

Erdélyi GYOPÁR

4. 2021. JÚLIUS–AUGUSZTUS

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET FOLYÓIRATA

TURISTATALÁLKOZÓ a várfalvi EKE-Várban

130
éves az
EKE

TERMÉSZETJÁRÁS

HONISMERET

KÖRNYEZETVÉDELEM

Erdélyi Gyopár

2021/4. (174.) szám • 31. évfolyam

ISSN: 1583-9532

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület folyóirata

Az 1892–1948 között megjelent

Erdély folyóirat jogutódja

Megjelenik kéthavonta

Revista Societății Carpatine Ardelene

în limba maghiară

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Balázs Katalin (balazs.katalin@eke.ro)

TÁRSSZERKESZTŐ:

Deák László (deak.laszlo@eke.ro)

MUNKATÁRSÁK:

Dr. Bartók Attila (Környezetvédelem),

Bélfenyéri Gábor (Gombák),

Jánosi Csaba (Borvizeink, gyógyvizeink),

Dr. Kovács Lehel István (Honismeret),

Molnár Zoltán (Csillagászat),

Dr. Ruzs Ottilia (Légtüneménytan)

BORÍTÓ- ÉS GRAFIKATERV: Várdai Éva

TÖRDELŐSZERKESZTŐ: Várdai Éva

NYOMDA: Mark House – Gyergyószentmiklós

KIADVÁNY-KOORDINÁTOR ÉS KORREKTOR:

Veres Ágnes (veres.agnes@eke.ro)

POSTACÍM:

S. C. A., O. P. 1, C. P. 41,

400750 Kolozsvár (Cluj), RO

e-mail: gyopar@eke.ro

honlap: www.erdelyigyopar.ro, www.eke.ro

A fedőlapon:

Kís rókalepke (Fotó: András Zsolt Zümi)

A következő lapszám 2021. október 1-jén jelenik meg

ELŐFIZETÉS

Az átutalás tárgyaként minden esetben kérjük feltüntetni nevüket, postai és e-mail címüket, valamint hogy „Erdélyi Gyopár előfizetés 2022”, ugyanakkor kérjük ezen adatokat az elofizetes@eke.ro címre is elküldeni.

Erdélyben:

Előfizetési díj egy évre (postaköltséggel együtt): 51 lej

• Banki átutalással:

Asociația Societatea Carpatină Ardeleană –

Erdélyi Kárpát-Egyesület

ING Bank N.V. Amsterdam – Sucursala București

Bankszámla száma:

RO74 INGB 0000 9999 0316 7890

Adószám (cod fiscal): 4960082

Banki készpénzbevezetés esetén a kezelési díjat

(10 lej) kérjük hozzáadni az előfizetés díjához.

• Postai átutalással:

Societatea Carpatină Ardeleană (Veres Ágnes)

O. P. 1, C. P. 41, 400750 Cluj

Magyarországon:

Előfizetési díj egy évre

(postaköltséggel együtt): 5100 forint

• Banki átutalással az EKE magyarországi

számlájára:

Erdélyi Kárpát-Egyesület

Unicredit Bank

Bankszámla száma:

10918001-00000027-75640007

Banki készpénzbevezetés esetén a kezelési díjat

(500 forint) kérjük hozzáadni az előfizetés díjához.

A folyóiratban megjelent írások szerzői jogvédelem alatt állnak, azok bármilyen formában történő további felhasználása csak a forrás feltüntetésével engedélyezett. Az aláírt vagy betűjellel ellátott cikkekért szerzőik felelnek, ezek nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét.

TARTALOMJEGYZÉK

- 1 Járni a természetet: menni, de hogyan? – Dr. Kovács Lehel István

Egyesületi élet

- 2 Drónhasználat és videókészítés rejtelmek a határon túl – Moldovan Kitti
- 3 130 éves az EKE: turistatalálkozó a várfalvi EKE-Várban
- 4 EKE-napi pályázat – Hamuban sült pogácsáért élményt kaptunk tőletek – az Erdélyi Gyopár szerkesztői
- 6 Jókai és Vasvári teljesítménytúrák – Kismihály Boglárka
- 32 EKE-osztályok hírei
- 37 EKE-osztályok hírei
- 47 EKE-osztályok hírei

Nemesek nyomában

- 8 A keresdi Bethlen-kastély – Bicsok Zoltán

Légtüneménytan

- 11 Meteorológiáról a szakemberek szemszögéből (2. rész) – Dr. Ruzs Ottilia

Hazajárás Erdélybe

- 14 Erdélyből Szatmárra 2017 tavaszán – Kenyeres Oszkár

Historikum

- 16 A geográfus turista – Cholnoky Jenő és az Erdélyi Kárpát-Egyesület – Rybár Olivér

Gombák

- 19 A pereszkek nemzetsége (1. rész) – Bélfenyéri Gábor

Környezetvédelem

- 20 Dobruzdtsai rezervátumok ritka növényfajai (2. rész) – Dr. Bartók Attila

Csillagászat

- 22 A dupla nem mindig kettő – Molnár Zoltán

Ökolábnyomok

- 23 Jöttünk, láttunk, betelepítettünk (1. rész) – Rész Katalin
- 25 Tanúházak szemtanúi vagyunk 1. – Köllő Miklós

Külföldi túra

- 28 Képeslapok a nagyvilágból 6.2. rész – Isztambul – varázs a Boszporusz körül – Dr. Kovács Lehel István
- 30 Mesesép Föld, 8. rész – Kecskék az argánfán – Deák László

- 33 A felső tiszavölgyi Körösmező határában – Dr. Ábrám Zoltán

Belföldi túra

- 34 Radnai-havasok túra – Kocziha Attila

Borvizeink, gyógyvizeink

- 36 A borvíz tárolása, szállítása (2. rész) – Jánosi Csaba

Rejtvény

- 45 Mormota-fejtörő
- 46 Keresztrejtvény – Magyar közmondás

TÁMOGATÓINK

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY
TÁMOGATÁSÁVAL

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKARSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Járni a természetet: menni, de hogyan?

Dr. Kovács
Lehel István
EKE-elnök

■ A nyelvészek szerint a magyar nyelvben körülbelül kétmillió szó, lexéma van, duplán annyi, mint az angol nyelvben, és közel tizennégyszer annyi, mint a románban, de több, mint feleannyi, mint a németben.

A magyar nyelv szókészlete tehát igencsak bő, természetesen a mindennapi életben nem használjuk az összes szavunkat, Petőfi Sándor például körülbelül 23 ezer szót használt, Arany János 25 ezret, Jókai Mór pedig közel 45 ezret.

Minket, természetjárókat egy nagyon fontos szó szinonimatára érdekel. Azért vagyunk kíváncsiak a *menni* ige rokon értelmű szavaira, hogy minél pontosabban fejezzük ki érzéseinket, állapotunkat, tökéletesen írassuk le azt a cselekményt, azt az érzelmet, amit éppen akkor, éppen ott teszünk, átélünk.

Hogy miért gondoltam pont most erre? Nemrég olvastam Gyimóthy Gábor *Nyelvlecke* című versét, amelyet 1984-ben írt Firenzében, és amelyben az olasz nyelvet hasonlítja össze a magyarral. A példa itt is a *menni* ige volt:

„Elmondtam, hogy mikor járunk, / Mikor mondom, hogy megyek. / Részeg, hogy dülöngél nálunk, / S milyen, ha csak lépdelek. / Miért mondom, hogy botorkál / Gyalogol, vagy kódorog, / S a sétáló szerelmes pár, / Miért éppen andalog?” – fejti ki többek között rímekbe szedett eszme-futtatásában.

A verset olvasva merült fel bennem a kérdés, hogy tényleg, hány szinonimája lehet a *menni* igének, amelynek már jelentése is többértelmű a *Magyar nyelv értelmező szótára* szerint. Mert egyrészt jelentheti azt is, hogy sajtát lábán, vagy akár valamilyen állaton ülve, vagy valamilyen közlekedési eszközt használva mérsékelt ütemben halad valahova, valameddig, de másrészt átvitt értelemben azt is jelentheti, hogy követi valaki példáját, arról nem is szólva, hogy úszhat is vagy repülhet is, de passzolhat is valamihez, netán akarata ellenére szállítják. Bizony, a szótár szerint negyvenhárom értelme van a *menni* igének.

De hány rokon értelmű szava van?

A kérdésre a válasz nem egyszerű. Ha az összehasonlító elemzésekre és régebbi adatokra hagyatkozunk, akkor azt tudhatjuk meg, hogy Eperjes Károly egyik anekdotája szerint a magyar nyelv a helyváltoztatásra körülbelül harminchat igét tud, az utána következő leggazdagabb európai nyelv, az olasz, csak huszonhatot. Nyilván ezek a számok nagyon alacsonyak, hisz ennyi szinonimát kapásból fel tudunk sorolni.

Mekkora tehát valójában ez a szám?

A kérdést talán Czakó Gábor Kossuth-díjas magyar író, publicista tudná a legpontosabban megválaszolni, hisz folyamatosan kezdte gyűjtögetni a *menni* ige szinonimáit. 2007 őszén ezeknek a rokon értelmű szavaknak a száma sem több, sem kevesebb nem volt, mint 1125!

1125 szinonima a *menni* igékre. Ennyire változatosan, sokszínűen tudjuk kifejezni azt, hogy éppen *járunk* vagy *járkálunk*, *battyogunk*, *mászkalunk*, *barangolunk*, *slattyogunk*, *ballagunk* vagy *poroszkálunk*, *lépkedünk* vagy *cammogunk*, *kószálunk*, *lézengünk*, *kóborolunk*, *kóricálunk* vagy éppen *ödöngünk*.

Érdeemes végigolvasni Czakó Gábor listáját, amely kerüli az idegen szavakat, de tartalmazza a szlenget, a zsargont vagy a nagyvárosok nyelvújító szóförmedvényeit is, mert van, aki *gázt ad*, amikor megy, de olyan is, aki *eltágul*, netán *elpárolog* innen.

Ez a gyűjtemény sem teljes, hisz például a hétfalusi csángó nyelvjárásunkban is számos tájszó található még: *aszagol*, *leffég*, *ódarol*, *virkel*, hogy csak egy párat említsek.

Valóban páratlanul gazdag a magyar nyelvünk, számos képet tudunk levetíteni beszédünkbe, mert nyelvünk idea-termesztű, hangulatokat kódol: *totyog*, *sompolyog*, *lófrál*; célokat fogalmaz meg: *üldöz*, *cipel*, *kerget*; módzatokkal árnyal: *szárguld*, *baktat*, *biceg*; vagy akár hangokat társít a képekhez: *besüvit*, *csoszog*, *csörtet*.

Túránkban a túravezetők nyilván *vezetnek*, a társaság *vonul*, a sepregetők hátul pedig *terelnek*, mert sokan néha *kullognak*, *szédelegnek*. Ha megállunk pihenni, hamarosan *szedelőzködni* kell, s vigyázni kell, nehogy a csapat *szétszéledjen*. Van, hogy néha *megszaporázzuk lépteinket*, de a legkellemesebb, amikor csak úgy *szárnyalunk* a csúcscról.

Természetjárásunk bemutatása során is használjuk ki nyelvünk finom, apró, parányi, árnyalatnyi, leheletnyi képalkotó, leíró szerkezeteit, hogy minél teljesebb és színesebb, hangulatosabb és érzelmdúsabb ábrát alkossunk, benyomást keltsünk! Mert gazdag anyanyelvünk lehetővé teszi ezt. ■

A Turbacz-csúcson
FOTÓ: FILIP KNAZEK

Drónhasználat és videókészítés rejtelmei a határon túl

■ Az emberek 90 százalékának a június 5-e csak egy nap volt a sok közül, pár személynek esetleg eszébe jutott, hogy ez a Környezetvédelmi világnap, de nekünk ennél sokkal többet jelentett. Ezen a napon indultunk útnak a DigiHike ERASMUS+ projekt keretében megszervezett második nemzetközi hétvégére Lengyelországba.

Erdélyből heten képviseltük az EKE-csapatot. Utazásunk már hajnalban megkezdődött, és több mint tizenkét órán át tartott. Átszeltünk három országot és közben egyre jobban megismertük egymást. Du. 5 óra tájban érkeztünk meg. Nagyon kedvesen fogadtak bennünket. Elfoglaltuk mindennel felszerelt szobáinkat a 3 csillagos Góralski Raj Hotelben, Nowy Targ városában. Panaszra nem lehetett okunk.

A lengyel vendéglátók ínycsiklandozó ételekkel kényeztettek bennünket. Minden reggel gazdag svédasztal fogadott, a túrákra pedig szendvicseket kaptunk, majd esténként kétfogásos vacsora várt minket. Felfedeztünk pár különbséget a mi szokásainkhoz képest, mint például, hogy a leveshez a tésztát vagy a rizset mindig előre kitették a tányérba, nekünk csak a forró levet kellett rámerünnünk.

Első este, miután megérkezett mindenki, összegyűltünk és pár szavas bemutatkozásra került sor angol nyelven. A lengyel találkozás fő célja a drónhasználat gyakorlása, a videókészítés, a természetfotózás és a digitális térképészet tovább gyakorlása volt. Ennek érdekében a kezdeti lámpalázat legyőzve és látva, hogy nem mindenki beszéli az angol nyelvet felsőfokú szinten, három csoportra oszlottunk. Minden csoportban volt minimum egy lengyel, egy szlovák és egy magyar nemzetiségű tag. Csoportonként kaptunk egy drónt, melyet a túrák során használnunk kellett, és a találkozó végére készítenünk kellett egy-egy videót. Az este további része ismerkedéssel és a csapatok közötti ötleteléssel folytatódott.

Vasárnap reggel 9-kor mindenki túrára készen gyülekezett a kocsiknál. A túra célpontja az 1225 m magasan lévő Lubanicsúcs volt a Gorce-hegységben. A gyalogtúra kezdőpontja egy

félórás kocsiótra volt tőlünk. Az első megálló egy 15. századi fatemplomnál volt, majd továbbhaladva, magunk mögött hagytuk a kilométereket, szinteket, lassan kezdtünk összekovácsolódni. A csúcsra érve már nem idegenként, hanem jó ismerősöként szelfiztünk. Mindenki, akinek kedve volt, kipróbálhatta a drónok vezérlését, ezáltal remek magaslati videók készültek. Visszatérve a szállásra vacsora, majd videóválogatás, vágás következett.

A következő nap a Turbacz 1325 m csúcsát tűzték ki célul vendéglátóink. Elterjedt az a hír, hogy nehezebb túra lesz, mint az előző, de megkönnyebbülve vettük észre, hogy ha ez is a legmagasabb csúcsa a Gorce-hegységnek, a választott túraútvonal könnyebb, mint amire számítottunk. Ezen a napon is készítettünk drónnal, GoPro kamerával, telefonnal videófelvételeket, amikre este szinten utómunka várt. Később az összebarátkozott társaság egy bulit szervezett, a szórakozást a biliárdozás, a pingpongozás és a csocsózás biztosította, a hangulatot pedig a lengyel zenék tették még felejthetesebbé.

Az utolsó túranapra a Tátra-hegységbe indultunk. A Tátra Nemzeti Park bejáratánál több útvonalon indult el a csapat. Volt, aki a híres Morskie Oko (Halas-tó) tóhoz túrázott, kihasználva a lehetőséget, hogy lovaskocsival is fel lehet jutni oda. Egy másik csoport a Dolina Pięciu Stawów, azaz a Lengyel Öt Tó Völgyébe indult útra és páran egy hosszabb, gerincen átívelő túrautat is bevállaltak, mely érintette mindkét csoport célpontját. Bár a hegység adottságai és a késő tavaszi időpont miatt nehezebb túrán vettünk részt, mint az előző napokban, izgalommal szeltük a kilométereket. Az éghajlat és a táj magashegyi ruhát öltött és mi mosolyogva álltunk meg fényképezgetni a Sikawa-vízesés, a befagyott tavak, hónyelvek mellett, csodálva a természetet és hálát adva, hogy az időjárás mind a három nap a legcsodálatosabb kilátást biztosította, nem áztatva el bennünket.

Utolsó este vendéglátóink kreatív ötlete révén sütögetésre került sor. A ropogó tűz és a lengyel finomságok mellett közvetlenül, mint akik már rég ismerik egymást, emlékeztünk vissza a három együtt töltött napra.

Szerda reggel minden csoport bemutatta videóját. Ezek nem voltak tökéletesek, de tudtuk, hogy saját remegő kezű felvételeink, drónreptetés gyakorlásaink, videóvágásra rászánt időnk, egyet nem értéseink, majd kiegyezéseink tették ezeket igazán értékesé. A vetítés után elmentünk Zakopane városába, ahol meglátogattuk a Willa Koliba múzeumot. Itt megfigyelhettük a helyi motívumokat és fafaragásmintákat. Végül búcsút vettünk egymástól, és elindultunk a hazafelé vezető úton.

Bízunk benne, hogy az augusztusban sorra kerülő erdélyi találkozón újból láthatjuk újdonsült barátainkat és együtt túrázhatunk velük! ■

Moldovan Kitti

130 éves az EKE: turistatalálkozó a várfalvi EKE-Várban

■ Az Erdélyi Kárpát-Egyesület szeretettel várja a természetbarátokat, az EKE tagjait 2021. szeptember 24–26. között Várfalvára, az EKE Várába, az EKE megalakulásának 130. évfordulója alkalmából szervezett ünnepi rendezvényre, melyre az alábbi program szerint kerül sor:

Szeptember 24., péntek:

- **17 órától:** érkezés, sátorverés, elszállásolás;
- **20 órától:** Erdélyről szóló természetfilmek vetítése (1-2 óra).

Szeptember 25., szombat:

- **9 óra:** túra a Bélavárához
 - **Útvonal:** autóbusszal: Várfalva – Kisbánya (34 km), gyalog: Kisbánya – Bélavára – Alsópodsága (kb. 20 km), autóbusszal: Alsópodsága – Várfalva (30 km).
 - **Szintkülönbség:** felfelé: kb. 200 m, lefelé: kb. 900 m.
 - **Menetidő:** kb. 7-8 óra;
- **9 óra:** gyerekprogramok: Az ezerarcú természet csodái interaktív játszótér a várfalvi EKE Vár kertjében. Szervező: NECC – Nature Education Community Center;
- **18 óra:** vacsora;
- **19 óra:** a 11. EKE-Bakancs (*Az Eröss Zsolt teljesítménytúrák mentén – Barangolás a Gyergyói-havasokban, a Hagymás hegységben, a Gyilkos-tó és a Békás-szoros környékén*), illetve a 12. EKE-Bakancs (*Kelemen-havasok – Wass Albert útjain a Kelemen-havasokban*) bemutatása;
- **20 óra:** Erdélyből a Himalájába – Varga Csaba nagyváradi hegymászó előadása;
- **21 óra:** táború az EKE-Vár udvarán;
- **22 óra:** táncmulatság.

Szeptember 26., vasárnap:

- **9 óra:** buszos kiindulás az 1944-es tordai csata színhelyére (a tordai csatában a honvédek egy hónapon át megakadá-

lyozták az egyesült szovjet–román seregek áttörését Magyarország belső területei felé);

- **9 óra:** gyerekprogramok: Az ezerarcú természet csodái interaktív játszótér a várfalvi EKE Vár kertjében. Szervező: NECC – Nature Education Community Center;
- **10 óra:** gyerekprogramok: élő történelemóra a kiegyezés (1867) és az I. világháború vége (1918) közötti időszakról. A korszak lovassági egységének bemutatása, szemléltetése, ló és katona felszerelése (nyereg, egyenruha, fegyverzet). Szervező: Thoroczky István Egyesület;
- **13 óra:** EKE-napi ünnepség (az EKE-elnök és Várfalva polgármesterének köszöntője, a meghívottak felszólalása, néptáncok);
- **14 óra:** közös ebéd az EKE-Vár udvarán;
- **17–18 óra:** hazautazás.

Jelentkezési határidő: 2021. szeptember 15.

Bejelentkezni az ekenap@eke.ro e-mail címen lehet.

Szeretettel várunk minden érdeklődőt, kicsit és nagyot egyaránt!

Az EKE-vár GPS-koordinátái:

- Garmin: N46 29.812 E23 40.229
- Google Earth: 46°29'48.70"N, 23°40'13.75"E

Megközelítés:

Az autópálya tordai leszállójánál Topánfalva (Câmpeni) felé indulunk, Szentmihály (Mihai Viteazu) és Sinfalva (Cornești) után érünk be Várfalvára (Moldovenesti). Várfalva központjában a körforgalomnál balra térünk, majd az útelágazásnál szintén balra haladunk tovább Kövend (Plăiești) felé. Beérve Aranyosrákosra, az út bal oldalán találjuk a református templomot, amellyel szemben van egy utca, ezen befordulunk, jobbra, és az első útelágazásnál is jobbra térünk. A 377. szám alatt balra található az EKE-Vár. ■

EKE-napi pályázat

Hamuban sült pogácsáért élményt kaptunk tőletek

Moldoveanu David (VI. o., Bartók Béla Líceum, Temesvár)

■ Ha közeledik az Erdélyi Kárpát-Egyesület születésnapja, május 12-e, az *Erdélyi Gyopár* szerkesztősége meghirdeti az EKE-napi pályázatot. Bevalljuk, mindig szurkolunk, hogy sokatokhoz eljusson a lehetőség híre, sokan pályázzatok, éljétek az a lehetőséggel, hogy a teremtett világra rácsodálkozhassatok, s e szépségeket most barátaitoknak, s egyszer, ha majd apukák, anyukák lesztek, gyerekeiteknek is megmutassátok. Kívánjuk, hogy egyre többen tartozzanak a nagy körbe, amely a természetjárás, környezetvédelem és honismeret földjén lett kialakítva, de tudjuk, hogy van, ami erőnket fölülmúlja, nem görcsös akaratumk alakítja a világot. Tehát a szurkolás után kicsit hátradőlve kíváncsian várjuk, mivel leptek meg minket. És minden évben mi is kapunk kincseket, ezért pedig nem lehetünk elég hálásak nektek. A hála kézzelfogható formájáról kicsit később bővebben írunk, most idézzük fel, hogyan is szólt az idei kiírás.

„Kincskeresésre hívunk, és így nem titok, merre kell indulnotok: a kincsek a várakban, kastélyokban vannak. Nézzetek szét Erdélyben, és a számos vár és kastély közül válasszatok ki egyet, olvassatok utána, kik lakták, milyen történetek fűződnek múltjához. Válasszatok ki történelméből egy epizódot, éljétek bele magatokat abba a korbba, és mint az események szereplője írjátok le, mi is történhetett ott valójában, és miben változott volna a kastély sorsa, ha ti superhősként beavatkoztok a dolgok menetébe, ha megtaláljátok és kinyitjátok a kincseshátát. Engedjétek teret a fantáziátoknak, de fogalmazásotokban legyen helyük a történelmi tényeknek is. Ne feledjétek a kastély előtt egy szelfit készíteni magatokról úgy, hogy a háttér jól ki-vehető, az épület felismerhető legyen! Ha nehéz lenne eldönteni, melyik erdélyi várat, kastélyt is válasszatok, illetve, ha olyat pécézték ki, amelynek meglátogatása valamilyen okból nem

Doloczki Dániel (I. o., Hám János Líceum, Szatmárnémeti)

lehetséges, akkor javasoljuk, menjetek el a Mini Erdély Parkba, a Székelyudvarhelyhez tartozó Szejkefürdőre, ahol Erdély több mint 60 legjelentősebb várának, erődtemplomának, kastélyának és más műemléképületének makettjét láthatjátok. Itt se feledkeztek meg a szelfikészítésről!” – állt a felhívásban. A beérkező pályamunkák pedig azt bizonyították, hogy ha kevesen is indultok útnak első biztatásra, nem tértek vissza üres kézzel. Értékeket kaptunk, élmény volt az olvasás, és ezt igyekszünk meghonoralni nektek.

Egyetlen résztvevő sem távozik üres kézzel. Ajándékainkkal az Erdélyi Kárpát-Egyesületet, mint a természetjárás nagy családját szeretnénk jobban megismertetni veletek, a saját és a Legendárium kiadványaival pedig lehetőséget teremteni, hogy barátaitokkal együtt fedezzétek fel a titeket körülvevő teremtett világ csodáit. Értéket teszünk hátizsákotokba, melyet nem kezd ki a rozsdá, mely mindig hű társatok lesz, ha a hegyen bandukoltok, ha az életben zárándokoltok.

Egy javaslat is van számotokra: mindig legyetek önmagatok, nem érdemes másnak az árnyéka lenni, mások gondolatait sajátotok helyett használni, hiszen a ti érzéseitek a ti szavaitok által tud élővé, átadhatóvá válni. És higgyétek el, az emberek nem a szavaitokra, hanem az érzéseitekre kíváncsiak. Biztunk hát, hogy fogadjátok szeretettel az ajándécsomagunkat, melynek átvételéről hamarosan egyeztetünk veletek. Keressétek tovább az értékeket környezetetekben, önmagatokban!

Továbbá név szerint említünk titeket, kedves pályázók, akik a hamuban sült pogácsánkból táplálkozva igazi, eredeti alkotással tértek vissza a történelmi időutazásból. E dicséret legyen egyike az ajándékoknak, melyeket tőlünk és legendáriumos partnereinktől kaptok meg hamarosan, hogy új felszereléssel és lendülettel induljatok a további kincsek nyomába. Kollégánk keresni fog, hogy megköszönje munkátokat, megbeszélje az ajándék eljuttatásának módját, és beleegyezéseket kérje, hogy pályamunkátokat részben vagy egészen leközölhessük az *Erdélyi Gyopár* gyerekeknek szóló mellékletében, a *Gyopárkában*.

Elismerés illeti a 6. osztályos Moldoveanu Dávidot, aki tizenkét évesként a Temes megyei Győrödben élve követel várat Temesvárnak. Kérése nem alaptalan, hiszen legyen vára annak a városnak, melyet neve is erre kötelez. Dávid, köszönjük részvételed, hogy eleven fantáziád terményéből velünk is megosztottál. Választékosan fogalmazol, szellemed szárnyal, fordíts figyelmet arra, hogy búza közül a konkolyt, a szavakba becsúsztott, oda nem illő betűket, elütéseket kiválogasd!

A *szerecsse forgandó* – e címmel küldte be pályamunkáját Szatmárnémetiből a nyolcéves Doloczi Dániel, aki Bethlen Márk bőrébe bújva kápráztatott el a tökfilkó-történetével. Nem fedjük fel a titkot, majd a *Gyopárkában* elolvashatják, mire is utalunk, ám az biztos, a történet olyan ízes, hogy alig hittük, hogy nyolcéves gyerektől származhat. Kedves Dániel, bevalljuk, azon vacilláltunk az elbíráláskor, hogy a pályamunkád megírásában sokat segítettek-e a felnőttek, vagy te egy zseni vagy. Kicsit nyomoztunk is, így szeretettel gratulálunk tehetségedhez és szorgalmadhoz, kívánva, hogy sok hasonló írással örvendeztesd meg a nagyvilágot!

„Történt egyszer, hogy engem, Iszlai Bálintot Borsos Tamás, városunk főbírója egy igen fontos feladattal bízott meg. 1601-ben lerombolták a marosvásárhelyi várat, 1602-ben a főbíró, látva a brassói vár védelemnyújtó szerepét, meggyőzte a város polgárságát az erődítmény újjáépítéséről” – így kezdődik a *Marosvásárhelyi vár* című írás, melynek szerzője a marosvásárhelyi 15 éves fiatalember. Erénye az, hogy magával vitt az időutazásra, úgy írta meg sorait, hogy vele együtt vállaljuk a várépítést. Köszönjük a kirándulást! Kitartást, Bálint, a várépítéshez képzeletben és a valóságban egyaránt! Kedvet a szótéglák egymáshoz illesztéséhez, hogy a stabil várfalak megvédjék lakójukat, a magyar nyelvet!

Gorbói Anita Izabella és Fazakas Emese *Élő történelem Marosvécs szívéből* címmel küldött be pályamunkát. A kilencedikes és tizenegyedikes lányok Besztercén, illetve Bilakon (Domnești) élve, különböző gimnáziumokban tanulva vállalták a közös munkát, melynek végeredményét kaptuk kézbe.

Iszlai Bálint (VIII. o., G. Coșbuț Iskola, Marosvásárhely)

Nem egy fogalmazás ez, hanem egy kis könyvecske anyaga a szerzők fényképeivel, tördelve, díszítve küllemében. Tartalma pedig alapos munkára enged következtetni, melynek hitelességéhez ha kétség férne, azt eloszlatja a mellékelt hangfelvétel, a Szabó Zsiga Rozáliával készített interjú. Ki is ez a Rozália? Majd kiderül a *Gyopárkából*, ahol ebből a temérdek munkából ízelítőt tudunk adni. Anita, Emese, köszönjük, hogy veletek ünnepelehetjük az EKE 130 évét! Munkátokat, elkötelezettségeket látva hisszük, a mi generációnkat túléli, és akkor is jó kezekben lesz e szervezet és Erdély értékei! Őrizték e kincseket, osszátok meg társaitokkal a hamuban sült pogácsákat, hogy legyen holnapja az egyesületnek, legyen holnapja Erdélynek, legyen, amiben az ember gyönyörködjön!

Támogatók: Székelyföldi Legendárium, az RMDSZ és a Communitas Alapítvány ■

Az Erdélyi Gyopár szerkesztői

Gorbói Anita Izabella (IX. o., Bolyai Líceum, Marosvásárhely) és Fazakas Emese (XI. o., Andrei Mureșanu Főgimnázium, Beszterce)

Jókai és Vasvári teljesítménytúrák

■ A 2020-as korlátozásokkal teli év után úgy döntöttünk, hogy idén nem hagyjuk elmaradni teljesítménytúráinkat, így május 15-én közel 500 túrázó mérettette meg tűrőképességét a Jókai hosszabb-rövidebb távjain Kolozsvár és Torockó között, július 3-án pedig Vasvári emlékére tekerte le a 85 és 100 km-es távok egyikét néhány bátor kerékpáros zuhogó esőben. A Bánffy- és a Kós-túrák még hátravannak: július 31-én Kalotaszeg szívéből a vlegyásza és a kőhegyi magaslatokig juthatnak el a résztvevők gyönyörű útvonalakon, míg augusztus 21-én a Kolozsvári Magyar Napok ideje alatt Sztána idilli környezetét fedezhetik fel. Addig is belekóstolhatunk az eddigi teljesítménytúrák szervezői tapasztalataiból ihletődött személyes beszámolómba.

Jókai-túra savanyúságos tálkával és szivárvánnyal a Székelykőn

Szervezői szemmel nehéz lenne mesélni arról, hogy milyen élmény résztvevőként teljesíteni a Jókai-túra kerékpáros és gyalogos távjait, ezért helyette íme egy személyes beszámoló a kialvatlan éjszakákról, az utolsó 100 méterben történő drukkról, a túra előtti héten minket bombázó telefonhívásokról, az emberfeletti munkáról, a kihívások spontán megoldásáról, önkénteseink talpraesettségről, végezetül pedig a Székelykőn landolt savanyúságos tálkákról.

Szombat este, amikor a túrázókat szállító utolsó busz is elindult Torockóról vissza Kolozsvárra, végre sikerült fellélegeznem és kifújnom az elmúlt hetekben felgyülemlő stresszadagot, amelynek nagy része lespórolható lett volna jobb időmenedzsmenttel. Meglepő módon a fáradtság és a kialvatlanság ellenére óriási eufóriát hozott a távozó busz láttán, hiszen minden aggodalmunk és félelmünk ellenére a túra szinte tökéletesen zárult törött csont és mentőakció nélkül. Ennél többet nem is kívánhat egy szervező. A hálát pedig csak fokozta a szombatra elrendeltetett gyönyörű idő (a Székelykő ellenőrzőpontot sújtó jégesőt leszámítva) és önkénteseink

profizmusa, akik nélkül képtelenség lett volna lebonyolítani a nagyjából 500 fős rendezvényünket. Szeretném mindnyájukat külön-külön megemlíteni, ám hatvan személy neve nagyon hamar megtöltötte az újság hasábjait.

A túra hetén pörgött az élet irodánkban: levélváltások, telefoncsörgés, listák, egyeztetések, nyomtatványok, indítócsomagok pakolása, energiapótlók vásárlása, váratlan kihívások megoldása, és mintha ennyi nem lett volna elég, még a pénteki hajszában is felhívtak páran, hogy lehetne-e jelentkezni a szombati túrára. (Hadd említsem meg zárójelben, hogy már napokkal azelőtt, vasárnap le kellett zárunk a regisztrációt a létszámkorlát elérése miatt, és világosan kiírtuk a weboldalra, hogy beteltek a helyek.) A lányokkal már csak nevetni tudtunk kétségbeesésünkben, amikor egy újabb delikvens hívott telefonon, vagy írt e-mailt, hogy lemaradt a regisztrációról, de nagyon szeretne részt venni. A következő kérdés pedig minden esetben így szólt: azért mi is részt vehetünk túrán kívül, ugye? Ennek az lett a végeredménye, hogy több tucatnyi túrázó „nem hivatalosan” járta le a Jókai valamelyik útvonalát. Éppen ezért nehéz lenne felbecsülni a résztvevők tényleges számát, hiszen a nem bejelentkezettekről nincsenek adataink.

Szombat hajnalban három óra alvás után már csak arra tudtam gondolni, hogy egyik túrázónak se essen baja, minden egyéb probléma pedig könnyen orvosolható egy kis leleménységgel és spontaneitással. Ügyes önkénteseink végig tartották bennünk a lelket, és nekik köszönhetően gördülékenyen ment az ellenőrzőpontok működtetése. Miközben a kerékpárosok elindítása után autónkkal Torockó felé haladtunk, arra gondoltam, hogy a legtökéletesebb megtervezés esetén is csúsznak be váratlan helyzetek, így ideje magunkra öltetni a problémamegoldás köpenyét és felkészülni minden eshetőségre.

Voltak, akik szombat reggel gondolták meg magukat, hogy inkább más túraváltozaton indulnának, mások elfelejtettek szólni, hogy mégsem vesznek részt,

egyesek túra közben feladták, de a szervezők értesítését nem tartották fontosnak, így még este nyolc óra után is üldöztük az embereket telefonon – mert senkit sem hagytunk magára.

A buszos logisztika is spontánul alakult, hiszen a helyszínen derült ki, milyen ütemben telnek meg a járművek, mikor és hova indíthatjuk a következőt, közben a telefonjelet is vadásztuk, hogy egyeztetni tudjunk a sofőrökkel, így nem kis türelemre volt szükség mindenki részéről. Végezetül a felgyülemlött adrenalinnak és ügyes önkénteseink leleménységének köszönhetően minden problémát sikerült megoldanunk, az eső is elállt, és gyönyörű szivárvány jelent meg a Székelykő felett mintegy isteni jelként. S hogy mi lett a nyomtalanul eltűnt savanyúságos tálkák sorsa, ami után egész nap nyomoztunk Erdély-szerre Kolozsvártól Torockóig? Este 10 óra felé, amikor az eufóriától megrészegevedve visszaértünk várfalvi bázisunkhoz, a többiek nevetéstől könnyes szemmel mesélték el, hogy a gyors pakolás közben véletlenül bekerültek a CERT Transilvaniás srác, Kiwi terepjárójába, amivel a pontbírókat kellett felszállítani a nyeregbe, így Torockó és Várfalva helyett a Székelykőn landoltak az átlátszó tároló dobozban lévő tálkák. Mert a Jókain még a tálak is túrázni szeretnének... A gulyás pedig savanyúság nélkül is teljes sikert aratott.

Végezetül néhány statisztikai adat a túra résztvevőiről, amit Branea Róbert felelős szervezőnek sikerült kibogoznia és összesítenie:

Regisztrált résztvevők: 491

Gyalogos 10: 186, átlagéletkor: 26,12 év

Gyalogos 17: 78, átlagéletkor: 30,25 év

Gyalogos 30: 81, átlagéletkor: 39,31 év

Gyalogos 55: 19, átlagéletkor: 40,90 év

Kerékpáros: 106, átlagéletkor: 39,08 év

Ultramaraton: 21, átlagéletkor: 38,83 év

Legfiatalabb résztvevő: 4 és fél hónapos, Gy10 (Nagy Ádám)

Legidősebb résztvevő: 69 éves, Gy17 (Miklós István)

A legtöbb tavaszt megért hölgy: 67 éves, Gy17 (Reben-dics Irén)

A legtöbb tavaszt megért férfi: 69 éves, Gy17 (Miklós István)

Legfiatalabb lány: 3 éves és 10 hónapos, Gy10 (Tankó Sára)

Legfiatalabb fiú: 4 és fél hónapos, Gy10 (Nagy Ádám)

14 év alatti összesen: 116

14–18 év közöttiek: 7

Vasvári bringatúra zuhogó esőben hősiessé kitarással

A Jókai sikere nyomán már türelmetlenül vártuk a sorban a következőt, amelynek a megszervezése a leggördülékenyebben szokott menni az egyszerű logisztika és a résztvevők kis létszámának köszönhetően. Mivel májusi teljesítménytúrákon túljelentkezéssel kellett szembesülnünk, ez alkalommal is létszámkorlátot szabtuk meg, és reménykedtünk, hogy nem fogjuk meghaladni a 150 főt. Éppen ezért mindnyájunkat pofon vágott a tény, hogy csupán 60 személy regisztrált be, amelyből hárman vissza is léptek a túrát megelőző pár napon, így ötvenhét személy indítócsomagját készítettük elő önkénteseinkkel csütörtök este. Rekordteljesítmény, gondoltam magamban, hiszen eddig csupán vágyott célként lebegett előttünk, hogy ne maradjon mindig utolsó napra a pakolás. A nyomtatványok és a pontbírók csomagjának előkészítése közben végig azon töprengtem, hogy mit ronthattunk el, hiszen időben meghirdettük az eseményt, az online jelentkezést is beindítottuk a rendezvény előtt egy hónappal és a közösségi média mellett újságban és rádióban is népszerűsítettük a túrát. Mégis nagyon kevesen vállalkoztak a megmérettetésre. Mindközben néhány résztvevő aggodalommal hívott fel, hogy az előrejelzés szerint szombaton egész nap esni fog, és megkérdezték, hogy ilyen körülmények

Zajlik az élet a torockói célban
FOTÓ: LŐRINCZ FERENC

között is megszervezzük-e a rendezvényt. Természetesen igen, a teljesítménytúrákat sosem halasztjuk el az időjárás miatt – ismételttem a hasonló választ, győzködve őket, hogy az előrejelzésben nem kell megbízni. Ez alkalommal picit tévedtem...

Szombat reggel kb. 5 óra alvás után hunyorgó szemmel, csalódottan néztem ki az ablakon, a szürke esőfelhők súlya pedig egyre lejjebb nyomott a földbe. Miközben a gyalui rajtnál várakoztunk pontbíróársaimmal, próbáltuk megsaccolni, hogy hány biciklis fog elbátortalanodni a zuhogó eső miatt. Kati nagyjából húsz személyre tippelt, feltételezése pedig hamarosan be is igazolódott: végül 57-ből 31 bátor biciklis vállalta a nem mindennapi próbatételt, közülük viszont párán feladták a havasnagyfalui ellenőrzőpont környékén.

Előző években ez volt az a pont, ahova a kerékpárosok fáradtan megérkeztek a kemény mászást követően, és a fűbe leheverve napfőrdöztek legalább egy órát pihentetve izmaikat. Idén ezt a

Ünnepi megemlékezés a körösfői kopjafánál
FOTÓ: MADÁR GYULA

tervet sajnos felülírta az időjárás, ezért gyors tanácskozás után arra jutottunk, hogy a többi ellenőrzőpont nyitását előrehozzuk, máskülönben senki nem fogja kivárni ázottan és reszketve a délutáni programot.

Miközben autóztam egyik pontról a másikra a zuhogó esőben, ámulattal és teljes elismeréssel csodáltam a kerékpárosokat kitartásukért. Sajnos az energiapótlókat, a szendvicseket, a kalotaszentkirályi kürtőskalácsot és az esti, körösfői vacsorát is 57 kerékpárosra rendeltük meg, így mindenből dupla adag jutott volna a résztvevőknek, ám végül csak húszan maradtak, akik eljutottak a célig lepecsételtetve igazolólapjukat. Pedig délután 2 óra körül az eső is elállt, így bánhatják azok, akik menet közben feladták és nem jutottak el Kalotaszentkirályig, ahol az önkormányzat által biztosított frissen sült kürtőskaláccsal jutalmaztuk a kitartást.

Végül a túra két fontos programpontját megkímélték az égiek: a tóparti és a körösfői megemlékezést sikerült szárazon megúszni, a szervezésért köszönet jár a Rákóczi Kultúregyletnek. Az eseménydús nap végén, miközben családias hangulatban fogyasztottuk el az ízletes babgulyást, egyikünk felvetette költői kérdésként, hogy mi történt volna, ha Vasvári és csapata megijed egy kis esőtől, és emiatt nem megy el a vesztes csatába? Bizonyára a történelemkönyvek ma másról szólnának, és nem szerveznénk évente emléktúrát, így a személyes beszámoló sem született volna meg. ■

Kismihály Boglárka

(Megjelent az *Erdély – a Szabadság* napilap melléklete – májusi számában)

1

A keresdi Bethlen- kastély

2

3

FOTÓ: BICSOK ZOLTÁN

1. A délkeleti sarokbástya
2. Az ötszintes lakótorony
3. Az északi és keleti épületszárnyak találkozása

4. Az épületegyüttes délnyugati irányból
5. Bethlen Elek címeres kőtáblája 1683-ból

A Becse-Gergely nemzetségből származó és az almakeréki Apafiakkal, illetve a somkeréki Erdélyiekkel közös eredetű bethleni Bethlen család Erdély egyik legrégebbi famíliája. Már a 13–15. század folyamán megszerezték a családi vagyon alapját képező legfontosabb birtokközpontokat: Bethlent, Keresdet, Bethlenszentmiklóst, Bonyhát, amelyek mellé utóbb – különösen Bethlen János kancellárnak – sikerült újabb birtokadományokat is nyerni. Az Apafiakkal kötött 1584. évi szerződés – mely szerint az egyik család kihalása esetén minden vagyona a másikra száll – II. Apafi Mihály halálát (1713) követően újabb birtokokat hozott, ezek közül Árokalja és Kerlés volt a legfontosabb.

■ Felsorolni is nehéz, hogy az évszázadok során hány közéleti szereplőt, politikust, katonát, iskola-, művészet- és egyházpártolót adott a család Erdélynek és Magyarországnak. Az ún. Balázs-főágból származott Bethlen János történetíró és gr. Bethlen Miklós kancellár, Árva Bethlen Kata emlékiró, gr. Bethlen Gábor kancellár, gr. Bethlen Miklós kincstartó, illetve gr. Bethlen István miniszterelnök. A család másik, Elek-főágából származott Bethlen Farkas történetíró, gr. Bethlen Gergely főgenerális, és ennek leánya, Kata, II. Apafi Mihály fejedelem hitvese.²

1 Bicsok Zoltán–Orbán Zsolt: „Isten segédelmével udvaromat megépítettem...”. Történelmi családok kastélyai Erdélyben. Gutenberg Kiadó. Csíkszereda, 2011. 136–138.

A Segesvártól 12 km-re délnyugatra, a Nagy-Küküllő egyik mellékvölgyében fekvő Keresd egyike a család ősi birtokainak. Amikor 1305-ben a Becse-Gergely nemzetségbeli Apa fiai, Miklós, Gergely és Jakab felosztották egymás között az atyai birtokot, Keresd az utóbb örökös nélkül elhalt Gergelynek jutott, Bethlennel és számos kisebb jószággal együtt. 1325-ben, Gergely halálakor a birtokot a bethleni Bethlen család ősatyjának tekinthető Jakab örökölte.² Ettől kezdve az államosításig Keresd megszakítás nélkül Bethlen-birtok maradt. Az államosítás előtti utolsó birtokosai a 17. századi nagy építkező, br. Bethlen Elek kései leszármazottjai, gr. Bethlen Bálint (1887–1946) és fia, Gábor (1914–1981) voltak.

A várkastély építéstörténetében három szakasz különíthető el. A mai kastély alapjait – egy korábbi udvarház helyén – Bethlen Márk rakta le a 15. század derekán, és valószínűleg az ő jóvoltából épültek az öregtorony alsó szintjei is. A kastély reneszánsz arculatát 1559–1598 között „keresdi” Bethlen György (+1577e.) fejedelmi tanácsos és fia, Mihály (+1602) jóvoltából kapta, az utóbbi érdeme az öregtorony ma is látható reneszánsz emlékeinek, a faragott ajtóknak és ablakoknak a megrendelése. Bethlen György dédunokája, Elek (1643–1696) fejedelmi tanácsos nevéhez fűződik a kastély 1668–1679 közötti átépítése. Ő teljesen újjáépíttette a megörökölt reneszánsz kastélyt, az olaszfokos bástyák és a védőöv kiépítésével, továbbá a donjon magasztásával megadta a várkastélynak azt a formáját, amelyet ma is ismerünk. A régi építkezések maradványait (ablak- és ajtókeretek, címerek) nem hagyta pusztulni, hanem felhasználtatta az új építkezéseknél. Anyagi erejét jól mutatja, hogy nemcsak Keresden, hanem 1679 után Bonyhán és Bethlenben is nagy volumenű építkezési munkálatokat folytatott. „Nálánál többet és szebben senki sem építkezett Erdélyben” – méltatta munkásságát Keöpeczi Sebestyén József.³

Bethlen Elek keresdi építkezéseiről – „kit előkelő műzlése, formaérzéke, áldozatkészsége és történelmi tudásáért Erdély fejedelmekori műtörténelmében a legelőkelőbb hely illet meg”⁴ – több latin szövegű, címeres emléktábla is megemlékezik részben a keleti épületszárnyon, amely az ő megrendelésére készült, részben a hengeres öregtoronyon. Az ő gondoskodásából

2 Lukinich Imre: *A bethleni gróf Bethlen-család története*. Athenaeum Rt. kiadása. Budapest, 1927. 5–6.; Vistai András János: *Tekintő. Erdélyi helynévkönyv*. Második kötet I–P. 512. – https://web.archive.org/web/20110710231100/http://www.fatornyosfalunk.com/html/erdelyi_helynevkonyv.html

3 Keöpeczi Sebestyén József: *A Becse-Gergely nemzetség, az Apafi és a Bethleni gróf Bethlen család címere*. Lapkiadó Nyomdai Műintézet Rt., Cluj-Kolozsvár, 1928. 16. (Erdélyi Tudományos Füzetek)

4 Keöpeczi Sebestyén József: *I. m.* 16–17.

Az udvari loggia

készült a kastélyt körülfogó, szabálytalan négyszög alaprajzú védőöv, sarkain nyújtott alaprajzú olaszbástyákkal, de a reprezentációs nagyterem, az ún. „aranyos palota” kazettás mennyezete is. A legrégebbinek tartott erdélyi világi kazettás mennyezet (1676) a kolozsvári asztalos céh bejegyzései szerint 54 véka búzájába került Bethlen Eleknek, egy 1797. évi összeírás szerint azonban „a cifra gerendák is már a rothadás miatt hullani kezdtek”.⁵

Szorgalmas munkatársa volt bátyjának, Farkasnak az *Erdély-történet* megírásakor, és Keresden nyomdát létesített, hogy Székési Mihály nyomdász közreműködésével a *Históriát* kinyomtathassa. A nyomda legjelentősebb terméke – néhány teológiai munka mellett – az *Erdély története* lett volna, ha a hadi események lehetővé teszik megjelenését. Bethlen Elek nevéhez fűződik a Bethlen család történetének első összeállítása, de nem csak saját családjának emlékeire volt gondja, 1696-ban a gyulafehérvári székesegyházban lévő királyi és főúri síremlékek töredékeit is megpróbálta összegyűjteni. Ugyanezen évben I. Lipót király bárói címet adományozott számára. Első felesége kapivári Kapy Erzsébet volt, akitől azonban rövid idő után elvált, így gyermekük sem született. Másodjára veresegyházi Borsai Nagy Klárával lépett frigyre, e házasságból négy gyermek érte meg a felnőttkort: ifj. Elek, Anna, Klára és Zsófia.⁶

Az erdélyi reneszánsz kastélyépítészet legszebb alkotásának tartott keresdi kastély felső-olasz és felső-magyarországi hatást egyaránt hordoz, előbbi a háromszögű ablakszemlők, utóbbit a loggia, illetve a donjon plasztikai képviselik. A zömök öregtorony több szakaszban épült, alsó három szintje feltehetőleg még a 15. század derekán, a két felső pedig a 17. század végén. Alabárdos, süveges vitézeket ábrázoló színezett domborművei a felvidéki fricsi kastélyt idézik. A torony ötödik szintje – a nyolc bolthajtásos, zárószervezet nélküli ablaknyílással – kilátó szerepet töltött be. A torony első emeletén kapott helyet egykor a bibliofil Bethlenek könyvtára és levéltára. A kastély legjelentősebb része az öregtoronyhoz Bethlen György és felesége, nagykárolyi Károlyi Klára által 1559 után hozzáépített kétszintes épületszárny, amely azonban csak egy évszázaddal később nyerte el végleges formáját. A tizenöt zömök kőoszlopra és árkádívekre támaszkodó boltozatos udvari loggia és annak ballusztrádos feljárója felső-magyarországi hatást mutat, és a sárospataki Perényi-vár loggiájának közvetlen leszármazottjaként tartják számon, ablakai ugyanakkor az alvinci kastély lombard ikerablakait idézik.

5 B. Nagy Margit: *Reneszánsz és barokk Erdélyben*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1970. 96.

6 Lukinich Imre: I. m. 360–361, 552.; Lázár Miklós, gróf: *Erdély főispánjai (1540–1711)*. Athenaeum Rt. Könyvnyomdája, Budapest, 1889. 172–173.

A termeget a 17. század második feléből származó aranyozott kazettás mennyezetek, illetve gipszstukkók díszítették. A szobák fűtését zöld és sárga mázas cserépkályhák biztosították. A fénykorban a szalonokat fényezett és festett bútorok, falba épített almáriumok, kárpitok, szőnyegek díszítették. A falakon családi portrék sorakoztak. A vár udvarán virágoskert, a kastély körül nagy angolpark terült el.

A kaputól balra áll az erdélyi építészettörténetben ritkaságszámba menő, barokk stukkódíszes kastélykapolna, az épület-együttes egyik legszebb tere. Egykor virágmotívumokkal díszített, faragott kőszószék állt benne, ez ma már nincs meg. A kastélydomb oldalában alakították ki a Bethlenek keresdi ágának temetkezőhelyét, amelyben értékes 17–18. századi faragott sírkövek vannak, köztük a nagyszabedni Elias Nicolai munkái.⁷

Az 1949. március 3-i kilakoltatási rendeletig a kastély lakott volt, s minden helyiség berendezése és felszerelése hiánytalan: az antik bútorok, falkárpitok, szőnyegek, porcelán-, üveg-, kristály-, ezüstedények, könyvek mind a helyükön voltak. A kommunista hatalom emberei négy nap és négy éjjel hordták el a berendezést több tehergépkocsin. Minderről részletes jegyzőkönyv készült, amit nagyon nehezen, levéltári kutatások után a család előkerített. A jegyzékben bútorok, ruhák, szőnyegek, egyéb igen ritka berendezési tárgyak hosszú sora áll. Mindemellett az utcára került több mint háromezer könyv, köztük számos felbecsülhetetlen értékű kódex. Minden tönkrement. Néhány tárgy a segesvári és a medgyesi múzeumba került, de nagy részüknek nyoma veszett. Kiűrtették a helyiségeket, és amit nem vittek el, azt elégették az udvaron. Az államosítást követően a kastély az állami mezőgazdasági vállalat székhelye lett, majd sokáig gazdátlanul állt.⁸

A rendszerváltás után gr. Bethlen Gábor leányai, Anikó (1938–2020), Ágnes (1940–2020) és Éva (1942–2021) visszaigényelték a keresdi birtokot, és hosszas pereskedés után, 2007 júniusában hivatalosan is visszaszolgáltatták számukra a várkastélyt és a parkot. Az örökösök 2014-ben a kastélyt a dévai Szent Ferenc Alapítványnak engedték át, ötvenévi használatra, hogy abban közösségi célokat valósítsanak meg. ■

Bicsok Zoltán

7 Bíró József: *Erdélyi kastélyok*. Új idők Irodalmi Intézet (Singer és Wolfner) kiadása, Budapest, é.n. 25, 44–45, 85–86, 118.; Horváth Hilda: *Régvolt magyar kastélyok*. Gemini Budapest Kiadó, Budapest, 1998. 223.; Kovács András: *Késő reneszánsz építészet Erdélyben 1541–1720*. Teleki László Alapítvány – Polis Könyvkiadó. Budapest–Kolozsvár, 2006. 144–142.; Rados Jenő: *Magyar kastélyok*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1939. 31. (Magyarország Művészeti Emlékei)

8 Vajda György: *Visszaszolgáltatták a keresdi kastélyt*. In: *Népújság*, 59. évf., 147. szám (2007. június 28.)

A lakótorony kilátószintje az alabárdos vitézekkel

Meteorológiáról a szakemberek szemszögéből (2. rész)

Dr. Rusz Ottilia
EKE Marosvásárhely
ruszotti@yahoo.com

Egy sokoldalú, lelkes meteorológus, Nagy István szobája

Ha meteorológusokról van szó, szinte mindenki az időjárás-előrejelző meteorológusokra gondol. Pedig sok olyan szakember van, aki a meteorológiában dolgozik, de nem előrejelzéssel foglalkozik. Vannak állomáson dolgozó kollégák, éghajlatkutatók, agrometeorológusok... A következőkben olyan szakemberekkel beszélgetek, akik meteorológiával foglalkoznak, ezáltal közelebről megismerhetjük e szakma rejtelseit, nehézségeit, szépségeit, érdekességeit, és nem utolsósorban a meteorológia-tudásunkat is bővíthetjük.

■ Nagy István nevével már találkozhatunk az egyik előző lapszámban, de ismerhetik a szentegyházi meteorológiai állomás Facebook-oldaláról is, ezt ő kezeli. Sepsiszentgyörgyön született, jelenleg Szentegyházán él, a csíkszeredai meteorológiai állomás alkalmazottja.

Már gyerekkorától kezdve vonzotta ez a tudományág. „A meteorológiához régi szálak fűznek, amelyek gyerekkori

»viharfóbiámban« gyökereznek. Igen, nagyon félttem a zivataroktól, a mennydörgéstől és az erős szelektől. Kissé ellentmondásosnak tűnhet a dolog, de ez a legyőzött félelem az, amely végül szembesített a léghör szépségeivel, dinamizmusával, örökké tartó változatosságával. A léghörben »úszunk«, magunkba szívjuk, táplál minket, az a levegő éltet, amely az esőket és a viharokat hordozza... Lehet

még valami, amivel ennyire szorosan össze vagyunk kötve? Ezért szeretem csodálni a léghört, ezért szeretem a meteorológiát és a benne való tevékenykedést (észlelést).

Gyermekkoromban is volt műszervédő házam, benne hőmérővel és higrométerrel. Az akkori fellángolásokat több tényező is elindította. Az egyik, hogy láttam a mezőben, pontosabban Kézdivásárhelyen a meteorológiai állomást, kertjében a »fehér házikkal«. Csodálatos dolog volt tudni azt, hogy ott vannak szakemberek, akik megfigyelik az időjárást.

Továbbá édesapám is dolgozott a területen, habár rövid ideig, egy kisebb megfigyelőponton tevékenykedett Bálványosfürdőn. Az 1970-es évek végén működött ott egy mérőpont, amely a környezeti őrséghez tartozott. Így mesélt ő is a tapasztalatairól. Na de azt, hogy nekem miért kellett egy saját állomás? Azt mai napig nem tudom...

Mikor Szentegyházára költöztem, felfigyeltem a Hargita mentén gyülekező zivatarokra. Ezek nyaranta ott »nőnek« a hegyek mentén, majdnem minden heves nyári délután. Továbbá, kezdett érdekelni, hogy vajon milyen és mekkora eltérések lehetnek a környező medencék mért értékei és a szentegyházi értékek között. Ezt értem legfőképpen a csapadéokra és a hőmérsékletre. Mivelhogy egy alap műszerkészletem már volt, amit édesapámtól kaptam (laborhőmérők, higró-termográf, barométer), jött az ötlet, hogy csináljuk egy mérőpontot, amely rögzítette a hőmérsékletet (higró-termográf által), továbbá a csapadékot egy saját készítésű pluviométerrel mértem. 2013 őszén kezdődött el a konkrét dolog, amikor Sándor Lajos barátommal (aki az udvarhelyi állomáson dolgozott megfigyelőként) eldöntöttük, hogy belevágunk: ő szolgáltatja a területet, én a műszereket.

Nagyon fontos pont az állomásom történetében az volt, amikor 2014-ben Nagyszalontán találkoztam dr. Márki Zay Lajos magyarországi napfizikussal. Mikor bemutattam az állomásomat egy csillagászati találkozón, ő felajánlotta segítségét, és mondhatni egy komplett műszerparkot ajánlott fel adományként. Többek között

Vihar a csíkszeredai meteorológiai állomás közelében

egy higanyoszlopos barométert ajándékozott nekem, ami jelenleg is a légnyomás-mérés etalonját jelenti, továbbá más analóg, klasszikus műszereket és tömérdek szakirodalmat.

Az analóg műszerek hibátlanul működnek a mai napig is, viszont folyamatos megfigyelést és karbantartást igényelnek. Ezért 2016-ban úgy döntöttem, hogy kell egy automata rendszer, amely folyamatosan rögzíti és feldolgozza az adatokat az én beavatkozásom nélkül. Először egy olcsóbb, »szupermarketes« automata került a tulajdonomba, amelyet muszáj volt bizonyos szempontokból átalakítani. A legnagyobb gondot a távolság jelentette a mérőpont és a lakásunk között. A kb. 500 m-es távot át kellett hidalni egy rádiómodem segítségével. Ezt az eszközt nekem kellett megépítenem, hiszen a gyári műszerek igen drágának bizonyultak. Továbbá kompatibilisnak kellett lennie az »automata« állomással. Egy átalakított walkie-talkie (ultrarövid hullámú rádiótelefon) lett az adó a mérőpontnál és egy barkácsolt rádióvevő fogta a jeleket, amely a lakásban kapott helyet. A dolog döcögve, de működött. Háromévnnyi adat gyűlt össze ilyen módon, amelyet egy örökké működő számítógép rögzített”.

Ritka, hogy valakinek „minőségbeli előrelépést” hozzon a járványügyi helyzet. „A behozott karantén alatt az embernek igen sok ideje jutott gondolkodni

egyén s más. Én is így jártam, és elkezdtem összerakni az új automata állomás elemeit. Itt már kész modulokról volt szó, ebből a szempontból könnyebb volt a dolgom. A mérőpont új helyszínt kapott, ugyancsak Lajos barátom kertjében van jelenleg is, de jobb, azaz reprezentatívabb helyen. Jelen pillanatban hitelesített csapadékszenzort használok, az automata érzékelőket kéthetente kalibrálom a hitelesített, klasszikus meteorológiai hőmérők és páratartalom-mérő után. A folyamatosan működő gép most is teszi a dolgát, azaz archivál. Az adatok felkerülnek több webes felületre is, így valós időben nyomon lehet követni az adatokat (Weather

Underground, Időkép). Ez a felállás remélhetőleg legalább tíz évig fog működni nagyobb meghibásodás nélkül”.

A már említett facebookos meteorológiai oldalról is kérdeztem Istvánt. „Ez egy külön történet... Én nem akartam az egész projektnek túl nagy »médi figyelmet«. 2014 tavaszán hoztam létre az oldalt »csak úgy«. Fel is raktam néhány képet és egy »előrejelzést«. Gyakorlatilag majdnem semmi nem történt addig, amíg az év nyarán egy pár fényképet nem tettem közzé. Egy eléggé masszív vihar (mezoléptékű konvektív rendszer) markáns peremfelhőzetéről posztoltam pár fotót és az a bejegyzés futótűzként terjedt el. Ez jelentette a facebookos oldal valódi kezdetét. Az előrejelzéseket szabadon hozzáférhető források alapján írom meg. Regisztrálnom kellett egy oldalra is, ahol egy bizonyos éves bér ellenében nagyobb felbontású (ensemble) modellfutásokhoz férek hozzá a European Centre for Medium-Range Weather Forecasts (ECMWF) jóvoltából. Az itt található adatok alapján próbálom belőni, hogy nagyjából mi is várható. De a legfontosabb tevékenységem, mint az előbb említettem, az adatgyűjtés. A prognózisok terén nem sok újat lehet mondani.” A szentegyházi meteorológiai állomás-oldal nem csupán érthető, szórakoztató előrejelzéssel (is) szolgál, de a szakmai igényesség sem elhanyagolható.

Nemsokára okleveles geográfus lesz (a Babeş-Bolyai Tudományegyetem végzős hallgatója turisztika szakon), de a meteorológiát nagyrészt autodidakta módon sajátította el. „Az internet világában gyakorlatilag (majdnem) minden elérhető annak, aki tanulni akar. Nekem is a világháló jelenti a legfőbb információforrást, rengeteg jó dokumentumfilm van fent a neten, ha nincs kedve az embernek

Villámlás a távolban

A csíkszeredai meteorológiai állomás

olvasni. Természetesen a száraz információ olykor nehezen emészthető, ezért jó, ha az embernek vannak tapasztalt kollégái, mentorai, akik „hús és vér” alakban pontosítják a tudást. Ha valami érdekel és abban a közegben mozogsz, óhatatlanul a szakma egy s más titka reád ragad...”

A meteorológiai állomáson rengeteg szabályt kell betartani a megfigyeléseket, méréseket illetően, ezeket kódolt formában továbbítani kell, és nem utolsósorban megfelelően kell használni az automata állomások applikációit. Több száz oldalas használati utasítások (instrukciók) előírásait kell betartani... Tehát nem egyszerű „amatőr” meteorológus észlelőből hivatásossá válni (még jelentős tudással sem). „2016 nyarán kerültem be az intézmény berkeibe, mint észlelő. Az észlelőprogram pont megfelel nekem, mert természetközeli, az ember szembe-sül mindennel, ami a levegőben történik. Addig amatőr szinten történtek a dolgok, azaz úgy, ahogyan az embernek kedve tartja. A szolgáltatban természetesen szigorú programhoz van kötve minden egyes mozzanat, a sémát tartani kell a rendszer elvárásai szerint. Ez észszerű, hiszen fontos a dolgok szisztematikus rögzítése, hogy az adatsorok visszamenőlegesen átláthatóak és tiszták legyenek. Ez olyan dolog, amibe az ember beleszokik, rutinná válik. Eleinte természetesen furcsa volt. Ugyancsak furcsa volt a program, hiszen az időjárás sem éjjel, sem hétvégén, sem az ünnepeken nem pihen, azaz folyamatos a munkaprogram. Ha hétvégén, ha ünnepen be vagy osztva, menni kell. De megéri, hiszen a világ legszebb munkáját űzzük, legalábbis nekem a legszebb!”

Tudva, hogy a meteorológián belül az érdeklődése nem korlátozódik az állomási munkára, megkérdeztem, hogy

mégis mi a kedvenc területe. „Természetesen a megfigyelés! Bizonyos eseményekre való felkészüléshez kell az előrejelzés, de ezt azokra bízom, akik a prognosztikán dolgoznak. Én megnézem a »színes térképeket«, várva, hogy valami ínycsiklandó esemény legyen a láthatáron. Ami igazán lenyűgöz, az a légköri instabilitás, ekkor szemlátomást történnek a dolgok, sokszor oly gyorsan, hogy az ember már nehezen tudja követni (főképp a szolgáltatban). Az instabilitási időszakok alatt szó szerint életre kel a légkör, a dinamizmusa és a társuló jelenségek (főképp a villámok) azok, amik a legjobban elvarázsolnak. Persze, azt szeretem, ha a dolgok a »komfortzónán« belül történnek, hiszen nem akarok senkinek kárt, amit a viharok sajnos tudnak produkálni. A felhők, és legfőképpen a függőleges fejlődésűek a kedvenceim, hiszen látni lehet a fejlődési ciklusait, folyamatosan alakulnak, és mindegyiknek megvan a maga egyedisége, nincs két egyforma. Az ezekhez társuló jelenségek és folyamatok is ugyanilyenek: minden esetben másak és másak. Aztán minden egyes időszak, évszak hozza a maga arculatát. A téli időszak a hóviharokról szól (Szentegyházán), az ősz és a tavasz az atlanti ciklonoké, a nyár eleje az instabil légköré. Röviden: minden mindig változik és ez az izgalmas az egészben.”

Ekkor derült ki, hogy mindkettőnk kedvencei a felhők... Végül tanácsokat kértem Istvántól a túrázók számára: „Nyári időszakban a légköri instabilitás a legnagyobb kockázat. A villámok, a szél és a csapadék. Gyakran tapasztalom, hogy sokan figyelmen kívül hagyják a villámokat. A szelet ki lehet bírni, az esőt is, ha megfelelő helyen tartózkodunk, de sokszor láttam és sajnos látom, amint emberek csoportjai keresnek menedéket egy-egy nagyobb fa alatt. Ez végzetes hiba lehet! A fát érő villámcsapás végzetes

lehet a fa alatt tartózkodóknak. Egyszer a Csukás-hegységben ért egy elektromos vihar (gyakori villámlással és kevés esővel kísért zivatar). Mondhatni, felejtethetetlenül ijesztő élmény volt, hisz épp a gerincen voltunk. A statikus elektromosságot majdnem érezni lehetett! Viszont a zivatarnak voltak előjelei: tornyosuló és gyülekező gomolyfelhők, szélcsend. A legjobb az lett volna, ha lefűjjük a túrát, de nem így döntöttünk. Szerencsénk, hogy jó lett a vége és megúsztuk egy nagyobb ijedséggel.

Azt tanácsolom, mielőtt elindulnánk kirándulni, nézzünk utána, hogy körülbelül milyen időjárás előtt állunk. Az internet tele van mindenféle előrejelző oldallal (pl. Meteoblue). Ha egy markáns hidegfront közelít, nincs az a túra, amely megérné a kockázatot. A spontán kifejlődő (orográfiai) zivatarnak, mint az előbb említett eset is, előreláthatatlanabbak, így a tornyosuló és sűrűsödő gomolyokra kell figyelni. Például egy gerinctúra esetén, amikor nincs ahogyan megfelelően biztonságos helyre vonulunk, viszonylag rövid idő alatt a helyzet kritikussá válhat, de ha olyan helyen érne minket a vihar, ahol több választásunk van, keressünk mindig menedéket. Kerüljük a fákat, a víztömegeket, a kiálló pontokat. Ha tisztáson vagyunk, menjünk az erdőbe! Lehet, hogy furán hangzik, de amíg a tisztáson mi vagyunk az egyetlen „célpont”, az erdő fái megoszlik az esély a villámcsapásra. A legbiztonságosabb hely az autó, ha ott van a közelben. A fém váza elvezeti az elektromos áramot, megóvva a benne ülőket az áramütéstől, a hanghatás viszont itt sem marad el. Sátorunkat ne verjük le közvetlen a patak mellé, hisz egy felhőszakadás után ez kiáradhat. E célra jobb egy kicsit magasabban fekvő területet kiszemelni. Gondolkozzunk logikusan, főképp, ha hosszabb időre akarunk letelepedni.” ■

Hazajárás Erdélybe Erdélyből Szatmárra 2017 tavaszán

Kenyeres Oszkár
Hazajáró Egylet

■ Vadregényessége, tagoltsága, tájképi sokszínűsége, domborzati változatossága és viszonylagos feltáratlansága miatt a Kárpátok hegyvilágába induló vándornak garantáltan kivételes kalandokban és élményekben lehet része. Hatványozottan igaz ez a Kővárvidéket ékesítő Lápos-szorosra, ahova nagybányai ekés barátunk, Kinczel Feri már jó ideje invitált bennünket. 2017 tavaszán jött el az idő, hogy eleget tegyünk a meghívásnak, és megismerjük az ismeretlenség mítoszába burkolódzó tájat.

A hajdan büszke, ma már rejtőzködő Kővár romjaitól ereszkedtünk be az alattunk kanyargó Lápos szorosába, melynek mentén, mint egy mesevilágban, úgy bújnak meg elszórtan az apró falvak. Vadregényes út várt ránk, mert, ahogy Rákóczi Ferenc is megjegyezte, „az a szoros, amelyiknél tartózkodtam, egyike a legnehezebbeknek az országban”. Sujtó Béla 1944-ben már turisztaszempontból is emlegette járhatatlanságát: „A völgy szűk részein út egyáltalában nem vezet, csak itt-ott található némi csapás. Bár a környék lakossága a völgy minden részét favágás, legeltetés céljából felkeresi, a völgy hosszában való közlekedés ismeretlen. Csakis a szurdok két partja fölött lévő községekből ereszkednek le a vízig.” A sekély, de vadul kanyargó folyó partján ma sincs ösvény. A szurdok menti hegyeken úttalan utakon bóklásztunk, ahol nemhogy jelzés, de sok helyütt még ösvény sem vezet. A tájkép a kanyon peremének

sziklapárkányairól volt igazán lenyűgöző, amelyeken újra és újra megállapíthattuk, hogy bizony sokkal többet érdemelne ez a táj, de mégsem bánjuk, hogy nincs kiépítve a szoros, mert így a felfedezés varázsát nyújtja a benne való barangolás.

A Lápos szorosából Macskamezőnél léptünk ki, de ez már egy újabb film kezdete volt: a Lápos-medence településeit fűztük fel Magyarlápостól Domokoson át Rogozig, majd a folyó mentén felhúzódtunk egészen Erzsébetbányáig. Miként Kádár József Erdély legészakibb városáról fogalmazott: „Erzsébetbánya vidéke egyike a legszebbeknek országunkban, s a mellette fenyvesektől körülvett helynek a levegőjétől is életere nyerne még a halálos beteg is.” Ezzel az életerővel felvértezve indultunk neki helybéli kísérőinkkel a Lápos-hegységbe, amelynek gerincén a Varatek Fenyves-tetőjétől nyugati irányban, a Priszlop érintésével a Netedáig túráztunk.

A hegyek után már csak annyi dolgunk volt, hogy Petőfi Sándor és Szendrey Júlia mellé felüljünk egy fiákerre és velük utazzunk Nagykárolyból esküvőjük színhelyére, Erdődre. Petőfi lantja hálás volt Erdődnek; legszebb költeményei között foglalnak helyet azok, melyeket ott írt, a szomorúfűz melletti sziklánál. Az idők árjai elmosták már a dicső korokat, de a kő és körötte a költő szabadságharcos szelleme itt maradt mementóul, mindörökre. ■

FOTÓ: HAZAJÁRÓ EGYLET

A Lápos gerincén

Kővárvidék

■ „Kő-Várnak vidékét Erdély felé tették,
Es azt hegyek, halmok, erdők környül vették;
Kapnik, Berkesz, Kővárt ide helyeztették,
De ezt el-hányatták, s hírét eltemették.”
(Losontzi Hányoki István, 1773)

Régi a rege a Partium és Erdély határán, a Szamos és a Lápos közén elterülő Kővárvidékről, amely hajdan olyan erős volt, hogy elszakadva Közép-Szolnok vármegyétől, önálló közigazgatást vívott ki magának. Az erő Kővár főkapitányának kezében összpontosult, míg az uradalom kiváltságokkal felruházott falvainak népe a fejedelmi seregben szolgált. Az idők árjai elsodorták a szabadságjogokat és a magyar többséget. Néhány magyar falu állja még a vártát, a román települések közé ékelődve a vadregényes Kővár-hegység alatt, amelyen a Lápos folyó merész kanyarokat leírva vágta át magát, egészen sajtáságos szurdokot alkotva. Az itt forgatott filmünk visszanezhető a YouTube videomegosztón a *Kővárvidék – és a Lápos vadregényes szorosa* címen.

Nyárfás fatemploma

A Priszlop-kő a Láposban

Lápos-hegység

■ „Messze keleten a Széples (Cibles) orma kéklik, előtte enyhe párafelhőbe burkolva a tágas, teraszos Lápos-medence a kanyargós, középszakasz jellegű folyóval. A medencét északról és délről üledékekből felépített, erősen suvadásos, szakadékos, vízmosásos lejtők határolják.” (Bulla Béla és Láng Sándor: *Geomorfológiai tanulmányok a Lápos-vidéken*, 1944)

Alighogy kiléptünk a Lápos vadregényes szorosából, és a táguló medence fölött, a Kárpátok vulkáni vonulatában megpillantottuk a folyó szülőföldjét, a Gutin és a Széples között elterülő Lápos-hegységet, további turistásorsunk meg is pecsételődött: elhatároztuk, hogy továbbhaladunk a folyó mentén, egészen a hegyig, melynek rég szunnyadó vulkáni maradványai értékes színesfém érceket rejtgetnek. Ezeket már feltárták, nem úgy turisztikai értékeit. Erdők borította, patakok szabdalta, füves hátú gerinceit ritkán járják túrázók. Erdély északi határán a Láposvidék néprajzi szempontból is két világot köt össze: magyar nyelvszigetei még erdélyi mezőségi hatásokat tükröznek, míg fatemplomos falvai már Máramaros világát idézik. Filmünk visszanezhető a YouTube videomegosztón a *Lápos-hegység – Láposvidék kincsesbányája* címen.

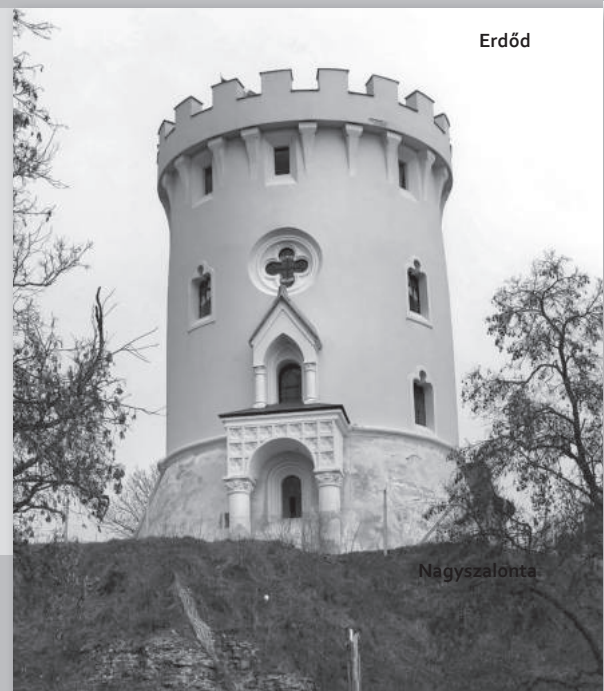
Nagykárolyi-homokhát

■ „A szatmári békekötéssel beesteledett a hajdan fényes kurucdicsőségnek örökre. A majtényi síkon elnémult a tárogató. Elhallgattak a tüzes, viharos harcidalok s a labancot vérig csipkedő paprikás kurucnóták. Éjnek sötét évadján, erdők rejtett sűrűjében néha-néha riant csak föl fájó mélabúval a bujdosó Rákóczi kesergője...” (Lampérth Géza: *Szegény fogja a madarat*, 1900)

Rejtelmes lápvilág, szélfúttá homokdűnék és vadregényes tölgyerdők nyújtottak otthont, majd a vészterhes időkben biztonságos menedéket eleinknek, Szatmár Nyírségbe hajló végén, a Károlyiak földjén, a kuruc szabadságharc gócpontjában. Aztán egy évszázad múltán itt lobbant lángra a nagy forradalmár szíve is: Petőfi Sándort a nemzet ügye hozta Szatmárra, de a szerelem tartotta itt. S ahogy az Ecsedi-láp időnként életjellet ad talajtüzeivel, úgy a szatmári magyarság is élte a szabadságharc lángját.

Szatmári kalandozásunk filmváltozata visszanezhető a YouTube videomegosztón *Nagykárolyi-homokhát – Szabadság és szerelem Szatmárban* címmel.

Erdőd

Nagyszalonta

A geográfus turista

Cholnoky Jenő és az Erdélyi Kárpát-Egyesület

Dr. Cholnoky Jenő (1870–1950) veszprémi születésű földrajztudóst 1905-ben a Kolozsvári Egyetem Földrajzi Tanszékére nevezték ki, tanári esküjét február 13-án tette le az egyetem legfiatalabb tanáraként. 1919 májusában, a románok bevonulását követően elhagyta az egyetemet. Október végén kiutasították Kolozsvárról, összeesküvés vádjával három napot elzárva töltött. 1919. november 8-án tehervagonokba tették holmiját, és Budapest felé indították. Bútorai nagy részét a Mátyás házban lévő EKE Múzeumban hagyta.

1

■ Az Erdélyi Kárpát-Egyesület 1891-ben alakult meg *Erdélyrészi Kárpát-Egyesület* néven, egyidőben a Magyar Turista Egyesülettel, mely Budapesten a Magyarországi Kárpát Egyesületből önállósodott. Cholnoky, Erdélybe kerülése után, rögtön felvette a kapcsolatot a szervezettel. 1905. március 1-től lett az EKE tagja, majd 1907 szeptemberében az egyesület

választmányi tagjává választották. Részt vett az egyesület ülésein és rendezvényein, előadásokat is vállalt, például 1905 decemberében és 1908-ban az EKE második matinéjén, Déván. 1913 januárjában amerikai útból, majd 1917. december 8-án *Bihar jövőjéről* címmel tartott felolvasást az érdeklődőknek. Emellett a szervezett kirándulásokon is ott volt, több alkalommal az egyesület kirándulásait vezette, például 1909-ben, amikor a Zichy-barlangban beszélt a karsztosodás és a barlangkialakulás folyamatáról.

Czárán Gyula (1847–1906) halála után megalakult az EKE Czárán-emlékbizottsága, mely célul tűzte ki, hogy a révi cseppkőbarlang bejáratánál emléket állít a „turistaság atyjának”. Cholnoky 1906-ban két koronát ajánlott fel az emlékjel létrehozására. A következő év áprilisában, az egyetem dísztermében *A folyóvizek élettörténete* címmel tartott előadást a Czárán-emlék javára rendezett előadásorozat keretében. A vetített képes előadás után kérte a jelenlévőket, hogy látogassanak el a révi cseppkőbarlangba, ezzel is kifejezve tiszteletüket a nagy turistaelőd emléke előtt. 1911-ben ismét egy 100 vetített képpel színesített előadást tartott *Czárán birodalma* címmel, melyben Erdély legszebb mészkővidékeit mutatta be az egyesület

2

tagjainak. A befolyó összeget az emlékmű felállítására ajánlotta fel Cholnoky.

1910-ben az *Erdély* oldalain szerepéről azt írták, hogy „az erdélyi magyar turista irodalom komoly megalapozásában nagy érdemeket szerzett dr. Cholnoky Jenő azon néhány év alatt, mióta a földrajz tanára a kolozsvári egyetemen. Előtte itt a hazai föld beható tanulmányozása, tudományos ismerete végtelenül elhanyagolt sivatár terület volt. Azok a szakszerű részlet-tanulmányok, melyeket Cholnoky maga és az ő ösztönzésére és vezetése mellett tanítványai Erdély földjén végeztek, mind megannyi feltárások a turista számára is és biztos szellemi katalógus szolgálhatnak neki az illető vidékeken, hogy látva lásson, eszmélve járjon.”

1912-ben a Csoklovina mellett felfedezett cseppkőbarlang védelembe vételére Cholnokyt kérték fel szakvélemény megfogalmazására. A földművelésügyi miniszternek írott kérvényében a barlang értékeit mutatta be. Később a barlangot csoklovinai Cholnoky-barlangnak is nevezték.

Az EKE ügyvezető elnöke

Cholnoky Jenőt 1916. április 16-án választották meg az Erdélyi Kárpát-Egyesület ügyvezető elnökének. Megválasztása után így nyilatkozott: „Megtisztelt az E. K. E. azzal, hogy ügyvezetőjének választott ki nálam sokkal hivatottabbak közül, alig tudom megmondani miért? De szívesen vállaltam ezt a nehéz feladatot, mert tudományos és hazafias érdek fűződik hozzá, hogy az Erdélyi Kárpát Egyesület felvirágozzék és sokkal nagyobb árnyokban működjék a háború után, mint azt eddig tette.”

Első dolga volt az EKE anyagi tartozásainak rendezése. Az egyesület folyóiratában, az *Erdély* című kiadványban megválasztása évében két tanulmányt is közölt *Magyar turistáskodás Erdélyben* és *Kirándulás a Nagykőhavasra* címmel (*Erdély*, XXV. évf. 1–6. sz.). Sajnos 1917-ben az Erdélynek már csak egyetlen száma jelent meg (jan.-dec.), melyet Karl Jánossal közösen szerkesztettek. Cholnoky a folyóiratban különböző turistakalauzokról is írt könyvkritikákat. Fontos megemlíteni, hogy a tudós az EKE könyvtára javára könyveket ajánlott fel. Az EKE megbízásából turistafüzetek szerkesztésében is részt vállalt. Vigyázó Jánossal közösen jegyzik a *Kolozsvár* (22. füzet), a *Keletmagyarországi sziget-hegyek* (*Szilágyság, Gyalui havasok, Biharhegység, Erdélyi Érczhegység*) (23. füzet), a *Keleti Kárpátok* (*Radnai havasok, Hargita, Gyergyói és Csiki Kárpátok. Erdélyi medencze*) (24. füzet) és a *Délkeleti Kárpátok* (*Székely medenczék, Brassói havasok*) (25. füzet) című füzeteket.

Dr. Cholnoky Jenő ügyvezető elnöként 1917 szeptemberében fogalmazta meg munkaprogramját. A választmányi gyűlésen pontokba szedve vázolta

3

fel terveit, melyek az egyesület jövőbeni feladatait mutatták be. „Az E. K. E.-nek mondhatatlan nagy jelentőségű hivatása van. Egyrészt az embereket a természet szeretetére, a testedző túristázkodásra csábítani, (...) fiatalságunkat sokkal nemezebb, magasabb élvezetre tanítani (...). De még azonkívül a természetbarátok idevonásával az idegenforgalmat is olyan lényegesen tudjuk emelni, hogy ez jelentős ága lehet a nép jövedelmi forrásainak. Kiadványainknak folytonosan ébren kell tartaniok az eszméket, ismertetni, kalauzolni, oktatni, magyarázni; kirándulásainknak mintaszerűeknek kell lenni; állandóan nyitva tartott irodánknak és múzeumunknak mindig a közönség rendelkezésére kell állnia s minden alkalmat meg kell ragadni fürdőink, kiránduló-helyeink fellendítésére, turista-látnivalóink kényelmes megjárhatóságára, idegenforgalmunk emelésére” – fogalmazott Cholnoky.

Elsőként azt javasolta, hogy az egyesület birtokában levő nagy értékű néprajzi gyűjteményt adják át az Erdélyi Múzeum-

1. A Cholnoky család Kolozsváron – balról jobbra: Cholnoky Béla, Cholnoky Jenőné sz. Barrois Petronella, Cholnoky Jenő, Cholnoky Ilona és Cholnoky Tibor (FOTÓ: CHOLNOKY TAMÁS)
2. Cholnoky Jenő mint turista – Szép Lajos karikatúrája (RYBÁR OLIVÉR GYŰJTEMÉNYÉBŐL)
3. A Tordai-hasadék, egy 1906-ban készült Cholnoky-felvételen (FOTÓ: CHOLNOKY TAMÁS)
4. 1913-ban a püspökfürdői erdő szélén fest Cholnoky Jenő (FOTÓ: CHOLNOKY TAMÁS)

Egyletnek egy leendő múzeum létrehozására. A néprajzi múzeum helyett a Mátyás-házban turistamúzeumot kívánt kialakítani, melyben honismertető gyűjtemény, szemléltető kiállítás is helyet kapott. A múzeumot feleségével és három gyermekével takarította ki, később a gyerekeket „múzeumi tárlatvezetőnek” nevezte ki. A gyerekek, különösen Ilona lánya lelkesen vezette körbe az érdeklődőket.

Fontosnak tartotta a tagsággal való szorosabb kapcsolat fenntartását és az *Erdély* folyóirat átalakítását, hosszabb terjedelemben, nagyobb példányszámban való megjelentetését. Véleménye szerint a nyári időszakban „a magashegyi és halomvidéki turistakirándulások rendezése s ezeknek a kirándulásoknak helyes vezetése az E. K. E. legfontosabb feladatai közé tartozik.” Menedékházak, kilátók, turistautak kiépítését javasolta, melyek akkor Erdélyben meglehetősen elmaradt állapotban voltak.

A legfontosabb célok mellett a helyi csoportok tevékenységére is kitért. A kolozsvári feladatának jelölte ki a kányafői kilátó és a Feleki-hegyen létesítendő Árpád-csúcsi kilátó felépítését.

4

Az Árpád-csúcs melletti Bercsényi-örház felújítását és a Szelicse felé vezető út rendbehozatalát szorgalmazta. Ezek mellett az EKE állandó irodájának felállítását is kérte a már említett Mátyás-házban.

A Bihar-hegységen működő csoportoknak a Géczi-várnál és a Magurán lévő erdőőri lakások turistaszobáit javasolta rendbe hozatni, valamint a Géczi-várhoz közel egy turistavendéglő létrehozását kérte. Menedékházak építését (Sztancsuj-tanya, Szamos-bazár, Galbina, Kalugyer, Buvó-patak /megj. mai nevén Szolcsvai-búvópatak/ Peterdi malom), illetve turistaszálló létrehozását (Biharfüred) indítványozta. Cholnoky a gajnai, a szkerisórai menedékházak átépítését is szorgalmazta.

A menedékházak felépítését a már említett helyeken kívül számos erdélyi turistacélpontnál fontosnak tartotta (Retyezát, Csoklovina, Nagy-kőhavas, Csukás, Szent Anna-tó, Békás-szoros, Gyilkos-tó, Mezőhavas, Istenszéke, Ünökő, Korongyos, Cibles). Kiemelten kezelte az Erdélyi-medence sós fürdőinek kérdését, a Balaton-felvidéki példák alapján fürdőhelyek létrehozását szeretne volna elérni.

Szót emelt a téli sportolási lehetőségek fejlesztéséért, illetve a cserkészekkel

A magányos turista – Kilátás az Ünökőről az Ünöke felé, háttérben az Erdélyi-medence csúcsai. Cholnoky Jenő rajza (*Turistaság és Alpinizmus*, 10. évf. 4. sz. 1920. p. 93.)

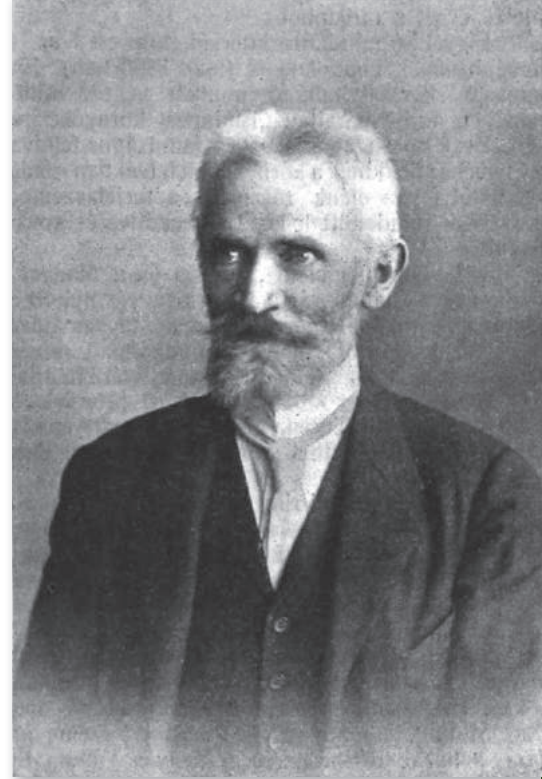

való szorosabb együttműködés kialakításáért is.

Sikernek mondható, hogy az 1917-es évben az EKE Mátyás-házi irodáját villamosvilágítással szerelte fel a város, és az egyesület számára további három évre használatba adta. Ezenkívül a Bercsényi-örház felújítása és a nagy-kőhavas menedékház felépítése, valamint a kányafői turistaház újbóli felépítése és az EKE múzeumának létrehozása köthető Cholnoky tevékenységéhez. Elnöksége alatt az egyesület taglétszáma is növekedni kezdett. Sajnos Cholnoky nagy lendülettel elindított munkálatait a háború és a későbbi trianoni események megakasztották.

Az 1913-ban alakult Magyar Turista Szövetség 1917. szeptember 29-i tisztújító rendes közgyűlésén az 1917–1920. évi szövetségi tanácsba Thirring Gusztáv elnökle mellett társelnöknek választotta Cholnokyt. Társelnökké választásának oka lehetett, hogy az EKE ügyvezetőjeként is tevékenykedett, illetve, hogy vezetésével 1917-ben csatlakozott az EKE az MTSZ-hez. A hivatalos határozatot az EKE központi választmánya 1918. február 23-án tartott ülésén fogadta el a tisztikar. 1919 őszén Cholnoky elhagyta Erdélyt, melynek komoly következményei voltak az egyesület életére nézve is. Bár 1920-ig formálisan az egyesület vezetője maradt, már érdemi munkát nem tudott végezni.

Trianon után, 1921. március 17-én a Turista Szövetség tanácsa előtt Cholnoky bejelentette, hogy az Erdélyi Kárpát-Egyesület új vezetőséget választott, és a békeszerződés következtében kiválik az MTSZ kötelékéből. Ezzel a tudós végleg elhagyta az EKE-t. Cholnoky Jenő a későbbiekben a Magyar Turista Egyesület elnöke (1920–1946) és a Magyar Turista

Cholnoky Jenő Turista Egyesületi elnökké választása után 1920-ban (*Turistaság és Alpinizmus*, 10. évf. 4. sz. 1920. p. 97.)

Szövetség társelnöke (1918–1922, 1940–1941) volt. Irodalmi tevékenységét tekintve hatvan turista témájú írása jelent meg különböző folyóiratokban.

Irodalom

Ajtay Ferenc (1993): *Az Erdélyi Kárpát Egyesület újjászületése*. Korunk, 5. pp. 91–94.

Cholnoky Jenő (1916): *Magyar turistáskodás Erdélyben*. Erdély, XXV. évf. 1–6. sz. pp. 1–5.

Cholnoky Jenő (1917): *Elnöki megnyitó az E. K. E. 1917. szeptember 7.-én tartott választmányi ülésén*. Erdély, 26. évf. 1–12. sz. pp. 2–12.

Cholnoky Jenő (1945): *Önéletrajz*. In: Géczi János (szerk. 1998): *Cholnoky Jenő. Vár ucca tizenhét VI/2*. Veszprém, pp. 291–292.

Dékány Mihályné (1986): *Cholnoky Jenő*. Turista Magazin, 32. évf. 8. sz. pp. 8–9.

Dukrét Géza (2011): *Százhusz éves az Erdélyi Kárpát Egyesület*. Széphalom, 21. pp. 407–418.

Jellinek János (1939): *A magyar természetjárás története*. Budapesti Turista Egyesület, 122 p.

Merza Gyula (1941): *Az ötven éves EKE*. Turisták Lapja, 53. évf. 1. sz. pp. 8–12.

Polgárdy Géza (2009): *Cholnoky Jenő turista témájú levelei egy magángyűjteményben*. Földrajzi Múzeumi Tanulmányok, 18. pp. 143–145.

Tövissi József (1992): *Az Erdélyi Kárpát Egyesület*. Honismeret, XX. évf. 1. sz. pp. 29–31. ■

Rybár Olivér
geográfus, pedagógus
Veszprém

A pereszkék nemzetsége (1. rész)

A pereszkefélék nagy családjába tulajdonképpen 120 nemzetség tartozik.

Többnyire nagy vagy közepes termetű, kalapos gombák. Húsuk vastag, rostos. Kalapjuk fiatalon domború, majd ellaposodik.

A kalap felülete lehet csupasz, pikkelyes, gyapjas. Lemezeik a tönk előtt gyakran „pereszkefoggal” nőnek a tönkhöz.

Tönkjük általában vastag, tömör, szálás.

Nincs se gallérjuk, se bocskoruk. Tavasztól késő őszig megtalálhatjuk egyes fajait.

Gombász velünk!

Bélfenyéri Gábor
EKE Marosvásárhely
belfenyeri@yahoo.com

■ Tejpereszke (*Aspropaxillus lepistoides*)

Tejfehér cölöppereszke, tejpgomba. Kalapja felszíne sima, pereme sokáig begöngyölt marad. Lemezei sűrűn állók, nagyon keskenyek, kissé lefutnak a tönkön. Tönkje rövid, igen vastag, erős, lefelé szélesedik. Húsa igen vastag, nem színeződik, tömör, de nem szívós. Nyersen fűszeres lisztillatú, elkészítve ízletes. A síkvidéki és hegyvidéki erdős sztyepp jellemző gombája. Ehető, de védett.

■ Bűdös pereszke (*Tricholoma sulphureum*)

Kalapja félgömb alakból hamar domború, majd laposodó, általában tompa púppal; széle vékony, aláhajló, szabálytalan; felszíne sima vagy finoman szemcsés; színe kénsárga vagy okkersárga. Lemezei ritkák, pereszkefoggal lefutók, kalapszínűek. Tönkje hengeres, karcsú, legtöbbször az alja 90 fokban görbül, kalapszínű, hosszanti barnás szálazottsággal. Húsa puha, vékony, sárga, erősen gázszagú, kellemetlen ízű. Lombhullató erdőkben és fenyvesekben júniustól októberig terem. Mérgező.

■ Szappanszagú pereszke (*Tricholoma saponaceum*)

Kalapja színe nagyon változatos, feketés, szürkés, olívsárgás, zöldes, sőt, még fehéres is lehet. A sötétebb változatok széle mindig világosabb, felülete csupasz, ritkán pikkelyes, száraz. Lemezei fehéresek, sárgászöldek, szélesek, ritkán állók. Tönkje a kalapnál világosabb, felülete sima vagy sötétebben pikkelyes, hasas vagy orsószerűen elvékonyodó, sőt, gyökerező is lehet, alja idővel vörösdik. Húsa mosószappanszagú, kissé lisztízű. Lomb- és fenyőerdőben, savanyú talajon él. Enyhén mérgező, rosszullétet és hányást okoz.

Figyeljünk vörösdő húsára és szappanszagára.

■ Kirándulásaink során sokszor találkozhatunk pereszkefélékkel. Vannak jóízű fajok, de mérgezőek is. Jó tudni, hogy a legtöbbje nem mérgező, de fogyasztásra alkalmatlan. Általában gyökérkapcsolatban élnek különböző lomb-, illetve tűlevelű fákkal. Csak akkor gyűjtsük, ha teljes bizonyossággal felismerjük vagy jól képzett gombásztársunk jóváhagyja a leszedésüket. Sajnos nálunk nincsenek hivatalos gombászakellenőrök.

■ Felhasznált irodalom:

www.miskolcigombasz.hu,

Ewald Gerhardt: *Gombászok kézikönyve*

1

2

3

Védett területek
rejtett kincsei

Dobrudzsa rezervátumok ritka növényfajai (2. rész)

4

5

6

Dr. Bartók Attila

Bukarest

bartok.attila@gmail.com

■ Az alábbiakban a dobрудzsai rezervátumok néhány ritka és veszélyeztetett növényfajáról fogunk röviden beszámolni.

A **tengeri murek** (*Astrodaucus littoralis*) a Fekete-tenger partvidékén előforduló, az ernyősök családjába tartozó nagyon ritka faj. A botanikai szakirodalomban vannak adatok a Kaszpi-tó tenger mellékéről is, de ezt sajnos a botanikusok nem erősítették meg herbáriumi példányokkal. E faj erőteljes, évelő, elágazott növény; a levelek 4–5-ször szárnyasan osztottak, gyéren szőrösök; a murvácskák száma 8–11, pillásak; szirmai 2,5 mm hosszúak, fehérek; gyümölcsei szigonyos tuskések. E növényrel Dobrudzsában, a tengerparti homokon találkozunk, a Duna-delta Bioszféra Rezervátum védett területén (Grindul Lupilor-, Letea-erdő-, Hisztria-vár Természetvédelmi Terület), tengerparti tátorján (*Crambe maritima*), tengerparti iringó (*Eryngium maritimum*), homoki imola (*Centaurea borysthena*), *Leymus racemosus* subsp. *sabulosus* stb. társaságában. Eforia üdülőttelep közelében is talákoztunk egy kis példányszámból álló populációval, de a folytonos monitorozás ötödik évében már egy példány sem mutatkozott. Fajunk évről évre ritkább és veszélyeztetettebb, lehetséges, hogy az elkövetkező évtizedekben el fog tűnni a romániai tengerpartról, az egyre jobban fellendülő illegális építkezések miatt a Fekete-tenger védett zónáiról, de a tengerpart mechanikus gereblyézése eredményeként is.

A **törpekikerics** (*Colchicum soboliferum*) egy kelet-mediterrán flóraelem, melynek elterjedését Dobrudzsa csupán pár pontján sikerült megfigyelni. Hagymagumóval és gyökérsarjval rendelkező évelő növény, levelei 3–6 mm szélesek, csatornásak; egy vagy maximum két virágjának lepellevei rózsaszín-lilásak, az alapon nyilásak. Kora tavasszal virágzik a Grindul Saele-Istria-, a Grindul Lupilor-, valamint a Letea-erdő Természetvédelmi Terület mellett előforduló sós homokon, más érdekes fajok társaságában, mint a matt tengeri levendula (*Limonium bellidifolium*), a *Frankenia hirsuta*, a *Parapholis incurva*, a tengeri fátyolvirág (*Gypsophila perfoliata*) vagy a *Hornungia procumbens*. A faj veszélyeztetettsége az egyre fokozódó tengerpart menti tevékenységekhez, építkezésekhez kötött.

A **dobrudzsai csengettyű** (*Campanula romanica*) egy endemikus növényfaj, melynek előfordulását csak a romániai Dobrudzsa területén igazolták. E fajt Traian Săvulescu román botanikus (a *Román Flóra* szerkesztője) írta le 1916-ban doktori értekezésében (a Romániában élő *Heterophyllae* szekció

csengettyűfajainak tanulmányozása). A faj legközelebb áll, de eltér morfológiailag a kereklevelű- és a Kazán-csengettyűtől. A gyöktörzs, a szár, a levél, de a virág alakjában és felépítésében is vannak különbségek. Rizómája csak kissé megvastagodott; a szárok felállóak, az alsó részükön érdes lágyszőrökkel borítottak; az alaplevelek kerekded-szívesek, a szárlevelek egyenes-lándzsásak vagy egyenesek, elállóan fűrészesek. A virágok aprók, 8–10 (–14) mm hosszúak; a porzó kétszer hosszabb a porzóoszlophoz képest; a csésze csöve csupasz, sallangjai rövidék és egyenesek, a pártához ragadtak.

A Kazán-csengettyű gyöktörzse elfásult (1–4 cm átmérőjű); szárai lecsüngőek. A terméketlen szárok széles oválisak, a levelek szívesek vagy vese alakúak, mélyen és szabálytalanul fogasak, a fogak hosszúak, egyenlőtlenek, hosszú levélnyelekkel ellátva. Virágzata fürtös, sokvirágú, a virágok a szárok végén találhatóak, a csésze sallangjai egyenes áralakúak, a tok gömbölyded. A *C. romanica* antézise elég korai (általában május végén – június elején kezdődik), míg a *C. crassipes* késő nyáron (augusztus közepén) nyitja virágait. A dobrudzsai csengettyű Dobrudzsa északi részében elterjedtebb, de vannak adatok a tartomány déli részéről is; a fajt több védett területen is megtaláljuk, például a Măcin-hegység Nemzeti Park, a Casimcea, a Colțanii Mari, a Denistepe-domb, a Consul-domb, az Alah Bair-domb, a Gura Dobrogei, a Dumbrăveni vagy az Agighiol Geológiai Rezervátum Természetvédelmi Terület körzetében is. E faj Dobrudzsa sziklás részein talál kedvező életkörülményeket, inkább mészköves sziklákon, de gránitos kőzeteken is előfordul. A romániai kormofiták Vörös Könyvében a Veszélyeztetett (EN) kategóriába iktatták. A taxon veszélyeztetettsége inkább az intenzív legeltetéshez, de kőkitermelésekhez (különösen mészkő) is kötődik.

A **török rózsza** (*Rosa turcica*) egy (DK)Európai–(DNy)Ázsiai előfordulású növényfaj, melyet Georges Rouy francia botanikus írt le 1896-ban. Kb. 50 cm magas évelő cserje, számos apró tuskével, sertékkal és kocsánykás mirigyekkel borítva. A kocsánykák 5 mm-nél rövidebbek, a vacokcső nyélelt mirigyek. A külső szirmok karéjosak vagy szárnyasan hasítottak. A csésze legörbült, virágzás után lehulló. A szirmok 8–25 mm hosszúak, a levelek a hátsó oldalukon ragadós mirigyekkel vannak borítva, kopaszok vagy pelyhesek, almaillatot árasztanak. A virágzás általában május közepén történik. E faj Dobrudzsában elég nagy ritkaságnak számít, jelenlétét az Alah-Bair-domb, valamint a Recifii Jurasici Cheia Természetvédelmi Területen bizonyították, de a Babadag-fennsíkrol meg a Ianț-Bair-dombról is vannak adatok. Nemrég találtuk meg a török rózsát Beidaud helység mellett. E növény xerofil (szárazságtűrő) gyepekben találja meg optimális életfeltételeit, általában mészköves talajon. Vöröskönyves faj, amit a kiadvány utolsó kiadásában a Sérülékeny (VU) kategóriába soroltak. Veszélyeztetettsége inkább a kecskékkal történő legeltetéshez köthető. ■

(Folytatás következő lapszámunkban)

FOTÓ: BARTÓK ATTILA

1. Borza-len (*Linum borzeanum*)
2. Török rózsza (*Rosa turcica*)
3. *Hedysarum grandiflorum*
4. Szürke kutyafej (*Euphorbia myrsinites*)
5. Tengeri murek (*Astrodaucus littoralis*)
6. *Cytisus agnipilus*
7. A Pricopan-gerinc, Măcin-hegység Nemzeti Park

A dupla nem mindig kettő

■ Ez főleg a binoklikra, kukkerekre, szebb nevükön binokuláris távcsövekre érvényes. A „kettő az egyben” klasszikus iskolapéldája. Ráadásul nem egyszerű távcsövek párosításáról van szó, hanem különleges felépítésű optikai remekműről, amelyet 1854-ben készítettek először és 1894 óta gyártanak sorozatban. Az addig ismert egyenes képet adó távcsövek vagy kis nagyítással, gyenge minőségben mutatták meg a világot, vagy a jobb leképezés érdekében plusz lencsékkel, hosszabb tubussal készültek.

Az áttörés úgy történt, hogy az olasz Ignatio Porro egy normális, fordított képet adó távcsőbe két derékszögű prizmat helyezett, amelyek egyesbe fordították a képet, és rövidebbé is tették az új távcsövet. Miután két ilyen szerkezetet egy tengelyre szerelt, megszületett a 3D-s képet adó, most is népszerű kukker.

Pár évtized múlva egy bonyolultabb felépítésű, tetőél prizmaival helyettesítették a két prizmat, elérvén azt, hogy a binokli még kompaktabb lett és a két távcső tényleg cső alakú, hiányzik az a két kiálló púpja. Ennek a forradalmi megoldásnak hátránya is volt (van), és pedig a drágább előállítás meg a fénysegyenlebb leképezés.

Mostanra a binokuláris távcsöveket nagyon nagy választékban gyártják, ezért érdemes néhány megkülönböztető

tulajdonságra figyelni. A legfontosabb jelölés 6x30, 7x50, 10x50, 20x60 stb. formában van felírva, ami először a nagyítás mértékét jelenti, az utolsó szám pedig az objektív átmérőjét mutatja milliméterben mérve. Csillagászati célra akármelyik használható, de azt figyelembe kell venni, hogy minél nagyobb a nagyítás, annál kisebb a látómező és a kezünk rezgése is jobban zavar, emiatt 15x nagyítás felett már ajánlatos a binokulárt állványra rögzíteni vagy megtámasztani. Hatszoros nagyítással már megláthatók a Jupiter holdjai, húszszoros nagyítással pedig már jól látható, hogy a Szaturnusz ovális, a gyűrűje miatt. Az objektív átmérőjét is figyelembe kell venni, ugyanis minél nagyobb, annál több fényt tud gyűjteni és halványabb objektumokat lehet észrevenni vele.

A binokulárok egy másik tulajdonsága a látómező mérete, amit fel szoktak rá írni. Ha fokokban van megadva egy érték, az a csillagászatban is használható. Például egy 8x30-as binokulár 7,5 fok átmérőjű égterületet tud „látni”, de egy 20x80-as csak 3,2 fokosat. Ha pedig a látómező mérete ilyen formában van feltüntetve: 65 m/1000 m, az azt jelenti, hogy 1000 m távolságban a látómező szélessége 65 m.

Nem túl rég kezdtek megjelenni a zoom jellegű binokulárok. A változtatható nagyítás praktikusnak bizonyult,

de a minőségi kivitelezésnek ára van. Mivel a kivitelezés miatt több lencsén keresztül kell a fénynek „átvergődnie”, főleg nappali megfigyelésekre alkalmas.

A Merkúr augusztusban és szeptemberben megfigyelésre kedvezőtlen pozícióban tartózkodik. Ezzel kontrasztban a Vénusz mindkét hónapban napnyugta után könnyen megtalálható a nyugati égbolton, ugyanis nagyon fényesen fog ragyogni a látóhatár fölött. Mivel felénk közeledik, látszólagos átmérője fokozatosan nő és fázisa csökken. Ez azt jelenti, hogy kisebb távcsővel nézve egyre jobban hasonlít a fogyó holdhoz, szeptember végére majdnem félhold kinézete lesz.

A Mars augusztusban és szeptemberben nem figyelhető meg. Augusztus első felében a Jupiter a Vízöntő (*Aquarius*) csillagképben található, majd átvándorol a Bak (*Capricornus*) csillagképbe, ahol még szeptemberben is fényes égitestként virít a déli, majd délnyugati égbolton.

Ezekben a hónapokban a Szaturnusz is a Bak (*Capricornus*) csillagképben „mozog”, de még mindig a Jupiter előtt halad. Érdemes figyelemmel követni, ugyanis augusztus 2-án kerül szembenállásba a Nappal, amikor egész éjszaka a déli égbolt alján fénylik. Már 20x nagyítással egyértelműen látszik a bolygó gyűrűrendszere. ■

Molnár Zoltán

Tetőél prizmás (12x30) és Porro prizmás binokulárok (6x30, 20x60, 20x80)

Fizessen elő az Erdélyi Gyopárra 2022-re

Erdélyi előfizetőink figyelmébe

Előfizetési díj egy évre, 6 lapszámra (postai díjjal együtt):

- átutalás esetén: 51 lej
- készpénzbefizetés esetén: 61 lej

Kérjük, az előfizetés díját a következő bankszámlára juttassa el:

Asociația Societatea Carpatină Ardeleană – Erdélyi Kárpát-Egyesület

ING Bank N.V. Amsterdam – Sucursala București

Bankszámla száma: RO74 INGB 0000 9999 0316 7890

Adószám (cod fiscal): 4960082

Megjegyzés: „Abonament revista *Erdélyi Gyopár* 2022”

Magyarországi előfizetőink figyelmébe

Előfizetési díj egy évre, 6 lapszámra (postai díjjal együtt, Erdélyből postázva):

- átutalás esetén: 5100 forint
- készpénzbefizetés esetén: 5600 forint

Kérjük, az előfizetés díját a következő magyarországi bankszámlára juttassa el:

Erdélyi Kárpát-Egyesület – Unicredit Bank

Bankszámla száma: 10918001-00000027-75640007

Megjegyzés: „*Erdélyi Gyopár* előfizetés 2022”

Az átutalás tárgyaként kérjük feltüntetni nevüket, postai és e-mail címüket, ugyanakkor kérjük ezen adatokat az elofizetes@eke.ro címre is elküldeni.

ÖKO-LÁBNYOMOK

Az Erdélyi Gyopár környezetvédelmi és honismereti melléklete

Jöttünk, láttunk, betelepedtünk (1. rész)

■ Ha az ember többször, vagy hosszabb időn keresztül megtesz egy bizonyos útvonalat, végigkövetheti a táj változásait. A vonatból kitekintve sokszor néztem a hófödte földeket, a frissen bomló rügyeket, a teljes pompájukban díszelő lombkoronákat, vagy éppen a sárguló, majd lassan lehulló leveleket, de sajnos nem ilyen idilli az egész. Voltak útszakaszok, ahol végig kanadai aranyvessző sárgította a tájat, s hiába volt szép a színe, valami mégis hibádzott, nem volt odavaló.

Május 22-én volt a biológiai sokféleség nemzetközi napja. Örülünk ennek a sokféleségnek, a sok szín, forma, minta egy kerek egészet alkot. Ez jó nem csak a szemnek, de a természetnek is fontos, mert egyensúlyban vannak a dolgok, mindennek megvan a maga rendje.

Úti cél: egy új otthon – hogyan kerülnek be új fajok?

A fajok vándorlása természetes jelenség, fontos azonban megkülönböztetni a fajvándorlást a behurcolástól. Míg előbbi egy természetes folyamat, addig az utóbbi közvetve vagy közvetlenül emberhez kötött. A fajvándorlások esetén nem csak egy-egy faj van kiemelve eredeti környezetéből, karöltve halad kórokozóival és fogyasztóival együtt, melyek szabályozzák a terjeszkedését, ezáltal megtartva az egyensúlyt.

Az élőlényeknek különböző akadályokat kell legyőzniük a terjedéshez. A földrajzi barrierék (hegyláncok, óceánokkal elválasztott kontinensek, elszigetelt területek) sokáig megakadályozták a fajok nagyléptékű terjedését, a kontinenseken átívelő vándorlás nem minden élőlény számára volt lehetséges, ám a nagy földrajzi felfedezések és az emberek térhódítása következtében ez az akadály kezdett megszűnni. A gyarmatosítók az új hazát „otthonosabbá” téve állatokat (macskát, szarvasmarhát, disznót) és növényeket telepítettek be. Nem egyirányú volt a telepítés, az újonnan felfedezett és értékesnek vélt élőlényeket magukkal vitték az óhazába. Ennek köszönhetjük többek közt a burgonyát, a kukoricát, a paradicsomot.

Nemcsak mezőgazdasági okokból, de erdészeti hasznosítás, talajjavítás és az erózió meggátolása miatt is történtek áttelepítések. Ezek mellett számos faj dísznövénységként került kertekbe, botanikus kertekbe. Sok esetben ezek vitaminnal teli,

Bíbor nebcsvirág ■ FOTÓ: SZABÓ CSILLA

Kanadai aranyvessző ■ FOTÓ: DÉNES ANNA

ehető növények, jó mézelők, szépek, így az emberek számára fontosak lettek.

A szándékos telepítések mellett azért vannak véletlenszerűek is: amikor más magok, kisebb rovarok vagy lárvák kerülnek be a rakományba, amikor a magok a folyóvizek sodrásával jutnak el új helyre. Kisebb léptékben az állati terjesztést is ide sorolhatnánk. Ez utóbbi is többféle lehet, például megtörténhet a terjesztés az állatok bundájába ragadva, vagy madarak által, melyek a gyümölcsök elfogyasztása után a magvakat elhullatják az ürülékkel.

Mi is az invázió?

Mire gondolunk először, amikor meghalljuk az invázió kifejezést? Talán idegen lényekre, akik elfoglalják a Földet, vagy sejtekre, melyek szabályozás nélkül elszaporodtak és elárasztják a testünket, esetleg ellenséges katonákra, akik elözönlük a területeinket? Jelen esetben másra kell gondolnunk. A Környezetvédelmi Lexikon szerint az invázió állati és növényi populációk (gyomnövények, rovarkárttevők, élősködők és egyéb betegségek okozók) tömeges, feltűnő módon és gyorsan lezajló mozgása, amellyel új területeket özönlenek el. Ez a meghatározás arra is utal, hogy nem akármilyen szervezetet tekintünk inváziósnak, csak a „károsakat”. A kár fogalma azonban elég relatív, hiszen mi kárt okoz például nekem néhány sárga virágú növény a vasút mentén? És mégis inváziós. ■

(Folytatás következő lapszámunkban)

Rés Katalin
(NECC – Nature Education
Community Center, Kolozsvár)

Fogalmak:

Őshonos faj – azok a fajok, melyek az adott területen fejlődtek ki vagy természetes úton terjedtek odáig.

Adventív vagy idegenhonos fajok – azok a fajok, amelyek egy, számukra új élőhelyre kerültek az ember közvetlen vagy közvetett segítségével, de ebben az esetben még nem beszélünk gyors ütemű terjedésről, melyet kizszorítanak az őshonos fajokat (pl. tintahalomba).

Invazív faj – özönnövény – inváziós fajoknak azokat az idegenhonos fajokat tekintjük, melyek véletlenszerű vagy szándékos behozataluk után képesek

Gyalogakác ■ FOTÓ: DÉNES ANNA

Homoktövis ■ FOTÓ: DÉNES ANNA

megtelepedni, gyorsan terjedni, és terhódításukkal veszélyeztetni a természetes életközösségek ökológiai egyensúlyát, az őshonos fajok kiszorítása által. Gazdasági, természetvédelmi vagy ember-egészségügyi károkat okoznak.

Napjainkban már az őshonos és idegenhonos fajokon kívül még egy kategóriát kell megemlítenünk, ezek pedig az *újhonos fajok*. Az ember évezredek óta alakítja a környezetét, településeket hoz létre, mezőgazdasági területeket

alakít ki, vízmedret szabályoz, szemetel (sajnos rengeteget), mondhatni „személyre szab”. A változó körülményekre reagálva a fajoknak követniük kell a számukra megfelelő feltételeket, így például ha magasabb lesz az átlaghőmérséklet, a hidegebb övet kedvelő fajok egyre északabbra, illetve hegyek esetén egyre magasabbra kell hogy eljussanak. Az ökológiai igényeiket „keresve” hódíthatnak meg újabb területeket, illetve fajok tűnhetnek el azokról a helyekről, melyek már nem alkalmasak számukra.

Újhonos fajok – természetes diszperzió révén terjednek, de az ember közvetett segítségével. Újhonosnak számít nálunk például a méhbangó, egy Romániában Vörös Listás orchidea faj, mely ritkának számított, de napjainkban egyre gyakrabban találunk új leelőhelyeket. Az ilyen újhonos fajokat pozitívan fogadják a természetvédők, ellentétben az inváziós fajokkal, egyrészt azért is, mert a terjedésüket kiváltó tényező révén szabályozni lehet az állományukat.

Tanúházak szemtanúi vagyunk (1. rész)

Karikatúrasorozattal szemlélteti Köllő Miklós építész, hogyan változott a székely településkép az idők során, hogyan nőttek palotákká a székely házak, és az egykori terebélyes fák hogyan zsugorodtak tujányira. A múltból alig maradt valami, az átalakulásnak szemtanúi vagyunk.

■ Egy leépülési folyamat szemtanúi vagyunk, amely a kultúráját, a faluképet, a házat és lakóit egyaránt rombolja. Nem lehet egyértelműen valakit hibásnak kikiáltani azért, hogy a folyamat idáig jutott, hiszen sok tényező együttállása, a fejlődés készítése, a fejlesztés kényszere vezetett ide. Ezt a folyamatot ismertetem szakmai tapasztalatom által kialakult nézőpontom alapján.

Ha megérezzük felelősségünket egyenként, a magunk erejével tehetünk azért, hogy a múlt tanúit tovább ne irtsuk. A cselekvéshez pusztán annyi kell, hogy értsük, érezzük, szeressük a székely házat. Ehhez járul hozzá az *Erdélyi Gyopár* a szakember szavait idézve.

Balázs Katalin

Az egyessel jelölt karikatúra egy teljesen hagyományos faluképet mutat, melyben ott vannak a magas fák többszörös szerepkörrel: villámhárítók, mikroklíma-alakítók és táplálók, hiszen a gyümölcsfák terméséből székely szokás szerint a szomszédság is jóllakott. Figyeltek is arra, hogy ha a szomszédnak van koránérő körtéje, akkor én egy később érőt ültessek, hogy amikor neki elfogy a gyümölcse, akkor tőlem kaphasson.

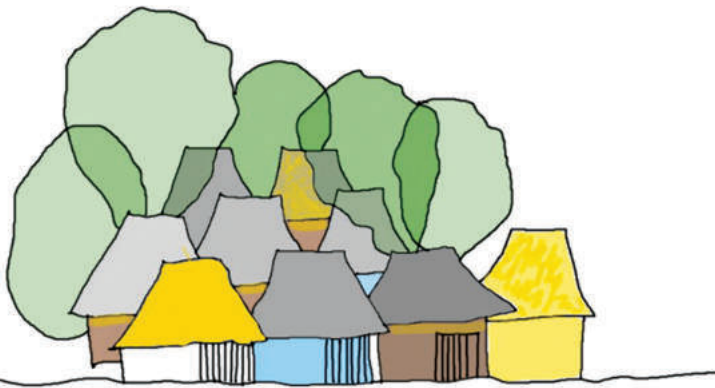
FOTÓ: KÖLLŐ MIKLÓS

A képen ott vannak a házak magas tetővel, hiszen a fedőanyag, a szalma, illetve a fa akkor tart többet, ha meredek a tető, lefolyik róla a víz. Zsindelyre, dránicára vetítve azt mondják, a tetőnek a dőlésszöge a héjazat élettartamát jelenti. Ha a háromszög lábánál 60 fokos a szög, akkor hatvan évig tart a tető – tartották az öregek. Ahol más tetőfedő anyagokat használnak, ott minél alacsonyabb a tető, annál inkább rajta marad a hó szigetelőként, de ez a székelyföldi helyi anyaghasználatra nem alkalmazható, itt minél meredekebb a tető, annál ritkábban kell cserélni.

A házak úgy illeszkedtek a kultúrtájban, hogy minden helyi anyagból készült, fából épültek, vályoggal tapasztottak, meszelték, fedelük pedig deszka, zsindely, dránica vagy szalma. Talán a színező mészszebe való kék az egyetlen, ami nem helyi anyag, de a környékről hozták azt is. Minden a helyén van anyyira, hogy a mai ökológiai építészet a józan paraszti építészettől indul ki: helyi anyagok észszerű felhasználása helyi mesterek tudásával.

2

A falukép nem egy konzervált állapot volt, változott, amint a második karikatúra is mutatja. A frissen fedett házak deszkája, szalmája sárga színt hozott, a frissen meszelt ház fala is élénkebb színt hozott. Ez viszont csak ideiglenes állapot, ezek az anyagok visszaszürkülnek, a szépek, frissek hamar visszaöregednek a tájba, és ezt mindenki tudta, senkit sem zavart. Ez is a természetességről beszélt, jelképezve, hogy az egyén kiválhat, lehet egyedi útja, de visszatérve beáll a közösségbe, és társaival együtt megy tovább.

A fejlődés és biztonságkeresés diktálja egy újabb anyag megjelenését a faluképben: a cseréptetőt és vele együtt a kéményét. A szalmának és a fának a gyúlékonysága a legnagyobb gyengéje, így volt, ahol helyi agyagból kezdtek el

3

cserépet készíteni és egy-egy tetőt azzal befedni. Gyergyószentmiklóson a központi épületek tulajdonosai ingyen kaptak 800 téglát kéményépítéshez, hogy a gyakori tűzvésznek gátat szabjanak. Ez a város 1909-ben kiadott szabályzatában foglaltatott, amely megtiltotta a főtéren a szalma, zsindely, deszkafedél használatát.

A cserépeket helyben készítették, égették ki. Általában egy-egy kézművesközpont kirajzásából származtak. Ezért lehet az, hogy az ugyanazon kis pikkelycserépeket a gyergyóiak szárhegyi cserépnek nevezik, a csíkiak szépvízinek, de valójában ezek mind Bacon környékéről kirajzott cserépesek munkái.

A cserép megjelenése hozta a tető dőlésszögének változását, lényegesen csökkent a tetőtér, és a házak tetején megjelentek a kémények. Érdeemes tudni, hogy a fával, szalmával fedett házakban hajdan nyitott tűzhely volt, fölötte szikrafogóval. A füst a padlásra ment fel, a benne lévő kátránnyal konzerválva a tetőszerkezetet, a héjazatot, segítette a bogarak távoltartásában, meleget tartott a ház hídjában szigetelőként szolgálva, ott füstölték a szalonnát, ott tárolták a gabonát is.

A kémény megjelenése a szabadban vezeti a füstöt, így csökken a kigyulladásának veszélye, s mint említettem, a tető meredeksége is. A héjazatra kerülő cserép akár ötven évig is pótolás nélkül szolgáló, tehát jóval tartósabb a korábban használt fedőanyagoknál, és szintén helyi alapanyag, tájba beöregedő. Templomainkon vannak még az 1700-as években feltett cserépekből is, tehát ha az ember annak idején úgy döntött, zsindely helyett cseréppel fedi be a házát, igaz, egy nagyobb erőfeszítésre volt szükség a váltáshoz, de megkímélte magát az évenkénti pótlástól, javítástól, és attól is, hogy egy nagyobb szél után lesse, hol kell a tetőn igazítani.

Megjelent a cserép, amely egyik mesterség javára, a másik kioltására, de a tulajdonosok kényelmére szolgált. Ahogy elkezdett szaporodni a cserép, úgy vált egyre nehezkesebbé a zsindellyel fedés. A zsindelypattintók az egyre kevesebb megrendelés miatt szakmát váltottak, kiöregedtek, így aki akarta volna, annak sem lett könnyű a fa fedőanyag beszerzése. Manapság, ha valaki zsindelytetőt szeretne, jól meg kell keresnie a forrást, és jó, ha tud róla, a zsindely ma már kézműves termék, szinte drágább, mint a cserép. Ugyanakkor nehezen fog kapni embert a gondozásra is, így neki kell majd évente többször a tetőre felmennie pótlásra, javításra.

Amikor hagyományos székely faluképről beszélünk, és a szemünk előtt kicsi házakat látunk hódfarkú cserépekkel fedve, akkor tudnunk kell, hogy ez az állapot nem több mint egy évszázados Székelyföldön. Nekünk ez hagyományos, de a száz évvel ezelőtti embernek ez teljesen új és idegen volt, az alacsony, „buta” tető szúrta annak az embernek a szemét, aki magasabbhoz szokott. Új formák kerültek be a faluképbe, de az anyaghasználat helyi maradt... még egy rövid ideig. ■

(Folytatás következő lapszámunkban)

Köllő Miklós

Képeslapok a nagyvilágból 6.2.

Isztambul – varázsa a Boszporusz körül

Dr. Kovács
Lehel István
EKE Brassó
klehel77@yahoo.com

■ A Kék mecsetet látogattuk meg először. Ahmed szultán dzsámija nemcsak Isztambul egyik központi mecsetje, hanem az egész iszlám világé. A Sultannahmet negyed egyik fénypontja közkedvelt nevét azokról a kék csempékről kapta, amelyek belső falait borítják. A dzsámit 1609 és 1616 között építették I. Ahmed oszmán szultán utasítására, hogy Allahot kiengeszteljék a törökök számára megalázó zsitvatoroki béke után. 1606. november 11-én Bocskai István közvetítésével I. Rudolf magyar király, német-római császár és cseh király békét kötött I. Ahmeddel a Zsitva folyó torkolatánál a tizenöt éves háború lezárásaként. A szerződést latin, török és magyar nyelven fogalmazták meg, s érdekessége, hogy a török és latin fordítások bizonyos részletekben nem egyeznek, mert a teljes szövegben egységesen a felek soha nem egyeztek ki. A békekötéssel kezdődött a törökök magyarországi uralmának hanyatlása. A törökök Perziával szemben is elveszítették a háborút. Így Ahmed úgy gondolta, hogy Allahot ki kell engesztelni. Megbízta Szinán mester tanítványát, Sedefhar Mehmet Ağa-t, hogy tervezze meg a birodalom első számú imahelyét. S ahogy – állítólag – egy civilizáció csak egy másiknak a romjaira épülhet, a Konstantinápolyi Palota helyére gondolták ki a hatminaretos dzsámit. A bizánci császárok palotáját, több kisebb palotát és a Hippodrom nagy részét is a földdel tették egyenlővé, hogy a régi alapokra új remekmű, az oszmán mecset-építészet két évszázados fejlődésének dicső eredménye épülhessen fel.

A mecset az iszlám vallás temploma. Azokat a mecseteket, amelyek a péntek déli istentisztelet (szalát al-dzsuma) helyszínéül szolgálnak, nagymecseteknek, arab nyelven dzsámiknak nevezik.

A mecsetek karcsú, magas tornyai a minaretek. A muszlimoknak naponta ötször kell imádkozniuk: reggel, délben, délután, napnyugtakor és este. Az imára a müezzin szólítja a híveket a minaretből.

Az imahelyek építészeti rangját a minaretek száma határozza meg. A legtöbb

Tömegben úszik a Kék mecset

minarettel, hattal csak a mekkai nagymecset, az iszlám világ első számú szent helye rendelkezett. A Kék mecsetet is hat minarettel tervezték, amiért erősen kritizálták a szultánt. I. Ahmed úgy háritotta el ezt, hogy pénzt ajánlott fel egy hetedik minaret építésére a mekkai mecsethez. Ma a mekkai nagymecsetnek kilenc minaretje van, de hamarosan 11 minaretesre bővítik.

Törökországban még Adanában van egy hatminaretos nagymecset, s most Isztambulban az új Çamlica mecset.

A szultáni dzsámik általában négy minarettel épültek, a rangosabb személyek pedig kettőt-kettőt építtettek. A kisebb mecseteknek csak egy minaretjük van.

Mivel meglévő alapokra épült, a mecset alaprajza szabálytalan. Az imaház négylevelű lóhere alakú, melyet kupolák és félkupolák csoportja fed. A hatalmas központi kupola átmérője 23,5 méter, magassága 43 méter. A mecsetet övező udvar csaknem akkora, mint a mecset maga. A központi hatszögletű szökőkút a kert méretéhez képest elég kicsi. A dzsámihoz tartozó épületegyüttesben található a szultán és felesége, Köszem

szultána türbéjét, egy medresét (iszlám iskolát) és egy kórházat is.

A kert nyugati bejárata fölött egy nehéz vaslánc függ, ugyanis a szultán volt az egyetlen, aki lóháton mehetett be az udvarba, de a lánc miatt fejet kellett hogy hajtson: a világi hatalmasság megalázkodik az égi hatalmasság előtt.

Négy minaret a mecset négy sarkánál áll, mindegyiken három erkély található, cseppkő alakú gyámkövekkel. A másik két minaret hátrébb helyezkedik el, és két-két erkéllyel rendelkezik.

Belül körülbelül 200 üveglablak gondoskodik a fényről. A csillárokon strucctojások vannak, hogy elriasszák a pókokat. Korán-idézetek, a hívők által adományozott szőnyegek díszítik a belső teret, amelynek fő eleme a márványból faragott mihráb, a Mekka irányát jelző falifülke.

A mecset délkeleti sarkában található a szultáni kioszk, melyhez két kisebb pihenőszoba is társul.

A világ egyik legismertebb épülete, a világörökség része, a Kék mecset lenyűgöző látványt szolgáltat.

A Kék mecset után egy másik csodával ismerkedtünk meg, a pont szemben álló Hagia Szophia Nagytemplommal. Más ismert nevei: Sancta Sophia, Ayasofya, amihez fogható méretű templom 900 évig nem volt a keresztény világban. A Szent vagy Isteni Bölcsesség bazilika egy kisebb pogány templom helyére épült. A városalapító Nagy Konstantin fia, II. Constantius építtette 360-ban, de igencsak rövid életűnek bizonyult, mert 404. június 20-án az Aranyszájú Szent János püspök száműzésén felháborodott tömeg felgyújtotta. 415-re II. Theodosius bizánci császár építtette újjá, de a Nika-felkelés 532-ben ismét lerombolta. Végül I. Justinianus építtette teljesen újjá öt év alatt az alapoktól kezdve. 537. december 27-én Menas pátriárka szentelte fel a tralleszi Anthemiosz matematikus és a milétoszi Iszidorosz építész fémjelezte tervek alapján újjászületett nagytemplomot, amely építészetileg úgy jellemezhető, mint az összes akkor ismert építészeti elem tökéletes szintézise.

Mintegy ezer évig az Hagia Szophia volt a konstantinápolyi patriarchátus székhelye.

A belső díszítések, a gyönyörű mozaikok megsínylették a képrombolás korát. A keresztetek kifosztották és római katolikus templommá alakították. Huszonhárom természeti csapás okozott kárt benne.

1453-tól mecset lett. Amikor május 29-én II. Mehmed elfoglalta Konstantinápolyt, első rendeleteként, még aznap dzsámivá alakította.

1931-ben restaurálták a mozaikokat, és Kemal Atatürk 1935-ben múzeummá nyilvánította. 1985 óta az UNESCO Világörökség része. 2006 novemberében XVI. Benedek pápa meglátogatta az Hagia Szophiát is.

2020. július 10-én Recep Tayyip Erdoğan elrendelte az épület mecsetté alakítását, miután az Államtanács

semmissé nyilvánította azt az 1934-es rendeletet, amellyel az Hagia Szophiát múzeummá nyilvánították.

A templom különlegessége a többszörös kupolamegoldás. A 31 méter átmérőjű és 55,6 méter magas főkupola hatalmas méretekről tanúskodik. A templom belsejét negyven félköríves ablak árasztja el fénnel. A templom középhajója 38,07 méter széles, az oldalhajók egyenként 18,29 méter szélesek. A belső tér 81,8 méter hosszú.

Az egyik mozaik a magyar történelem szempontjából fontos. A mozaikon Mária mellett II. Ióannész bizánci császár és felesége, Eiréné császárné (1088?–1132?) látható. Eiréné I. László magyar király (1077–1095) lánya és Könyves Kálmán király (1095–1118) unokatestvére volt, eredeti neve Piroška vagy régiesen Priszka. Kegyes élete miatt halála után szentté avatták. Ő alapította Bizánc egyik legfőbb kolostorát, a Pantokrátor-kolostort, és a vele egybeépített 50 ágyas kórházat. Eirénéből a Bizánci Birodalom legnagyobb, legszentebb és legtiszteltebb császárnéja lett. Minden útikönyv megemlíti a „magyar királynőt”, kiemeli szépségét és szentségét.

Egy, a budai várból elhurcolt gyertyatartó is a templom dísze, akárcsak a híres keresztelőmedence.

Tormás és Bulcsú vezérek 948-ban öt évre békét kötöttek Bíborbanszületett Konstantin császárral, és ebben a medencében merültek alá, hogy keresztények legyenek. Pár évvel később itt vette fel a kereszténységet az erdélyi Gyula is.

A tömeggel özönlöttünk a Topkapı palota felé. III. Ahmed kútja, Szent Irén temploma mellett haladtunk el, s az Ágyúkapu palota díszes bejárata Botond mondáját juttatta eszünkbe.

A középkori krónikákban is feljegyzettek szerint a Bizánc kapui elé vonuló magyarok elé kiállt egy hatalmas termetű

görög vitéz, aki kijelentette, hogy ha öt két magyar legyőzi, a görög császár adót fog fizetni a magyaroknak. A görög ellen a kistermetű Botond állt ki a magyarok közül, aki előbb Apor vezér utasítására buzogányával bevágta Bizánc érckapuját, akkora rést ütve rajta, melyen egy ötéves gyermek ki- és bejárhatott, majd rövid küzdelem után legyőzte ellenfelét. Amikor a magyarok követelték az adót, a császár nem adta meg nekik, ezért őseink romba döntötték Bizáncot.

A Topkapı palota 1465 és 1853 között az Oszmán Birodalom adminisztratív központja volt. Építését II. Mehmed szultán rendelte el 1459-ben és 1465-ben fejezték be. A díszes palota az Aranyszarvöböl és a Márvány-tenger között fekszik a Szeráj-csúcson. Több kisebb épületből áll, és négy udvar veszi körül. Jelen pillanatban múzeum.

Azonkívül, hogy érdemes megtekinteni az Igazság Bástyáját és a Tróntermet, ahol a szultán fogadta a vendégeket, mindenképpen keressük meg a kiállított *Isztambuli Antifonálét*.

A katolikus egyházi szertartások énekeit tartalmazó kódexet a 14. század közepén készítették Magyarországon. A magyar zenetörténelem egyik legfontosabb forrása. Az oszmán–török hadsereg 1526-ban a Corvina-könyvtár kötetivel hadizsákmányként vitte magával Budáról Isztambulba. A neves kódexet a 2000-es évek elején szakemberek restaurálták Isztambulban. Ennek faksimile kiadása, *Az Isztambuli Antifonále (1360 körül)* a budapesti Akadémiai Kiadó gondozásában 1999-ben jelent meg.

Dan Brown *Infernójából* ismerjük az Elsüllyedt palotát (Yerebatan Sarayı), amely az egyik legnagyobb a több száz hajdani isztambuli víztározó közül. A víztározót I. Justinianus bizánci császár építtette 532-ben. A hatalmas méretű termet 336 darab 8 méternél is magasabb márványoszlop tartja, amelyek közül két oszlop az ókori görög szörnyeteg, Medusza fején nyugszik. Nemcsak Robert Langdon professzor, hanem James Bond is meglátogatta az *Oroszországból szerettettel* című filmben.

A belváros nagy turistaattrakciója kétségtelenül a Nagy Bazár (Kapalıçarşı), a világ egyik legnagyobb fedett bazárja. A Bazár magja két, 15. századi kupolás raktárpépület volt (az elsőt még II. Mehmed építtette 1464-ben). A következő századok során a környező utcák fejlődtek, majd azokat is befedték. Később újabb szárnyakat építettek hozzá, így kialakítva a mai bevásárlóközpontot. Arany, ezüst, szőnyegek, keleti kézműves

termékek, ezer meg ezer portéka található a 60 utcácska mintegy ötezer boltjában. A szemet kápráztató áruk labirintusában éttermek és kávézók is vannak.

James Bond itt is megfordult a *Skyfall* című filmben.

A másik híres és izgalmas isztambuli bazár a Fűszerbazár, vagy más néven az Egyiptomi Bazár, amelynek magja szintén egy régi piac, amely a 17. században épült a Yeni Valide Cami, vagyis az Új mecset részeként az Aranszarv-öböl partján.

Fűszerek, gyógyfüvek, szárított gyümölcsök, delikáteszárúk, virágmagok várják a vevőket, szín- és illatkavalkád csábít a megannyi megrakott pulthoz.

Az Aranszarv-öblöt a régi városrészszel a Galata híd (Galata Köprüsü) köti össze, amely mindig is szimbolikus kapcsolatot jelentett a régi városrész, a szultán rezidenciája és a külföldi diplomatákkal, kereskedőkkel zsúfolt, jobbra keresztény lakosságú negyedekkel. A híd kultúrákat kötött össze; regényeket és festményeket inspirált mindkét oldalon.

Iisztambul egyik legpáratlanabb panorámáját minden bizonnyal az Aranszarv-öböltől északra elterülő Beyoğlu negyed csúcsán magasodó Galata-torony (Galata Kulesi) nyújtja.

Az eredeti, világítótornynak szánt torony 528-ban épült, de az a negyedik kereszties hadjárat (1202–1204) alatt megsemmisült. Ebben az időszakban genovaiak telepedtek meg a területen, ők építették újjá 1348-ban a városfaluk csúcsaként.

1853-ban I. Abdul-Medzsid az újonnan épült, modern Dolmabahçe palotába költözött át teljes udvartartásával együtt. Ez a palota a Boszporusz nyugati, európai partján fekvő leglátványosabb épület. A korszak francia stílusát tükrözi, magában egyesíti a barokkot, a rokokót, a neoklasszikus stílust és a hagyományos ottomán építészet jegyeit.

1856 és 1924 között az Ottomán Birodalom utolsó hat szultánja és családjuk élt itt, majd Musztafa Kemal Atatürk elnöki rezidenciája lett. A palota összes órája a nagy államférfi halálának időpontját,

9 óra 5 percet mutat ma is. Itt található a világ legnagyobb cseh kristálycsillárja: a 750 égőt tartalmazó, 4,5 tonnás mestermű Viktória királynő ajándéka.

A Taksim tér és az Istiklal (Függetlenség) sugárút a Beyoğlu városrészben található bevásárló- és szórakozónegyed központja. A téren található a Köztársaság Emlékmű, amelyet 1928-ban emeltek a Török Köztársaság megalakulásának emlékére. Művelődési központ, iskola, zsinagóga, keresztény templomok, konzulátusok találhatóak itt, valamint a híres Halbazár is. A Virágos udvar meghitt kisévelővel várja az arra térőket.

A Taksim tér az a hely, ahol véget ér Iisztambul turisztiképe, míg a törökök szemében itt kezdődik a város igazán.

Itt jár a régi nosztalgia villamos, s fogszekerekével lehet lejutni Kabataşba, a T1-es villamoshoz.

FOTÓ: KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

1. A nagybazár
2. Színes áru a bazárban
3. Magyar királynő emléke az Ayasofyában
4. A Topkapi

Ejtsünk egy pár szót az isztambuli metróról is, hisz a város büszkélkedhet a világ harmadik legrégebbi földalattijával. A Beyoğluban közlekedő tünel 1875-ben épült, London (1863) és New York (1868) után volt harmadik a sorban. A földalatti járat 573 méter hosszú és Karaköyöt köti össze az Istiklal Caddesével.

A metróvonal közelében van a Pera Palas Hotel, amelyben Agatha Christie írta a talán leghíresebb regényét, a *Gyilkosság az Orient Expresszent*. ■

1

2

3

Mesészép Föld (8. rész) **Kecskék az argánfán**

4

Deák László
EKE Gutin Osztály
Nagybánya
deak.laszlo@eke.ro

Miután meglátogattuk a flamingókkal teli, csodálatos Souss-Massa Nemzeti Parkot, képzeljük el egy másik világot, melyben a táj egyre sivárabb, homokosabb, kavicsosabb. Az út szélén előbb még argánfákat láthatunk, majd ezeket felváltják a különféle kaktuszok. Marokkó délnyugati részén vagyunk.

■ Az Oued Massa folyót nevezhetnénk szégyenlősnek is, mivel csak néhol engedi meg, hogy megcsodálja az arra látogató, a legtöbb helyen sűrű nádas határolja. Tökéletes pihenőhely ez a költöző madaraknak. A környéken öntözőrendszereket alakítottak ki, fejlődik az integrált mezőgazdaság. A természetes erőforrások segítségével minimálisra csökkentik a környezetre káros anyagok felhasználását. Egészséges, kiváló minőségű termékeket állítanak elő. Több, kisebb csatorna szeli át a valamikor terméketlen területet, alkalmazkodtak a táj adottságaihoz, nem rombolnak, nincs meg a gyors nyereségvágy.

Továbbhaladva egyre sivárabb a táj. Közeledünk az Anti-Atlasz kapujában elhelyezkedő Youssef ben Tachfine (Yusuf ibn Tashfin) mesterséges gáthoz. Az Anti-Atlaszból eredő Massa folyó egyik ágát lezárták, így alakult ki a mintegy hét kilométeres tó. Ezzel elsősorban a mezőgazdaságot akarják segíteni, a tó a Chtouka-síkság öntözését hivatott biztosítani.

Büszkék is e megvalósításukra, gépkocsival is át lehet haladni a „töltésen”, innen fel lehet jutni egy kilátóra, ahonnan jó rálátás nyílik a 85 m magas gátra, valamint a tó egy részére. A kilátóban betonasztalok, padok várják a fáradt turistát. Fotózni is lehet a már említett tavat,

valamint a rengeteg fajta kaktuszt, mely szabályosan belepi a környéket. Rögön pár kaktuszgyűjtő ismerősöm jutott eszembe, akiket még lasszóval se lehetett volna onnan elvinni.

Túránkat folytatva, kísérőnk több berber vályogházat mutatott meg, ezeket dobozhoz hasonlítanám, tetejük lapos, egyszerűek. Az Anti-Atlasz egyik lejtőjén levő ilyen házba be is mentünk ebédelni. Az etikett megköveteli, hogy vegyük le a cipőt, ha egy lakásba lépünk. Így tettünk mi is, amikor a csupasz előszobába értünk. Innen már minden szobát szőnyegek borítanak. A mindenhol megszokott marokkói édes mentateával fogadtak, majd következett a tajine-ban, ismert és ismeretlen fűszerekkel főtt csirke zöldségekkel, kuskusszal. Desszertként dinnye. A dinnye is édes volt, de a narancs valami különlegesen édes. Marokkói tartózkodásunk alatt sikerült több kilót megenni ebből a sárgás-narancssárgás gyümölcsből. Kiemelem, hogy sárgás, mert nem a nálunk megszokott narancssárga színe van. Amolyan semmitmondó, mintha még éretnen lenne, mégis rendkívül édes. A környéken nagyon sok fügekaktusz van, természetesen ennek gyümölcsét is megkóstoltuk. Sokkal finomabb, mint a Kanári-szigeteken kóstolt pitaja (kaktuszgyümölcs vagy sárkánygyümölcs).

Hol és hogyan készül a tajine? Erre is választ kaptunk, mivel ellátogattunk egy hagyományos fazekasműhelybe, ahol ezekből minden méretűt készítenek. Itt mindent kézzel készítenek, egyedül a tárgyak kiégetésére használnak modern égetőkemencét. De megmutatták, hogy nem is olyan régen még milyen hosszú, magas térben történt mindez, hogyan fűtötték be alulról ezeket a „szobákat”. Hátul a műhelyek, elől a bazár, ahol mindenféle hagyományos és modern festésű tálat, vázákat, tányérokat, bögréket, hűtőmagneseket lehet vásárolni.

A bevezetőben említettem az argánfát. Elterjedési területe elsősorban a félsivatagos Souss-völgy, de egész Délnyugat-Marokkóban megtalálható. Utazásunk előtt leírásokban olvastuk, hogy itt az argánligetek kiterjedése több mint 8000 négyzetkilométer, ezt a területet az UNESCO bioszféra-rezervátummá nyilvánította. Az argánfa magjából ki-sajtol olajat a gyógyászatban, kozmetikában hasznosítják. Desszerteket is készítenek belőle. A gyümölcs-húst állatok takarmányához is adják, de az állatok mást is szeretnek e fán. Évekkel ezelőtt egy ismeretterjesztő filmet nézve „alpinista” kecskéket mutattak, amint felugrálnak az argánfák ágaira. Nos, szerencsénkre azt is sikerült lencsevégre kapni, amint a kecskék nyugodtan legelészik az argánfa friss hajtásait. Fotótémának remek, a gazdáknak és főleg a fákknak nem a legjobb. Gazda ide vagy oda, mi olyan „üzletember”-kecskepászort fogtunk ki, aki minden fotózó turistától beszedte a sarcot. Neki is megérte, nekünk is, hisz lehet, az életben egyszer látunk ilyesmit. Valóban egy másik világba csöppentünk. ■

FOTÓ: DEÁK LÁSZLÓ

1. Kecskék az argánfán
2. Száradnak a fazekasok munkái
3. A fügekaktusz gyümölcs
4. A Youssef ben Tachfine gát
5. Az Anti-Atlasz-hegység megmászása előtt kaktuszokat érdemes fotózni
6. Berber háza

6

A Negoj nyugati katlanja
FOTÓ: GÁSPÁR LÁSZLÓ ZSOLT

EKE Háromszék

■ Május elsején Kisbakancs-túrát szerveztünk a Dihám környékén, ahol a 251 résztvevőből 115 gyerek volt. A hosszasan elnyúló télies időjárás a medvehagymát is késleltette, így a keresett növényből jóval kevesebb volt, mint mi, résztvevők. Ettől függetlenül öröm volt ily hatalmas társasággal kirándulni.

■ Május 8-án Mester Nagy Ildikó túrát szervezett a Nagy-kőhavasra. A Malomdomboktól indulva, a Medveszakadék és a Sziklasor érintésével töltöttek a kirándulók egy csodálatos napot.

■ Május 15–16-án Fekete Mihály a Hargita-hegység déli részébe szervezett túrát. A kétnapos kirándulás Csíkszentimónból indult, és a résztvevők a Kakukk-hegy oldalában található menedékhelyen éjszakáztak. Másnap a Mitács érintésével egy hosszú útvonalat követően érkeztek meg Tusnádfüredre.

■ Május 22–23-án nyolcadik alkalommal szerveztünk Kisbakancs minitábort, ezúttal a Fogarasi-havasokban, a Negoj menedékháznál. Ezen hétvégén teljes mértékben birtokoltuk a területet a 106 résztvevővel, amelyből 42 gyerek volt. Első nap a Negoj nyugati katlanjába szerettünk volna feljutni, de a hóviszonyok csak félútig engedtek. Másnap a Serbota hatalmas vízesésében gyönyörködtünk. Csodálatos időben, szuper társasággal töltöttük a hétvégénket.

■ Május 26-án újabb népszerű nyugdíjas túra következett Moldován Reinitz Erzsébet szervezésében. Ezúttal a Báj-havas Szinaja felőli oldalában fényképezgették a nárciszokat és a hegység legmagasabb csúcsára is feljutottak.

■ Május 29-én Csog Réka a Grohotis-hegység elrejtett ösvényeire kalauzolta a társaságot. Ködös időben zajlott a túra, de az útvonalat így is sikerült teljesíteni.

■ Ugyanazon a napon egy általam szervezett felfedezőtúrán vettünk részt a

Buila-Vânturarița-hegységben. E mészkőhegység gerincét teljes egészében lejártuk, vad ösvényeken túráztunk. Kilátásunk csodálatos volt, főleg a Căpățâni- és Páring-hegység irányába.

■ Május 30-án Jártó Gábor vártúra sorozatának ötödik állomása Erdővidékre, és azon belül Attila várának környékére koncentrált.

■ Június 5-én Gajdó Éva vezetésével egy általunk ismeretlen vidékre jutott el a több mint félszáz résztvevő. A Bodzai-havasokbeli Kelebecs-csúcsról van szó, amelyet eddig még hírből sem ismertünk. A jó időnek köszönhetően a népes társaságnak igazán nem volt amit kifogásolnia a kilátást illetően.

■ Június 6-án a Csíki-havasok északi részére szerveztünk Kisbakancs-túrát. 151-en vettünk részt, ebből 69 gyerek volt. A Fügés-tetőtől indultunk a Szépvavas irányába, ahol többféle virágot fotóztunk. Innen a Görbe-patakba ereszkedtünk be, majd Gyimesfelsőlokon fagyizással zártuk a napot.

■ Június 12-én Vasile Paun – Palika szervezésében Csíkszentkirályból Búdösfüredre kirándultak. Mofettázás után Csík-szeredában tettek pontot a túra végére.

■ Június 13-án a hagyományos rododendrontúra alkalmával a Csukás-hegység Vörös-havasi részére kirándult a Dukrét Lajos által vezetett csapat. Esős időben volt részük, de az épp virágzó havasszépe feledtette a szomorkás időjárást.

■ Június 19-én Fekete Mihály vezetésével a Királykő lábához kirándult a csapat. Zernyestről a Curmătura-menedékház érintésével a Vladuska (Vlădușca)-forráshoz túráztak, majd a szoroson visszatérve érkeztek a túra végpontjára.

■ Június 20-án Jártó Gábor vártúra sorozatának hatodik túrája során a Tatár-havasra kirándultunk. Meglehetősen rossz

időben jutottunk el a Teutonok várához és a Tatár-hágóra. A hegység csúcsára nem mentünk fel a rossz időjárási körülmények miatt.

■ Június 23-án Moldován Reinitz Erzsébet nyugdíjas túrájára a Bucsecs-hegységben került sor. A Ialomcioara-barlangtól indult a túra, és az Omul-csúcsot is érintette. A 18 km-es távot és a 800 m szintet a 82 éves Tóth Margitka néni is teljesítette.

■ Június 26-án György Sándor a Fogarasi-havasokba kalauzolt bennünket, és pedig a Nagy-Berevoescu csúcsára. Kevés turista által járt e hely, a hegység vadonjának is nevezhetjük. Kellemes időben volt részünk, habár délutánra esőt is kaptunk. A csúcsról fantasztikus kilátásunk volt a Vist (Viștea)–Moldoveanu-gerincre és a Királykő napsütötte nyugati oldalára. (Gáspár László Zsolt)

Csíkszéki EKE

■ Tavaszutó havának első napja megérkezett, de ezidáig a tavasszal még nem találkoztunk, csak a hosszúra nyúlt télel, talán ezúttal szerencsénk lesz hozzá, gondoltuk. Ígélet havába érkeztünk, majális van, végre zendül, zöldül a határ, moco rognak a rügyek, az énekes madarak már régóta jelzik, hogy valami készül, bimbózó tavaszi virágok hívogatnak. A várva várt hétféle megérkezett, már napokkal ez előtt örömmel töltött el, ha arra gondoltam, hogy május 1-jén virágnéző túrára megyünk a Csíkszéki Erdélyi Kárpát Egyesület csapatával. A henyé boroszlán, más néven cserevirág csodálására indultunk túravezetőinkkel, Márton Adéllal és Márton Gyulával, vonattal utazva Csíkszeredából a lóvész állomásig, ahonnan gyalogtúránk kezdődött, érintve a Lóvész-tetőt és a Kód-vonulatát. Az időjárás ezúttal kedvezett nekünk és a bimbózó virágokat is alkalmunk volt megcsodálni.

■ Május 8-án Balázs-Bécsi Rozália a Király-sarkától a Vargyas-szorosba kalauzolta az érdeklődőket. A borús reggelen a Kalibáskő menedékház mellett gyülekeztek a túrázók, nem rettenve meg a haragos szélétől, a szürke fellegektől és a sáros tereptől. Bátraké a szerencse – tartja a mondás, végül gyönyörű napsütésben csodálhatták túratársaink a Vargyas-szoros különleges világát. (Péterffy Ágnes Katalin)

A felső tiszavölgyi Kőrösmező határában

Emlékezés a világháborúk és a kommunizmus áldozataira Kőrösmezőn

■ Ukrajna, Kárpátalja, Tiszavölgy. Gödrösöbnnél gödrösebb utakon jutunk el a rahói járásba. Itt ömlik össze a Fehér-Tisza a Fekete-Tiszával. Utóbbi követve, Kőrösmező határában híd visz át az onnan mintegy harminc kilométerre eredő Fekete-Tisza túloldalára. Az ezeréves határ menti hegyaljai vidék a Gyimesek hangulatát idézi fel. A kőrösfáiról elnevezett Kőrösmezőt csehszlovák időben Jaszinyára keresztelték át. Az egykori millenumi emlékmű, a két és fél méter magas sűrke márvány emlékoszlop helyén ma világháborút megjárt ukrán ágyú áll. Mellette katonasírok és az ukrán–oroszcsoportban elesettek emléktáblája.

A mi hőseink arrább leltek örök nyugalomra. Az első és a második világháborúban elesett 330 magyar és német katona a római katolikus temető végében nyugszik. Sírköveik felállítását egy rahói vállalkozó végezte a Vigyázó Hadisírkutató Egyesület gondozásában. A szabályos sorokban sorakozó kőkeresztek előtt két emlékmű magasodik: a világháború, valamint a kommunizmus áldozatainak állítanak emléket. 1944 októberében a bevonuló ukrán katonai igazgatás azzal szilárdította meg hatalmát, és előzte meg az esetleges népszavazást, hogy Kárpátalján a munkaképes férfi lakosságot előbb hadifogolytáborba szánta, újabb rendeletében pedig malinkij robotra küldte. Három napra kellett összecsomagolni szükséges ruhaneműt, élelmet. A mintegy negyvenezer magyar férfit a szolyvai elosztó pontra vitték, onnan pedig a Szovjetunió európai, ázsiai szegleteibe. Húszezren elpusztultak az embertelen körülmények miatt.

Kőrösmező katolikus templommal és kis kápolnával rendelkezik. Rahóról jár a pap magyarul és ukránul misézni. A reformáció annak idején csak Técsőig terjedt el, így a Tiszavölgy magyar lakói mind a mai napig római katolikusok. Ha nyelvüket nem is tartották meg maradéktalanul, a vallásukat nem tudta elsöpörni sem a szovjet ateizmus, sem a pravoszláv többség. Némileg hasonló sors ez a moldvai magyarokéval.

Manapság Kárpátalja lakossága hozzávetőlegesen egy és negyedmillió, amelyből százötvenezer magyar. Az eredetileg görög katolikus ruszinok többsége ma már ortodox a kezdeti pravoszlávítás, majd ateizmus következtében. Az alföldi ruszinok hamar beolvadtak, ám a három csoportba sorolható hegyvidéki ruszinoknál ez a folyamat lelassult. A tiszavölgyi ruszinok, a huculok templomainak görög katolikus jellege és szokásrendje egészen sajátos. Kőrösmezőn egy mellékcán lehet megközelíteni a pár éve a Világörökség részévé vált hucul fatemplomot. A Fekete-Tisza túloldalára lengő fahíd vezet, amelyet egy legenda alapján Asszonyváltó hídnak neveztek el. Tíz éve a templomból ellopták a Stephan Rex Hungariae feliratú zászlót. A tettes kilétéről azóta sem lehet tudni semmit. Pedig államalapító királyunkat a pravoszlávok is szentnek ismerik el...

A település központjában az egykori Budapest Szállót mai működtetője Edelweiss szállodává keresztelte át. Eredetileg vadászkastéllyal szerettek volna kedveskedni Horthynak, végül a helybeliek által hucul stílusban felhúzott szálló épült fel a Tiszához siető Mezőhát-patak mellett. A vendéglőben ma is szemet gyönyörködtetőek az egész termet befogó fenyőgerendák, valamint a fába faragott Budapest-jelképek. Kivételes módon fennmaradtak.

Kőrösmező, Mezőhát, Tatár-hágó. A mintegy tíz kilométerre fekvő „ezeréves határ” valamikor Lengyelországot és Magyarországot választotta el. Trianon után lengyel–csehszlovák lett, majd 1939-ben újra lengyel–magyar, 1940-től szovjet–magyar, 1944-től pedig megszűnt határnak lenni. A kilencszáz méter feletti Tatár-hágóra (hivatalosan: Almás-hágó) ma az 1960–1963 között épített „új út” visz fel. Gidres-gödörös, a tetőn mindenféle reklámokkal, keresztekkel, Jézus-szobrokkal, háborús jelekkel, térképekkel és árusokkal. Arrább egykori pártüdülők és mai építménykolosszusok egyvelege, egy tervezett szanatórium vasbeton maradványai. Innen folytatódik az út az egykori Galíciába, a forradalmár ukrán költőről elnevezett mai Ivano Frankivszk megyébe és megyeközpontba.

A régi út nyomai jól kivehetőek. Az egykori határzónában egyedül az őrtorony maradt meg épségben, valószínűleg annak köszönhetően, hogy benne elzárt forrást hoztak létre, és innen csőrendszerrel vezetik el a vizet. Az ajtón lakat nemzeti színű szalaggal átkötve. Méterekkel arrább az egykori vámházból csak a betondarabok maradtak meg. A lengyel–magyar határkövek unikumnak számítanak. Lövészárók és tüzelőállás maradványai figyelhetőek meg, a negyvenes években a korának megfelelő haditechnika követelményei alapján létrehozott erős Árpád-vonal nyomai.

A hozzá tartozó településekkel együtt közel tízezer lakost számláló nagyközség, Kőrösmező az utolsó település a Kárpátok aljában, a Máramarosi-hegyek lábánál, az egykor létező, ma már a köztudatban sem élő Máramaros vármegye szélén. A szórványok szórványa. Az útikönyvek szerint minden tizedik lakosa magyar. A magyar iskola 2001-ben alakult meg, a római katolikus egyház és a Magyar Pedagógusszövetség vállalta a patronátust. A kilencosztályos magyar iskolában tucatnyi gyermek jár mindegyik osztályba, közülük minden másodiknak egyáltalán nincs magyar származása. Szüleik bevallása szerint

A körösmézei magyar iskola épülete

azért írták be őket a magyar iskolába, mert ott meleg van és enni adnak nekik, no meg közelebb esik a lakásukhoz.

Ennek a vidéknek az a szerencséje, a körösmezői magyaroknak pedig az a némileg vigasztaló kilátásuk, hogy a sípálya vonzásköre gazdasági lehetőségekkel társul, ami nemcsak anyagi, hanem nyelvi, identitásbeli felfrissülést is nyújthat. Azoknak,

akik élnek vele. Akik azért gyakorolják a magyar nyelvhasználatot, hogy magyarországi, romániai vendégeikkel szót értsenek.

A nemrég létrehozott síparadicsom, Bukovel környéke sohasem tartozott Kárpátaljához. A hatalmas beruházás mintegy másfél évtizede kezdődött, a sípályák teljes hossza 57 kilométer, szinte kizárólagosan négyszemélyes székes felvonókkal üzemelnek. Szállodák és faházak tömkelege, négyemeletes parkoló, a turistákat nyugati áron kiszolgáló vendéglátó egységek. Rejtély fedi a beruházók kilétét. Bukovelben olyan összekötő pályarendszer épült ki, hogy ki-kí a saját tudása szerint lecsúszhat, mégis érződik a szíó múlt hiánya.

Volt valamikor egy országrész, a Tiszán túl, a Kárpátok aljában, amelyet az éppen adódó lehetőségek kultúrája töltött meg tartalommal. Sohasem feledve Himnuszunk második versszakát: „Őseinket felhozád / Kárpát szent bérczére, / Általad nyert szép hazát / Bendegúz nak vére. / S merre zúgnak habjai / Tiszának, Dunának, / Árpád hős magzatjai / Felvirágoznak.” ■

Dr. Ábrám Zoltán

Túra a Radnai-havasokban

Idén VIII. alkalommal került megrendezésre a Hazajáró kupa részeként is jegyzett Radnai-havasok túrahétvége. A főszervező Varga Csaba nagyváradi expedíciós hegymászó volt, aki sajnos nem tudott az eseményen részt venni, hiszen a túra kezdetéig nem érhetett vissza himalájai expedíciójáról. Így a házigazdára, a Borsafüreden üzemelő Medve panzió tulajdonosára, Bak Anettára és a Hazajáró két ispánjára és túravezetőjére, a Máramarosszigeten élő Jóna Bálindra és rám, a békéscsabai Kocziha Attilára hárult a feladat, hogy a túrát lebonyolítsák.

■ Pénteken az ötvenhárom fős túracsoport a szélrózsa minden irányából – Békéscsabáról, Budapestről, Furtáról, Gyöngyöspatáról, Kézdivásárhelyről, Kolozsvárról, Komádiból, Makóról, Marosvásárhelyről, Máramarosszigetről, Nagykárolyból, Nagyváradról, Telkiből, Sarkadról, Szegedről és Visontáról – érkezett Borsafüredre.

Szombaton a reggeli után kb. 8 órakor egy indulás előtti csoportkép elkészítését követően a túra egyik vezetője adott általános tájékoztatást a szabályokról, útvonalról, nehézségekről, majd Borsafüreden a sípálya alsó felvonójához vonult át a csapat, mely az Asztal-tető (Runc-Ştiol) alatti pálya tetejére vitt fel mindenkit. Néhányan gyalogosan tették meg ezt a meredek szakaszt.

A sípálya tetejéről indult a tényleges gyalogtúra. Egy erdei szekérúton, a kék sáv jelzést követve jutottunk fel az Asztal-rét (Poiana Ştiol) 1572 m magas platójára, ahol a kanyargó ösvény egy kőkapun át a rét asztalkövekkel tarkított folytatásába vezetett bennünket. Alattunk az Aranyos-Beszterce forrástávnak (Lacul Izvorul Bistriţei Aurii vagy Tăul Ştiol) kéklő vize csillogott, felette a Tánkos lába-hegy (Picioru Danciuului) havas gerince magasodott. Innen a Gargaló-nyereg alatti kárfülkében

A havas szakaszok is jól járhatóak voltak ■ FOTÓ: JÓNA BÁLINT

A csodálatos Radnai-havasok ■ FOTÓ: JÓNA BÁLINT

források, patakok, lilán tündöklő krókuszmezők között kapaszkodtunk fel az 1907 m magas, hóval borított oldalú Gargalónyeregbe (Şaua Gargalău).

Váltakozva széles hófoltok és füves legelők követték egymást, ahogyan délkeleti irányba fordulva a Gargaló felé haladtunk egyre csak feljebb és feljebb.

Szerencsére a havas szakaszok is jól járhatóak voltak, és alkalmanként egy-egy hógolyó is kigyúródott az olvadozó fehér tömegeből. A csoport eleje és vége az erőnléttől függően jócskán szétnyúlt, de a sor végén Jóna Bálint biztatta és segítette a lemaradtakat. Fél 11 volt, mikor a csapat legnagyobb része felért a Gargaló (Vârful Gargalău) 2159 m magas, feliratos betontömb jelezte csúcsára. Itt egy újabb arcát mutatta meg a hegység, a hófoltos gerincdalakkal, a Radnai-havasok főgerincének teljes vonalával a Nagy-Pietrosz (Pietrosul Mare/Rodnei) 2303 m magas csúcsától az Ünőkő (Vârful Ineu / Inău) 2279 m magas monumentális tömbjéig.

Egy újabb csoportképpel megörökítettük az örökkévalóság számára a közös csúcsmélnyit, ebédeltünk a magunkkal hozott elemózsiankból, és még egy kicsit napoztunk a szikrázó napsütésben. A pihenő alatt a lemaradtak is csatlakoztak hozzánk, és továbbindultunk déli irányba. Kioldalaztuk a Boglya (Vârful Clăii) 2121 m magas tömbjét, majd elértünk a Radnai-havasok egyik legszebb sziklagerincéhez, mely egyben geológiai iskolapéldája a tektonikai mozgások okozta gyűrődéseknek. A kristályos kőzetek alkotta sziklatömb szinte légies, papírlapszerű gyűrt formát mutatva emelkedik ki a környezetéből. Percekig lehet nézni, ámulni a természet e csodáján.

A sziklákon átvágva vezetett a jelzett ösvény tovább a következő csúcsra, a 2134 m magas legömbölyített Ember-tetőre (Vârful Omului). Ekkorra már jócskán befelhősödött az ég, majd a hirtelen felerősödő szél hideg fuvallata és a rohamosan csökkenő légnyomás (egyik túratársunk okos órája szerint) egy közelgő záport sejtetett. Néhányan még „átszaladtak” a szomszédos Csisa vagy Cisa (Vf. Cişa) 2030 méteres, távolról gorilla-fejet formázó fekete sziklatömbjét megérinteni, de ők is hamar visszafordultak látván, hogy az addig napsütötte Ünőkő elveszett egy sötétszürke, gomolygó felhőtömb kódében. Így a Bálinttal újra kiegészült csapat elindult visszafelé.

Az Asztal-rétről másik útirány került kijelölésre. A piros háromszög jelzést követve leereszkedtünk a híres, a kései olvadásnak köszönhetően bővizű Lóhavasi-vízeséshez (Cascada Cailor), mely 80 m magasról látványosan bukik alá. Ekkorra már csendesen eleredt az eső is, így a Borsafüredig tartó 4,5 km-es távot esővédőkben kellett megtennünk, de ezt már senki sem bánta egy ilyen csodás túranap után.

Csapatunk felért a Gargaló 2159 m magas csúcsára
FOTÓ: KOCZIHA ATTILA

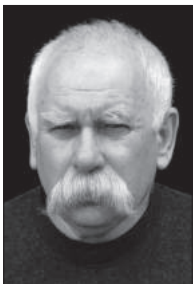
Este, a vacsorát követően ünnepélyes oklevélátadás következett és a pontgyűjtő füzetekbe bepecsételésre kerültek a Hazajáró kupa teljesítéséhez szükséges igazolások.

Vasárnap szabad program keretében több helyszín is célpontba került egyéni szabadprogram keretében. Ezek közül három helyszín emelhető ki. Egyik a szomszédos Borsa-hágó (Pasul Prislop, 1416 m), melyről keleti irányban a Máramarosi-havasok szélén vezetett túraösvényt járták be néhányan. Itt nem csak az 1717-es tatár betörésről lehetett megemlékezni, de még ma is láthatóak a nevezetes II. világháborús Árpád-vonal 1940–44. között épült lövészárkai és bunkermaradványai. Egyesek a Nagy-Pietrosz csúcsát célozták meg „levezető” túra gyanánt. Egy huszonegy fős csapat Máramarosszigetre utazott, majd Jóna Bálint túravezetése mellett az Iza folyó hídján átkelve a város fölé magasodó Szalaván-hegy (Solovan, 612 m) tetejére indult fel. Bálint és kutyája, Bodri felvezette a csapatot a hegy egyik érdekességéhez, a homokkőbe vájt Várluk-barlanghoz, melybe a bátrabbak fejlámpával be is mászhattak. Bálint elmesélte nevének eredetét és egy hozzá fűződő legendás történetet. Ezután meredek emelkedő vezetett fel a Várhegy tetejére, melynek elnyúlt platójáról egyedülálló panoráma nyílt a városra, a Tiszára és az Iza folyóra. Itt aztán felkerült a felnevesült túrahétvégére a méltó korona is, hiszen Bálint előadta a maga által írt, Máramarosi himnuszaként is ismert megható dalt, melynek címe: *Tisza*. Ilyen szellemi és lelki feltöltődés után ereszkedtünk vissza a hegyről és indultunk hazafelé.

Jövőre újra visszatérünk, remélve, hogy az Ünőkő is elérhetővé válik számunkra. ■

Kocziha Attila

A borvíz tárolása, szállítása (2. rész)

János Csaba
Csíki Természetjáró
és Természetvédő
Egyesület
cscstte@gmail.com

■ A borvíznek üvegben, borral való társításáról 1729-ből van egy székelyföldi feljegyzés, amelyben Teleki Sándor udvarhelyszéki gróf Teleki Pálhoz szól: „küldöttem ezenáltal két butella korondi savanyú vizet, a legfrissebb savanyú kútból valót, amelynek itala (borral és üvegben néha illendőséppen melegegítvén) conveniál-e az szegény ifjú Teleki Joseph öcsémuram nyaváljájához, avagy sem.”

Kezdetben a borvíz palackozására használt üvegek vékony falúak, rossz minőségűek voltak. Török József 1848-ban Pesten kiadott *A két magyar haza első rangú gyógyvizei és fürdőintézetei* című könyvében írja: „Sajnálni lehet, hogy ezen sok szénsavat tartalmazó savanyú vizet oly hasztalan vékony, kolbász alakú üvegekben töltögetik, mellyet, ha jól bedugaszolnak a víz elpattantja, ha pedig csak imígy amúgy dugjuk be, akkor sokat veszít szénsav tartalmából s kellemes ízéből. Kár a Marienbádban s más külföldi

gyógyvizeknél szokott töltögetési és bedugaszolási módot nem követni.”

A 19. század elején Borszéken Zaka-riás István haszonbérleti felügyelő kezdetleges módon, „több kupás üvegekbe fakannák (kupák)-kal töltötte a borvizet. Ekkor még az üvegek lepecsételtetésének magas titka Borszéken nem volt felfedezve, hanem a helyett a latorna (vékony hólyag) tette meg a lepecsételésnek fontos szolgálatát.” A borszéki borvíz hamisítása végett „az 1872. évi fürdőbizottmányi ülésben az üvegek fenekén levő jelvény is olyképpen határozottat módosítani, hogy az mindenki előtt érthető legyen. Meghatározottat ugyanis, hogy ezután csak is oly üvegek gyártassanak, amelyeknek a fenekén félkör alakban »Borszék« s a félkör alatt »1–28« – mint gyári szám – nyomassanak be. S még e jelen év folytán – a más jellegű üvegek becseréltetvén – csak ilyen üvegeket, amelyeknek fenekén ezen benyomat, a czinkupakon pedig szintén »Borszék« körirat olvasható, tekinthetni mint valódi borszéki borvizet tartalmazókat.”

A gyógy- és ásványvízkereslet növekedésének hatására és a drága csehországi palackok pótlására a 18. századtól fellendül a székelyföldi üvegyártás. Üveghuták létesültek Sepsibükszádon, a kászoni Lassúágban, Zalánpatakán, Zágonybárányban és Bodzakraszán. A sepsibükszádi és málnási üveghuta 1772 körül létesült és egészen az 1930-as évekig működött, ahol nagyrészt zöld színű sörös- és borvizes palackokat gyártottak. Vitos Mózes 1894-ben így ír a kászonyakabfalvi, lassúági üvegyárról: „fel kell említenem, hogy Balácsi úr a kászonyakabfalvi fürdő tulajdonosa az ásványvizek szállítása végett már a leg-
régebbi idők óta üvegyárat állított és tartott fenn a szükséges mennyiségű borvizes üvegek (palackok) gyártására. Itten az üvegeket a régi minta szerint a régi kupás üvegek

nagyságában gyártják s ezen régi kupás üvegekben hozzák forgalomba ma is a kászonyakabfalvi ivó ásványos vizeket.”

A székelyudvarhelyi Koncz Ármin által palackozott homoródfürdői Klotild víz szállítására használt palackokról tudósít a korabeli, 1894-es reklámszöveg: „50 üveg (közönséges fehér üvegben) ládába csomagolva 7 frt 50 kr: erős zöld üvegben 8 frt 50 kr, 1 üveg víz ára a kolozsvári piacon (Segesvári) 10 kr. A kaucsukdugós üvegekért 20 kr fizetendő, ha az üveg visszakerül, a 20 krt a raktáros visszaadja.” A Kászonyakabfalván „Borárnnyéka-dülön sziklahasadékból kristálytisztán bugyog fel, literes üvegekben a forrásnál készen bedugaszolva és kupakolva kapható” – írja Vitos Mózes. Ahogy az előbb már olvastuk, kezdetben hólyaggal zárták le a borvizes üvegeket, majd ezt követte a parafadugó, a kaucsukdugó és a csattos porcelándugó, vékony gumigyűrűvel ellátva, amely meggátolta a széndioxid-gáz elillanását. A második világháború utáni időszakban hazánkban a fél- és literes ásványvizes üvegeket fémkupakkal, koronazárral látták el, amit napjainkban is használnak a borszéki, csíkszentkirályi, bodoki, sötétpataki borvízpalackozók. Gyakran a kupakon szerepel a borvíz neve, emblémája is. A luxus kivételű, vendéglők számára tervezett formás 0,33 és 0,75 literes zöld és fehér borvizes üvegeket újabban csavaros kupakkal zárják le.

Csak remélni tudjuk, hogy a borvízpalackozás területén ismét egyre nagyobb teret hódít a környezetbarát, többször hasznosítható üveg. Ismét méltó lesz régi szép híréhez. S a használatban lévő egységeseget egyliteres „Apemin” borvizes üvegeket felváltja majd a szép, formatervezett borvizes üvegpalackok sora. ■

EKE Szatmárnémeti

■ Az április 30. és május 2. közötti hétvégen került sor a máramarosi kerékpártúrára, melyen szép számban vettünk részt. Hús bringás, négy felnőtt kísérő és két gyerek alkotta a díszes társaságot.

Péntek délután érkeztünk máramarosszigeti szállásunkra. Innen szombaton a reggeli elfogyasztása után kezdtük meg a tekerést Magyarlaposra. Csodás tájkon volt alkalmunk haladni, a társaság jól bírta. A táv felénél kaptunk egy kis égi áldást, aminek a végét inkább egy helyi kocsmá udvarán vártuk meg. Sajnos itt két túratársunk technikai problémák miatt fel kellett hogy adja a túrát, őket a kocsiikkal érkező kísérőink vitték tovább. A nap csúcspontja és mélypontja egy több kilométeres, 550 méteres emelkedéssel járó szerpentin volt, a Botiza-hágó. Felérve egy nagyobb pihenőt beiktatva ünnepeltük meg, hogy ennél már csak lejjebb juthatunk. Egy élvezetes és hosszú ereszkedés után érkezünk 19 órára Láposra. Ezen a napon 115 km-t tettünk meg 1400 m szintemelkedéssel.

Vasárnap sajnos már a reggeli órákban megmutatta az időjárás az aznapra várható arcát: ébredéskor szakadó eső fogadott minket. Az ünnepi reggeli után (a házigazdák húsvétot ünnepeltek) egyeztettünk, hogy ki meri bevállalni az aznapra ígért komoly esőket. A csapat nagyját elkedvetlenítette az időjárás, ezért a vasárnapi tekerést öten folytattuk.

A Lápos völgyén és az azt követő emelkedőn Kapnikbányáig kaptuk is a nyakunkba az égi áldást. A Gutin-hágót elérve hosszú ereszkedés következett. Meg-megálltunk itt-ott megcsodálni a Gutin-gerincet a Kakastaréjjal, illetve a völgyekben húzódó kicsiny máramarosi falvakat madártávlatból.

Aknasugatagon keresztül jutottunk vissza Máramarosszigetre. Mindent öszevetve így is jobb idő volt, mint amire számítottunk. Ezen a napon 82 km-t tettünk, 1100 m szintemelkedéssel.

Azoknak, akik a bringázástól eltántorodtak, szintén kalandos napjuk volt. A kocsik, bringák utasok beosztása külön logisztikai bravúr volt. A helyzetet tetézte, hogy a megmentő kocsik, amin a logisztika állt, útközben akciófilmből illő módon lerobbant, de az ügyes fiúk így is megoldották, hogy minden és mindenki a helyére kerüljön. Vasárnap estére kicsit megfáradva, de mindenki szerencsésen hazaért.

■ Addig szerveztük a tőzikeútúrat, hogy szinte lemaradtunk róla. Hol az időjárás,

hol az ünnepek szóltak bele a tervezésbe. Végül május 8-án tizenöten indultunk Forrásligetről egy gyorsabb öttagú és egy lassúbb tíztagú csapatként. A klaszszikus, köves úton mentünk fel és a piros háromszögön jöttünk le, így körtúra sikeredett belőle.

Jutka hamar felfedezte az első és az utolsó tőzikecsokrot az erdőben. A gyerekek elnevezték „őzikének”, mert így könnyebben megjegyezték. Amint feljebb értünk, megjelentek a sáfrányok, amelyek a „sárkányok” becenevet kapták vagy más néven krókuszok, amelyek „kókuszok” lettek ezen a túrán. Itt-ott kis hófoltok is megjelentek. Mire kiértünk az erdőből, csodaszép panorama fogadott, látszottak körben a hegyek: a Kis-Köves, a Feketehegy (Mogosa), a Széples (Cibles), a Gutin és a Kakastaréj, a Radnai-havasok, a Máramarosi-havasok, a Várkő, majd az ukrain hegyek. A magasabb régiók még hóval borítottak voltak.

Miután új erőre kaptunk, továbbsétáltunk célpontunk felé, a Rozsály-csúcsra. Az áfonyabokrok között sok-sok kakasmandikó virított, amelyek egyszerűen csak „kakasok” lettek. A tavaszi szellőrózsáról már nem is beszélünk, pedig abból is sok volt a levezető úton.

A csúcson a gyerekek megmászta a sziklát és egy jót hógolyóztunk. Közben megcsodáltuk a sok színes siklóernyőst, akiknek igencsak kedvezett az erős széljárás. Aztán leindultunk, megkerestük a piros háromszög jelzést, ami a fenti hegyimentő ház mellől indul, most újították fel és látták el jelzőoszlopokkal.

■ Május 17-én újabb Kisbakancs-túrára vettünk részt, az Avasújfalú (Certeze) fölémelkedő Buján-tetőt (1064 m) hódítottuk meg. 10.30-kor találoztunk a Papa panziónál, ahová a Fehér-patak (Valea Albă) mentén haladva jutottunk el. Az itteni gyülekező után további 5 km-t autóinkkal tettünk meg a tágas Buján-fennsíkig, ahol leparkoltunk és gyalog folytattuk utunkat. Fűves, helyenként köves ösvényeken, a Buján-patak mentén emelkedett a megközelítőleg nyolcvanöt fős csapatunk.

A Buján vízesésénél hosszabb pihenőt tartottunk, ahonnan egy csoportkép, uzsonnázás és erőgyűjtés után indultunk tovább a Buján-tető felé. Csodálatos kilátás nyílt az Avas-medencére a Kányaházi víztározóval.

A Buján-patak forrásaiból friss vízzel tölthettük kulacsainkat, majd egy rövid kaptatót követően elértük a Buján-tetőt. Itt Boér Ádám szolt pár szót a horizonton látható hegycsúcsokról. Megmutatta a Kis-Köves csúcsát az épülő lunai sípályával, a Radnai-havasokat és az Erdős-Kárpátok bérceit.

Miután alaposan kinézelődtek magunkat, autóinkhoz egy jól kitaposott földúton ereszkedtünk vissza, ahol a huszonöt túrázó gyerek megkapta a kisbakancspecsétet, melyet igazán kiérdemeltek, hisz megtették 9,5 km-t 450 m szintemelkedéssel, ezt a teljesítményt pedig sok felnőtt számára is kihívás.

Utolsó felvonásként autóinkkal még megálltunk a Betyárok kútjánál, ahol ki ki kedve szerint megkóstolhatta az avasi borvizet.

Köszönet illeti a Szatmári Hegyimentő Közszolgálatot, hogy velünk tartottak. (Bartha Botond Zsolt, Szabó Katalin, Boér Ádám)

„Buján” csobog a víz a völgy felé ■ FOTÓ: BARTHA BOTOND

EKE – Kolozsvár 1891

■ Az Erdélyi Kárpát-Egyesület megalakulásának 130. évfordulóját egyesületünk, az EKE – Kolozsvár 1891 május 7–9. között ünnepelte a csucsai kulcsosháznál. A háromnapos rendezvény szervezője Kovács D. Zsuzsa, az EKE – Kolozsvár 1891 elnöke volt. Csucs Kolozsvárról 72 km-re van, másfél óra alatt elérhető vonattal, autóbusszal vagy kiskocsival. A ház 800 m-re van a csucsai vonatállomástól, a telken egy nagyobb (két szoba-konyha) és egy kisebb ház (szoba-konyha), illetve egy gazdasági épület található, a házban 20 személy számára van hely emeletes ágyakban. A vidék szép, csillagtúráként be lehet járni a környéket. Május a legszebb hónap, friss, üde zöld szín, virágzó fák, a természet ilyenkor a legszebb. Bár első nap, május 7-én esős volt az idő, szombatra és vasárnapra szép napsütés, igazi kiránduló idő lett. Kiss János túrákat vezetett a környék szép és kevésbé ismert látványosságaihoz. Május 8-án a hosszú túra mellett egy rövid is szerepelt a programban, a Csucs feletti Hîres-tetőre (Vf. Hârșu). A Hârșu-tető 684 m, nem tartozik a legmagasabb csúcsok közé, de tiszta időben csodálatos innen a körpanoráma. Alattunk Csucs és a Sebes-Körös völgye látszott, azon túl a Vlegyásza előhegyei, mögöttük a Vlegyásza 1836 m-es gerince magaslott, még mindig hó volt a tetőn, innen délnyugatra a Királyerdő-hegység. A Sebes-Körös jobb oldalán a Réz-hegység lapos tetői és hegyháti látszottak, legmagasabb csúcsai a Magura (918 m), az Almácska-tető (882), a Cornucsúcs (903 m) és a Ponor-csúcs (801 m). Azon túl a Berettyó forrásvidéke és a szilágysági dombvidék következett. A Réz-hegységet kelet felől a Meszes hegységtől Csucs és Perje között a 669 méter magaságú Plopiș-hágó választja el. Jól látszott a Meszes-hegység legmagasabb csúcsa, a Perjei-Magura (996 m).

EKE-nap Csucsán ■ FOTÓ: PÁL GYÖNGYI

Akik nem kirándultak, a kulcsosház udvarán tették hasznossá magukat. Délután került sor az ünnepségre, Kovács D. Zsuzsa beszélt az évforduló jelentőségéről, Tatár Feri tagtársunk verseket szavalt, megemlékezve Ady Endréről, aki feleségével Csucsán töltött néhány évet. Délre elkészült a finom krumpligulyás, utána egy pohár pezsgővel köszöntöttük az EKE születésnapját. Kár, hogy ezen a generációk találkozásán a fiatal korosztályból kevesen vettek részt, pedig a Csucs környékén szervezett hosszabb túrák elsősorban nekik szóltak. A koronavírus járvány okozta elszigetelődés után jólesett a találkozás, a viszontlátás, a beszélgetések a csucsai EKE-ház udvarán. A résztvevők többsége középkorú vagy az idősebb korosztályokból való volt.

■ A Barátka közelében levő Ökrök völgye Kolozsvártól 90 km-re van, nevezetessége egy többlépcsős, gyönyörű vízesés, amely nem méretével, hanem szépségével és érintetlenségével nyugtöz le minden látogatót. A vízeséstől, ami külön varázsa a völgynek, eljutunk az elszórt tanyák, romantikus tisztások és pázsitos erdők között a kilátópontokra. Az elmúlt évben a járvány miatt elmaradt ez a kirándulás, az idén május 29-re terveztük ezt az utat. Sajnos az időjárás-előrejelzések nem voltak túl derűsek, esőt jeleztek a hétvégére, talán ezért voltunk kevesebben, mint máskor. Összesen tízen jelentünk meg reggel a vonatállomáson. Az idő szépnek indult, és ilyen is maradt végig a kiránduláson.

Reggel Barátkára pár perccel 9 óra után érkeztünk meg. Elindultunk a Sebes-Körös partján Remetelórév felé, átkeltünk a Sebes-Körös hídján, ott kezdődött a piros pont jelzés, amit követtünk a túránkon. Balra elhagytuk az aszfalozott utat és az Ökrök völgyében haladtunk egy földúton. Elhagytunk néhány

falusi házat, majd egy sziklatömb mellett a völgy összeszűkült. Itt elértük az Ökrök patakát, amely pár méterrel lejjebb a Sebes-Körösbe ömlik. A völgy nemsokára kiszélesedett, átmentünk egy kis hídon, egy nagyobb tisztásra értünk. Felettünk látszott a völgy fölé magasló fehér színű mészkőszikla, az egyik kilátópont. Az úton haladtunk 30–40 perce a völgy elejétől, eljutottunk három irányjelző tábláig. Az egyik a vízeséshez mutatta az irányt, a másik a kilátóhoz, a harmadik vissza Remetelórévre.

A vízesés kb. 300 m-re van az úttól, eljuthatunk ide 15–20 perc alatt, letérve az útról, a patakmeder szélén, a patak folyását követve, vagy a patakon átkelve a dupla piros ponttal jelzett ösvényen. A patak vízhozama a májusi esőktől sokkal nagyobb volt, mint máskor. A vízesés látványa azonban kárpótolt a patakátkelek nehézségeiért. Nemcsak a patak vize volt nagy, hanem maga a vízesés is, talán sohasem láttuk ilyen bővizűnek. A vízesésből itt két lépcsőt látunk, egy nagyobb, 7 m magas esést és előtte egy kisebbet, mindkettő előtt a lezúduló víz alkotta tavacska is a szokottnál nagyobbak voltak. A nagy vízesés mögött még öt apróbb is található, de azok sajnos lentől nem láthatók, a meredek, sziklás oldalfalakon megközelítésük nehéz.

A félfőrást kitérő után visszaértünk az útra, a piros pont jelzéshez. Az út most már elkanyarodott a patak völgyétől és meredekebben emelkedett, kiértünk egy tisztásra, ahol hirtelen jobbra tértünk egy kis ház mellett, és egy szekérutat követtünk felfelé, egészen a Barátka – Körösponor útig, majd egy tanya, Poiana Bratca házai között haladtunk még 1 km-t. A tanya után az útról jobbra tértünk és az erdő szélét követtük, míg elértük az Ökrök-völgyi kilátót (Belvedere Pietrele Boiului). A sziklákról óvatosan tekintettünk le a mélybe, nagyszerű kilátás nyílik alattunk az Ökrök völgyére és távolabb a Sebes-Körös völgyének Vársonkolyos előtti szakaszára.

A kilátóról visszatértünk az útra, ami enyhén ereszkedett, hogy a végén 100 métert másszunk felfelé egy dombtetőre. Páfrányok és lucfenyőcsemetek mellett jutunk fel az újabb kilátóhelyig, a Țipleu-csúcsig. Élveztük a gyönyörű panorámát, a langyos májusi napsugarakat és az erdő üde zöld színét. Visszatértünk a dombról az ösvényen, majd jobbra fordultunk, ahol egy szekérút levezetett Barátkára, eleinte fák közt, majd a legelő szélén, végül házak között jutottunk a Sebes-Körös partjára, onnan a barátкаи vonatállomásra. (Pál Gyöngyi)

EKE Marosvásárhely

■ Erdőink tisztaságáért. Az Erdélyi Kárpát-Egyesület a Marosvásárhelyi Polgármesteri Hivatal támogatásával takarítást-szemétygyűjtést szervezett május 8-án a következő, Somostetőn áthaladó jelzett turistaösvények mentén: megyei kórház – Somostető – Számológépgyár (piros pont, Piroska-ösvény), Kőmedve – Német-kalap (piros sáv), Kőmedve – Tudor lakótelep (kék pont).

Három gyülekezőpontból indult nyolc vezetett csoport és egy-egy erdőrészt fésült át. Az első alkalommal megszervezett szemétygyűjtés sikeres volt, a nyolcvanöt résztvevő 130 zsák szemetet gyűjtött kb. 35 hektár erdőből. Partnereink a takarításban az Outward Bound Románia, a Maros Megyei Barlangi és Hegyimentő Szolgálat és az Orienter tájfutó klub volt.

■ Ha május van és közeledik a pünkösd, akkor zárandoklat zajlik valamilyen formában. Idén, akárcsak tavaly, imaszalagokat juttattunk el Csíksomlyóra, melyeket kisebb-nagyobb csapatok vittek stafétázva. A szalagokat május 12-én Bogya Zoltán kerékpárral hozta el Marosvásárhelyre, a belvárosi Keresztelő Szent János plébániatemplomba. Innen 15-én reggel, miután felkerült a keresztre a vásárhelyi közösség nevében készített imaszalag is, Kovács Albert, Molnár József és Adorjáni Alpár szintén kerékpárral Maroszentgyörgyre, a katolikus plébániára, majd Jobbágyfalvára vitte. A keresztet, melyre minden állomáson újabb szalagok kerültek fel, vasárnap tizenketten, az EKE Marosvásárhely tagjai és szimpatizánsai vitték tovább a jobbágyfalvi plébániáról Nyárádselyébe, ahol fogadtak a katolikus plébánián. Innen juttatták el az imaszándékokat Sóvárada, a református parókiára, hogy onnan másnap reggel átvehesse azokat egy következő csoport.

■ Május 15-én családi túrát szerveztünk Vármezőre. Hatvanhárom személy és három kutya vett részt a 6 kilométeres gyalogtúrán. Vármezőn csatlakozott hozzánk Bélfenyéri Gábor EKE-társunk, aki jó ismerője lévén a környéknek, megmutatott pár érdekességet.

Először az Égerfás-tónál pihentünk meg, ahol megfigyeltük a növényzetet és a madarakat, majd kimásztunk a Várhegy aljába. A résztvevők több mint fele felment a Várhegy tetejére, ahol alig maradt nyoma a várnak. A résztvevő több mint húsz gyerek között kiosztottuk a „kincseket”, majd leereszkedtünk a Kis-ág völgyébe, megnéztük Vármező régi temetőjének maradványait.

■ Május 22-én Ősz István Béla szervezésében Likas-túrára került sor, amely a Pongrác-tetőről indult. Szép tavaszi időben gyalogoltunk fel a Likas-nyakba, majd a tetőre. Felkerestük a havasnak nevet adó zsombolyt, elmeséltük felfedezésének történetét, megcsodáltuk a kankalinoktól valósággal sárgálló mezőt és a hegy kínálta kilátást. Elénk tárultak a Hagymás-hegység erdős-sziklás hegyhátai, a Csalhó, de a Gyergyói-, Görgényi-, Hargita- és Kelemen-havasokban is gyönyörködhetünk. Túránknak ötvenkét résztvevője volt.

■ Június 4-én, a Nemzeti Összetartozás Napján emléktáblát avattunk a maroszentgyörgyi római katolikus plébánia udvarán, a tavaly ültetett hársfánknál. Beszédet mondott Ábrám Zoltán, énekelt Feketics Mónika, a Művészeti Líceum tizedik osztályos tanulója, és az erre az alkalomra írt versét szavalta Baricz Lajos atya, maroszentgyörgyi plébános. Az emléktábla grafikai szerkesztését Pethő-Dévay Ildikó vállalta, a kivitelezés Német Levente munkáját dicséri.

■ Június 5-én kis csapatunk (nyolc felnőtt, három gyerek és egy kutya) látogatást tett a Görgényi-havasok legmagasabb pontjára, a Nagy-Mező-havasra (1777 méter). A 18 kilométeres túránkat a Bucsin-hágóról indítottuk. A jó időnek köszönhetően a tetőről szép kilátás nyílt mind a távoli hegyekre, mind a valamikori kráter belsejébe. Ez az útvonal nemrég még végig sűrű fenyvesben haladt, de sajnos ez mára megváltozott. Pár éve egy nagy irtás tátong a Bucsin fölötti oldalon, a közelmúltban pedig tovább folytatták a favágást, egészen a kráter pereméig felhatolva. Ezáltal olyan kilátásokban is gyönyörködhetünk, melyeknek nem tudunk igazán örvendeni.

■ Június 5–6-án kerékpártúrát szerveztünk a dél-erdélyi szászvidékre, meglátogatta a néhány évtizeddel korábban itt élt szászok több evangélikus műemléktemplomát. Hagyományukban még él, hogy ők a székelyek helyére költöztek a 12. század folyamán. Az öt résztvevő első nap meglátogatta Szászsebest, Buzdot, Nagyludast, Toporcát, Vízaknát és Szelindeket, útba ejtve a Grand-kanyon miniatűrjének becézett Vörös-szakadékot. Második nap Kereszténysziget, Doborka, Szászorbó és Kelnek útbajetésével értünk vissza Szászsebesre.

■ Június 9-én Marosvásárhelyen a Deus Providebit Tanulmányi Házban, az EKE Marosvásárhely szervezésében Székely Árpád *Erdély és környéke* című kötetének vetítéssel egybekötött bemutatójára került sor. Köszönet Szilágyi Eszternek és szervezőcsapatának, hogy létrehozta a könyvbemutatót.

■ Június 19-én került sor a VI. Szakrális Maratonra, ezúttal Both János szervezésében. A keresztény értékekért szervezett zárandoklat egy misével kezdődött a marosvásárhelyi Keresztelő Szent János plébánián, majd áldás után harmincheten buszra ültünk és kiutaztunk Jobbágyfalvára, ahonnan gyalog indultunk a már megszokottnak számító helyszínre, Mikházára. A tizenegy kerékpáros résztvevő Marosvásárhelyről indulva tette meg az utat, hogy Mikházán találkozzon a Maroszékről és Sövidékről induló többi gyalogos és kerékpáros résztvevővel. Érkezés és találkozás után, a mikházi ferences kolostor udvarán a csíkfalvi Kerekes József református lelkész által tartott áhítaton vettünk részt.

■ Június 25–27-én került sor a retyezati fotós túránkra Dác-Kovács László szervezésében, melynek során meglátogattuk Nagyenyeden a Bethlen Gábor Kollégiumot, majd Hátszeg közeléből, Kőaljaohábáról (Ohaba de Sub Piatră) felautóztunk a Cascade menedékházhoz. Másnap szép túrát jártunk végig a Retyezát-hegységben, meglátogatta a Lolája-vízesést, a Pietrele menedékházat, a Fenyők-közi-tavat (Tăul dintre Brazi), valamint a Gáles-tavat. Vasárnap délelőtt megtekintettük Óraljaboldogfalván a Kendeffy-kastélyt és a 13. századi református műemléktemplomot, majd hazamenet előtt ellátogattunk a Szászsebes melletti Vörös-szakadékhoz. (Kiss Zoltán Ernő, Kocsis András, Szántó Emese, Molnár Balázs, Gáspár András)

Átkelés a patakon ■ FOTÓ: KISS TIBOR

EKE Székelyudvarhely

■ Május 1-jén Venyige István szervezett túrát az Ivó feletti vulkáni platóra. Ezen a könnyű, jó hangulatú túrán huszonhatan élvezték túravezetőnk vendégszeretetét.

■ Május 8-án Török Albert vezetésével tizenhárman honismereti túrán vettek részt. Csíkszeredából indulva meglátogatták a somlyói Papok feredőjét, a Veresképet, a csíkszentléleki hársfát, a Xántusz kápolnát, felmáztak a Nagysomlyóra, majd a kegytemplomban fejezték be a gyalogtúráját.

■ Május 9-én Parajdi Lehel a Bucsecs alacsonyabban fekvő hegyhátaiban vezette végig a huszonnyolc tagú csoportot, Azuga és Bustény között, ahonnan remek kilátás nyílt a hegyóriás hóval és jéggel borított sziklafalaira.

■ Május 15-én négytagú csoportunk az Istenszékét kereste fel Kovács Mária vezetésével. Ugyanaznap Inczeffi Csaba húszfős csapatot vezetett fel Bélbor környékén a Nagy-Mogyorós csúcsára.

■ Május 19-én ünnepi gyűlésünkön osztályunk huszonöt új tagtárssal bővült. A tagavatást a Bethlen utcai székházunk udvarán tartottuk meg.

■ Május 23-án Parajdi Lehel vezetésével harminckilencen látogatták meg a Bucsecs nyugati, valamint a Leaota északi oldalán található vízváltó gerincet, mely valamikor Erdély déli határa volt. Felsőmoécstől indulva megmáztak a Buksa 1846 m magas csúcsát, majd a Fehér-kő 1843 méteres és a Szent Ilie 1888 méteres csúcsának meghódítása után visszaereszkedtek a Felsőmoécsra hagyott kiskocsikhoz.

■ Május 29-én huszonegy elszánt túrázó indult el Benczédi Miklós vezetésével a Hargita-platón a Cekend-tetőről Ivó felé. Az eső és a hideg szél sem akadályozta meg a csapatot a 21 km-es gyalogtúra lejárásában.

■ Május 30-án Domokos István vezetésével heten a Csukás-hegység eddig kevésbé ismert részét, a Gropșoarele–Zăgan-gerincet mászták meg, majd egy hosszabb autós kitérővel a Bodzai-hágóig is eljutottak, ahol a Tatár-havas alatti régi hadiutat, a teuton lovagok által épített vár maradványait és a világ-háborúban elesett katonák temetőjét keresték fel.

■ Június 5-én Domokos István a hajdani munténiai Székely megye területére vezetett túrát. Öttagú csoportunk Uzonnál csatlakozott a Háromszéki EKE negyven tagú csoportjához, és Gajdó-Kelemen Éva vezetésével hódították meg a Csukástól délre, a Teleajen völgye felett magasodó Clăbucetul Măneciului 1460 m magas, remek kilátást nyújtó csúcsát.

■ Június 5–6-án Inczeffi Csaba kétnapos túrára vezetett egy huszonnégy tagú csoportot a Kelemen-havasok nyugati részébe. Felsőbudakra kiskocsikkal utaztak, onnan kimáztak a Fekete-hegy gerincére, majd érintve a Mária-Terézia-mezőt, leereszkedtek a Kolibica víztározó tóhoz. Az éjszakát panzióban töltötték, majd másnap innen a Tihuca-nyereg – Beszterce útvonalon érkeztek haza Udvarhelyre. Ugyancsak ezen a hétvégén tíz tagtársunk munkatúrán segített végigjárni és kiszalagozni a hónap végére tervezett Szent János Teljesítménytúra négy útvonalát a Hargita-platón, Szentegyháza, Kápolnás és Lövete térségében.

■ Június 12-én Fodor György vezetésével negyvenegyen járták végig az Ivó – Berszán sarka – Gyöngyöskút – Kálvin tér – Ivó útvonalat úgy, hogy a Kálvin tértől a Filió- és a Sűgő-patak vízváltó gerincén, csak erdészek által ismert ösvényen haladva érintették a Csudáló-kőt is.

■ Június 19-én Török Albert vezetett túrát a gyergyói Pricske 1545 m magas csúcsára. Szárhegyről indulva a Portik csere – Két-bükk – Pricske – Csobot-hegy – Szent Anna kápolna – Ferencs kolostor útvonalat járták végig, majd a túrát a gyergyó-szentmiklósi örmény vendéglőben fejezték be.

■ Június 19–20-án Domokos István szervezett túrát a Kis-Beszterce-hegység meghódítására. Kolibicáról indultak, előbb felkeresték a Tündérek tavát, aztán kimáztak az 1990 m magas Kis-Beszterce csúcsára. A rossz idő miatt másnap Dornavátrát keresték fel, majd Moldvahosszúmezőn a bukovinai famegmunkálás múzeumát, aztán Kacsikán a lengyel bányászok építette katolikus bazilikát és a sóbányát látogatták meg.

■ Június 20-án Inczeffi Csaba vezetett tizennyolc tagú csoportot a Csukás-hegységbe a Vörös-havasok – Sziklás-tető – Csukás menedékház – Tigáj – Csukás-csúcs – Tigáj-nyereg – Csukás menedékház – Vörös-havasok menedékház útvonalon.

■ Június 24–27. között Jakab Éva vezetésével hét tagtársunk a Retyezátban túrázott, ahol a rododendronvirágzást teljes pompájában csodálhatták meg, miközben meghódították a hegység északi részének minden 2400 m feletti csúcsát. Hazafelé jövet megmáztak a Fehér megyei Érchegység látványos mézskőcsúcsát, a Bucsecs-hágó feletti 1157 m magas Vulkan mézskőhegycsúcsot.

■ Június 26-án a Szentegyházi Hegymentő és Barlangász csapattal a szentegyházi Turisztikai Információs és Népszerűsítő Központtal, a Szentegyházi Ifjúsági Fórummal és az udvarhelyi Szekler Teker Egyesülettel közösen szerveztük meg az I. Szent János Teljesítménytúrárt Kalibáskőn. A teljesítménytúrára négy távon indultak a résztvevők: 45 km-en húszan, 30 km-en nyolcvanheten, 15 km-en 117-en, a 69 km-es kerékpáros útvonalon hatvankilencen. A verseny lebonyolításában huszonöt tagtársunk segédkezett a szentegyháziak mellett.

■ Június 27-én a teljesítménytúra után Kalibáskőn maradt szervezők és résztvevők közül huszonötven egy levezető zárandoktúrára indultak, mely során Kirulyfördőn részt vettek a Keresztelő Szent János búcsús misén.

■ Június 27-én Domokos István vezetett egy négytagú csoportot a Fogarasi-havasok keleti részén Vajdarécséről kiindulva a Nagy-Berevojeszku (Berevoescu Mare) 2176 m magas csúcsára. (Kovács-Kendi Lehel)

EKE Gyergyó

■ Május 3-án Nagy Kata hívta túrázni a gyergyói ekéseket. A székelyvassági kiruccanás gazdag programot ígért, túrát a Tartód várához, a Bagzosi kilátóhoz és medvehagymaszedést Papházánál, Varság másik végében. A 16,5 kilométer hosszú, 490 m szintkülönbségű túrát könnyűként tüntették fel a meghívóban, és negyvenhárman igent is mondtak rá.

■ Május 6-án egyik tagtársunk könyvbe-mutatóján vettünk részt a gyergyószentmiklósi könyvtárban. Id. Dénes Géza több lírai és prózai kötete került a nagyközönség elé Bajna György méltatásával, tizenhat EKE-tag részvételével. A közösségérzést nem csak a jelenlét erősítette, hanem az ekésekre jellemző nyitottság és jókedv is, amelynek dalban adtak hangot a résztvevők.

■ Május 9-én került sor a Kovácspéter – Lok-nyereg bringatúrára tizenegy résztvevővel. 4,8 kilométer megtételével érintették a tekerők a kovácspéteri tanya-világot, a Lok-nyeret, Heveder települést, majd visszaértek a kiindulási pontra, Gyergyószentmiklósról.

A májusi bringatúra ■ FOTÓ: BARTALIS ÁKOS

■ A Görgényi-havasok északi részén, az Öreg-tető szomszédságában egy különleges sziklacsoport hívogatja a turistákat. A Bucsecs-hegység formáihoz hasonlóan itt is érdekes formák és gombaalakzatok jöttek létre, ezek a maroshévízi kőgombák. E hívásra mondott igent húsz természetjáró, május 16-án indulva a furcsa alakzatok, a Kőgombák felé. A túráról kisfilm is készült, mely megtekinthető a youtube videomegosztón az Atifilm-sorozatban.

■ Május 21–23-án zárandoklaton vett részt nyolc tagtársunk, gyalog indulva a pünkösdi búcsúra. A szokásos Gyergyóalfalu – Csíksomlyó útvonalhoz képest egy kis kitérőt is tett pár ekés, ugyanis a parajdi társaktól ők vehették át és kísérelték be szerdán Borzontig

a búcsú világi védnökét, Molnár Levente operaénekest. A remetei származású művész egyébként tovább is a gyergyóiakkal zárandokolt, csütörtökön több mint 36 kilométert Karcfalváig, pénteken pedig Madarasig. A pénteki napon a keresztaljával továbbhaladó gyergyói ekések 21 kilométert tettek meg Csíksomlyóig, szombaton részt vettek a búcsús szentmisén, majd vasárnap közülük páran hazafelé is gyalog indultak, hogy Karcfalván meghálva hétfő estére érjenek Gyergyóalfaluba hálát adni a szerencsés hazaérkezésért.

■ A széphavasi búcsús szentmisén nem kevesebb, mint negyvenhat ekés vett részt május 24-én, a Gyimesi-hágótól gyalog zárandokolva. (Balázs Katalin)

EKE Négyfalu

■ Május 2-án a Grohotis-hegységbe szerveztünk kirándulást. A túra útvonala: Grohotis – Gergely arca – Cheia – Kulcsocska (Cheița) szoros. A Bratócsa-hágó parkolójából indulva a piros sávot követve elértük a Tatrang vize forrását. Itt megtöltve friss forrásvízzel palackjainkat, továbbindultunk. A gyönyörű tavaszi kikericsok közt a Sterp-tisztást érintve a Gergely-arcán át leereszkedtünk Cheia városkába, ahonnan a Kulcsocska-

A Strunga-nyeregben – Bucsecs-hegység
FOTÓ: MIKLÓS MELINDA

szoroson át visszajutottunk a Bratócsa parkolóig. Kilencfős csapatunk a 19 km hosszú útvonalat hét óra alatt tette meg.

■ Május 9-én a Csukás-hegységbe túráztunk. Cheia helységből indultunk a piros kereszt jelzésen, majd a Zăgan-nyergen keresztül feljutottunk a Zăgan- és a Gropșoare-csúcsra. A majdnem 15 km hosszú és 1020 m-es szintkülönbséget hat és fél óra alatt tettük meg.

■ Május 22-én az *Együtt a Hegyeshegy ösvényért* önkéntes túrán hárman vettünk részt. A helybeli hegyimentő szolgálat kezdeményezésére többen is

beneveztünk erre a turistaösvény-tisztítási akcióra, ahol kicsik-nagyok egyaránt különféle eszközökkel takarították ki a vadrózsával és indával benőtt csalános bozótot. A keskeny ösvénykéket sikerült megszelésíteni, a vizek folyásának más medret ásni és azokat elvezetni.

■ Május 23-án munkatúra keretében az élelem mellett muskátlikat is szállítottunk a Nagy-kőhavas menedékházhoz. A kedvező időben mindannyian nekilátunk a menedékház melletti kiskertet felásni és beültetni dughagymával. Természetesen mint mindig, kiérdemeltük az itt igazi finomra készített tárkonyos pityókalevest.

■ Június 27-én Felsőmoácsra nyolcan kirándultunk, megcsodálni a Bucsecs-hegység gyönyörűen nyíló rododendronjait. A Strunga-nyereg és a Buksa-csúcs volt a célpontunk. Amerre a szem ellátott, e csodálatos virág elbűvölte az egész hegységet, turisták sokasága borult térdre a havasszépe előtt, számtalan fotóval örökítve meg e virágokat. (Miklós Melinda)

A Pişoiaia-vízesés ■ FOTÓ: LAZÁR TIBOR

EKE '91 Nagyvárad-Bihar

■ Április 30. és május 3. között Hangai Violetta vezetésével a Hagymás-hegységbe látogattunk. A változékony idő és a helyenként még jelentős vastagságú hóréteg ellenére eljutottunk az Egyes-kőre, a Nagy-Hagymás és a Csofronka csúcsára, valamint a Gyilkos-tóhoz és a Békás-szoros felső felébe is.

■ Igazi majálisangulatú túrát szervezett Gál Potyó István Kalotaszegre, ahol az Almási vár romjainak megtekintése után Kós Károly egykori sztánai lakhelyét, a Varjúvárat néztük meg, majd fegyalogoltunk a 745 m magas Riszegtetőre. Itt a bódító illatú riszegvirágnak is nevezett henye boroszlán (*Daphne cneorum*) virágzása még kezdeti stádiumban volt, de ez nem szegte kedvünket.

■ Május 3-án Venczel Márton vezetésével a Béli-hegységbe kirándultunk, ahol felkerestük a Belényesújlak és Havasdombró közelében elterülő bánáti bazsarózsa-rezervátumot. Ez a hely a legkeletibb és legészakibb természetes élőhelye a különleges szépségű, ritka növénynek (*Paeonia banatica*).

■ Május 8-án népes csapatunkat Aranyi József vezette a szkerisórai karsztvidékre. A jégbarlang a levezető lépcsők felújítása miatt még zárva volt, de a környéket és a 30 méter mélységű bejárati dolinát megnézhattuk, majd a vadregényes Ördögös-szoroson keresztül értünk vissza a buszhoz. Sajnos a János-kapu-barlang látogatását fizetősé tették, de amúgy is lekéstük a bejutást.

■ Szintén nagy érdeklődésnek örvendett a krókusz-túránk, amelyet a hóviszonyok alakulása és a tavasz késése miatt május 15-én szerveztünk meg Pádis környékén. Bondár Anna vezetésével a Varasó-rétről másztunk ki a Sík-havas 1759 m magas csúcsáig, útközben a helyenként szőnyeget formáló, sűrűn nyíló

krókuszok közt gyalogolva és fotózva a szebbnél szebb lila sáfrányokat.

■ Május 15–16-án a Torockó-hegység déli részében túráztunk, Hangai Violetta vezetésével az Intregalde-szorost jártuk be.

■ Május 21–23. között egy különlegesen látványos túrát szervezett Rákóczi-Bugyi Gyöngyi a Bihar- és az Érc-hegység határvidékére. A Bucses-Vulkánnak nevezett, közel 300 m magas jura kori mészkőszirt 1200 métert meghaladó sziklás csúcsairól kitűnő kilátás nyílik az Erdélyi-sziget-hegység magasabb hegyeire, de a távolban a Retyezát és a Fogarasi-havasok hófedte vonulatai is visszaköszöttek. Ugyanaznap még felkerestük a közelben lévő, nagyon érdekes Săritoarea nevű vízesést, majd másnap a Pişoiaia-vízeséshez mentünk, amely a nagy vízhozamnak köszönhetően impozáns látványt nyújtott. Az út túldalán található a Csigadomb, mely a felső-kréta kori öskövületeivel kápráztatott el. Innen a Detonáták gigantikus bazaltoszlopai felé vettük az irányt, majd a nárciszmező antropizált valóságával is szembe kellett néznünk. Útban hazafelé társaságunk egy része még megállt Verespatakon is, ahol rövid séta során fényes, letűnt korok emlékei után kutattunk.

■ Május 22-én Danicska János Papa a vonatog-nyalagos túrák kedvelőit kalauzolta el Feketető környékén a Réz-hegység csúcsaira.

■ Május 28–30. között Vad Zoltán a Vargyas-szorosba szervezett túrát. A magas vízállás ellenére sikerült végigjárni a szorost, és a benne lévő barlangok közül is megnéztünk jó néhányat. Kisbaconban Benedek Elek házát és egy mai napig működő vízimalmot látogattunk meg, illetve volt szerencsénk benézni a miklósvári Kálnoky-kastélyba is.

■ Szintén május 28–30. között Fekete Irénke szervezett honismereti buszos

kirándulást Máramarosba. Az útközben felkeresett látványosságok közül megemlíthetjük a Károlyi-kastélyt Nagykárolyban, a Károlyiak kriptáját a kaplonyi templomban, Szatmárnémeti gyönyörű belvárosát, Nagybánya hangulatos főterét. Másnap a Radnai-havasokban a Borsafüred közelében lévő Lóhavasi-vízeséshez kirándultunk. Utolsó napra a Felsővisoról induló kisvasúton vonatoztunk végig a Vasér (Wasser) völgyét, majd Avasfelsőfalú érintésével hazabuszoztunk.

■ Szintén ezen a hétvégén Szénási Zoltán vezetett túrát a Széplés-hegységbe, ahol a változékony időjárás ellenére sikerül kimászni a hegység mindhárom (Bran, Széplés és Arcer) 1800 m fölötti csúcsára.

■ Mivel a római katolikus egyház május 30-án ünnepli a Szent Jobb napját, 29-én bringatúrát szerveztünk Szentjobbra, ahol több mint 300 éven át őrizték Szent István királyunk ereklyéjét. A 90 km-es honismereti kerékpártúránk során felkerestük még az Árpád-kori freskóiról híres síteri református templomot és a Hegyközszentimre és Szalárd határában található Adorján-vár romos tornyát is.

■ Azoknak, akik a május 29-i hétféve túra- és kirándulásdömpingjéből nem tudtak kedvükre valót választani, Danicska János Papa szalonnasütéssel kiegészített gyalogtúrát szervezett az Ökrök-völgyi vízeséshez.

■ A Nemzeti Összetartozás Napjának alkalmából a 101 évvel ezelőtti történésekre emlékezve június 5-én elbicikliztünk a magyar–román határ mentén álló köröszegi vártoronyhoz.

■ Június 5-én Fekete Irénke buszos kirándulást szervezett Aradra és Borosjenőbe.

■ Egy gyönyörű, sátorozós túrát is szerveztünk ezen a hétvégén. A Glávói-rétről indulva Bara Lilla vezetésével június 5-én végigjártuk a Galbina-körutat, érintve a Galbina-sziklát, az Eszkimójégbarlangot, az Eminenciás-vízesést, a Galbina-karsztkitörést, a Porcika-zsombolyt és a Csodavárat – talán ez a legszebb túraútvonal az egész pádisi karsztvidéken. 6-án a Tóbiás-kilátóra mentünk fel, ahol az elénk táruló körpanoráma lenyűgözött.

■ Június 12-én egy hónap késéssel bár, de megünnepeltük az EKE születésnapját. A Hegyközszentmiklósi Termálfürdő és Kemping volt erre a legalkalmasabb helyszín, ahová a tagság jelentős része ellátogatott. A kellemes környezetben alkalmunk nyílt fürdőzni, sportolni, beszélgetni, de a nap fénypontja a közösen elkészített bográcsgulyás volt. (Lázár Tibor)

EKE Szatmárnémeti

■ Régi vágyunk volt a Radnai-havasok déli oldalának a megismerése, melyre május 29. és június 1. közt került sor négy résztvevővel, három kerékpárral. Felsőszöcsről, a Magyarlápóson túli utolsó máramarosi településről volt az indulás, mivel ide érkezik vissza az út északról. Rögtön egy vízválasztóval indultunk a megyehatáron át, majd délnek kanyarodva Bethlen irányába haladtunk. A várost elkerülendő rövidítettünk Dögmezőn keresztül Középföldre, az Orkok földjére. Felfelé a laza kavics fékezett, lefelé a vendégmarasztaló sár. Óradnán az „inkognitóban lévő” panzió tulajdonosa meleg – 25 fokos – fogadtatásban részesített.

Másnap Radnaborberekre kerekedtünk vasárnapi misére, majd innen gyalog indultunk a falu vége, a hegy felé. Itt két lehetőség állt előttünk: előre az Izvorul Roșu, az Omului csúcs felé, jobbra az Ünökő felé (6 óra járásra) mehettünk. Mielőtt még döntést hoztunk volna, megpillantottunk egy magyar „panzió” feliratot, ahol megdöbbenésünkre egy Reményik Sándor-emlékszobára bukkantunk a vásárhelyi tulajdonú szálló mellett. A tulajdonosnő javaslatára megelégedtünk túracélként az óradnai „huskys” plébános által is említett nárciszmezővel. Előtte egy 30 perces kitérőt tettünk a látványos Ördög-szoroshoz. A nárciszmezőről kiderült, hogy nem hiába kell 6 órát menni odáig, mert nem egy vasárnapi sétaút: 1400 m fölé kellett kikapaszkodni kb. 800 m-ről, de megérte a látvány. Nemcsak az 5 hektáron nyiladozó nárciszok, de a kilátás is pazar volt.

Harmadnapra egy erős kapaszkodós 70 km-t ütemeztünk be a Rotunda-hágón keresztül át a Szucsáva–Borsa főútra, majd még feljebb a Priszlop-hágóra. A Rotundára gyatra minőségű, de igen szép út vezetett. Az időjárás – ami előzetesen is áprilist ígért – itt fordult februárra... Lejövet elkezdett komolyabban esni az eső és a Radnai északi oldala sokkal hidegebbnek bizonyult a délinél. Ráadásul nemhogy a Rotundán, de a Priszlopon sem találtunk semmit nyitva, így éhesen, összefagyva zúgtunk le a hegyről borsafüredi szállásunkra.

Az utolsó nap sok ereszkedés mellett, Majszin után völgyet váltottunk, és az Iza mentén ereszkedtünk Batizáig. Itt a Cibles nyugati oldalán a látványos, 980 m-es hágón kellett átkelnünk,

gyönyörű helyeken, aszfaltos úton, hogy visszaérjünk a kiindulópontoz.

A kicsit „menekülősré” sikerült hétfő délután ellenére is megérte, hogy dacolva a zord, esős időt ígérő előrejelzésekkel, teljesítettük a kitűzött célt, megkerültük a Radnait és a Ciblest is. (Havas Tamás, Havas Klacsmányi Éva)

■ Gyerekkori kalandjainak helyszíneit és fiatalkori bulis helyeinek emlékét elevenítettük fel első túravezetését bravúrosan teljesítő EKE-tagtársunkkal, Lajtos Arnold Edvinnel.

Több részletben, ki autóval, ki szombaton biciklivel érkezett a koltói református templom vendégházába. Még első este meglátogattuk a hűvös Vajda-forrást, ami az extra kánikulát kicsit enyhítette, ahogy a Petőfiét és a Szendrey Júliáét is, amikor 1847-ben itt töltötték nászútjukat.

Szombaton reggel a tavaly felújított Teleki-kastély kövein koptattuk biciklis cipőinket, itt a költő és neje emlékszobáit csodálhattuk meg, a helybeliek néprajzkiállítását, a parkkert szobrait és öreg fáit. Személyes kötődést is találtunk: a csapatunk egyik tagja, Virág Hajni nagybátyja itt volt tanító a kastély épületében, nevét emléktáblán örökítették meg. Kívánjuk, hogy a csodaszép restaurált barokk palota a környék idegenforgalmát felpezsdítse!

Biciklire pattantunk, és az aznapi 47 km-en változatos turisztikai élményeket éltünk át. A Lapos völgyében egy kis terep-biciklizést is bevállaltunk, majd a helyiek banatára a függőhíd egyik fősodronykötele el is szakadt mellettünk! Szerencsére nem estünk bele, de olyan volt, mint a filmekben, amikor szakad és porzik a rozsdás sodrony, mi billegünk és várjuk, hogy beleessünk legalább 5 méter magasból a sáros-sziklás Láposba.

Meglátogattuk a gótikus jegyeket hordozó magyarberkeszi református templomot, ami még 1514 előtt épült, majd a nagysomkúti születésű mostoha sorsú Szilágyi Domokos emlékszobát, amely eléggé elhanyagolt és elhagyatott, a gondnok néni szerint fáj az ember szíve érte, drága Szisz!

Második napunkon Nagybányán keresztül feltekertünk a Firizai-tóhoz. A csapat egy része felment Kisbányára, néhányan lent Nagybánya felé indultak, majd Felsőbányán keresztül csodálatos vidéken, eldugott falvak között volt részünk álmotekerésben. Aznapra összejött a szinte 70 km a hosszabb távot bevállalóknak. (Márk-Nagy Ágota)

EKE Gyergyó

■ Tízen pattantak nyeregbe május 30-án, hogy Gyergyószentmiklósról a Bucsin-tetőre kerekedjenek, és a visszautat erdők között, aszfaltmentes területen tegyék meg a Baricz-kanyarig. A résztvevők 60 kilométert tekertek 480 méteres szintkülönbséggel.

■ Százöt résztvevővel zajlott az idei Eröss Zsolt Emléktúra június 6-án, így emlékeztek a 2013. május 21-én a Kancsendzöngán eltűnt hegymászóra a Gyergyói-havasokban és a Hagymás-hegységben túrázva 22 kilométert a Salamon Ernő Gimnázium – 4-es km – Magasbük – Meggyes-gerinc – Ló-havas – Juh-patak – Gyilkostó útvonalon.

■ Tízen választottak András Zsolt, Zümi felhívására: „Június 12-13-án kalákát szervezünk a Sűgő-barlangnál. Amit szeretnénk megcsinálni: az ösvény és a menedékház környékén a fenyőgallyak összegyűjtése, elégetése az esti tábor tűz mellett, a téli tüzelő felaprítása és elrakása és egy pityókás tokány elfogyasztása.” A szervező a Gyilkostó Adventure Egyesület, a Sűgő-barlang gyámja nevében mondott köszönetet az ekés természetszeretőknak.

■ Június 26-án, a Kalibáskőn szervezett I. Szent János Teljesítménytúrára tizenegy gyergyói nevezett be.

■ Június 27-én harmincan választották a Kelemen-havasok nyugati tömbjébe meghirdetett túrát, melynek célpontja a Kis-Beszterce-csúcs (1990 m) volt. A nehéz túra

során 16 kilométert 1100 méteres szintemelkedéssel kellett megtenniük a vállalkozóknak Farkas Albert és Babos Hunor vezetésével. A beszámolóból idézünk: „Ismételten köszönet a túraszervezőknek, és mindazoknak, kik valamilyen módon hozzájárultak a hétvége hangulatához. A túra gyalogos része a Kolibica-tótól a Kolbu-patak völgyén 5 km-rel fennebb található elhagyott épületeknél kezdődött. Idáig autóbusszal mentünk 215 km-t a Gyergyószentmiklós – Maroshévíz – Régen – Beszterce – Kolibica-tó útvonalon. A gyalogtúra hossza: 16 km, szintkülönbség: 1100 méter, menetidő: 8-9 óra. Jelzések: kék háromszögön a Kis-Beszterce csúcsáig, a gerincen piros sáv a Stracsor-csúcsig, majd lefelé piros háromszög és jelzetlen erdei út. Vízpótlási lehetőség: az indulástól számítva 2 és 6-7 óra járányira érintettünk forrást.” (Balázs Katalin)

A Székelykőn
FOTÓ: BRĂDESCU GERHARD

oldalában található virágritkaságokhoz. Innen a Kopott-csapás nyergén keresztül a Varasó-réten át értünk el 20 km-es túránk végén Kis-Pádisra, ahol várt ránk a buszunk.

■ Szénási Zoltán a Transzfogaras magashegyi út végigtekérésére bringatúrát szervezett június 26–27-én. Négytagú lelkes csapatunknak hosszú emelkedő során sikerült a hegyerinc alatt átbúvó alagúthoz felérni, majd leszáguldani a Vidraru-vízgyűjtőig. Visszafelé másnap ugyanazon az úton jöttünk, és még medvét is láttunk.

■ Június 26-án a Tatár-havasra szerveztünk buszos gyalogtúrát. Az autóbuszos utak egyik nagy előnye, hogy egy gyalogtúra kezdő- és végpontja lehet különböző. Ezt kihasználva Bondár Anna és Tiponucz Tibor vezetésével a Virtop üdülőfalu melletti Bihar-hágóból indultunk fel a Rozsda-szakadékiig, majd folytattuk utunkat a Bakhát csúcsát megkerülve egészen az 1291 m magas Tatár-havas csúcsáig. S bár helyenként az ösvény eléggé benőtte a bozót, a réteken rengeteg havasi virág gyönyörködtette szemünket, köztük is a legszebb, a zergeboglar. Túránk végpontja a kiskóhi Medve-barlang parkolójában volt, ahol a fáradt túrázókat már várta a busz. (Lázár Tibor)

EKE '91 Nagyvárad-Bihar

■ Június 19–20-án Fekete Irénke szervezett buszos kirándulást, mely során a Székelykő megmászásán és Torockó látványosságainak felfedezésén kívül a torockószentgyörgyi várat is megnéztük, majd vasárnap hazafelé menet a Tordai-hasadékot is útba ejtettük.

A másik csapatunk magját a túravezető tanfolyamot elvégzők tették ki, a túra témája pedig a vidék növényzetének és védett természeti értékeinek megismerése volt. Ebben Venczel Márton biológus barátunk segített, aki a megszokottól eltérő útvonalon kalauzolt végig a Székelykő ormain, majd következő nap a

Szkerica-Bélavár rezervátumának titkait próbálta elénk tárni. Kiváló csapatunk egy kisebb része kihasználva a hétfői szabadnapot, még egy napot töltött a vidéken, és alsószolcsvai indulással bejárta a Bedellő sziklászirtjeit, majd visszatérve a Szolcsvai-búvópatak barlangjának impozáns bejáratát is megszemlélte.

■ A már klasszikusnak számító szellőrozsatúránkra június 19-én került sor. Aranyi József vezetésével Biharfüredről indultunk, ahonnan a Mezőhavas alatt, a Bohogyó-nyereg érintésével jutottunk el az 1627 m magas Szegelet-havas

EKE Brassó

■ Hideg és esős május, nagyon változékony június. Egyik nap 11 fok, a másik nap 28. Alig lehetett megszokni az igen szeszélyes időjárást, de azért túrázgatunk is.

■ Május 1-jén honismereti túrát szerveztünk Holcmányba. Meglátogattuk az impozáns, 13. századi erődtemplomot és múzeumát, a régi malmot, valamint a felújított kisvasúttal utaztunk el Hortobágyfalvára és vissza.

■ Május 7–9. között nyolc tagunk ERASMUS+ találkozón vett részt Homoródfürdőn és a Mini Erdély Parkot is meglátogatták Szejkefürdőn.

■ Május 7-én a Görög-bércre kirándultunk.

■ Május 12-én az EKE születésnapjára emlékeztünk egy kisebb túrával a Bivalylegelőn és a csernátfalusi Háttetőn, de a Lempesen is.

■ Május 15-én Mezőzáh Ugron kastélya, református temploma és a gyönyörű sztyeppei bazsarózsa rezervátuma képezte honismereti túránk tárgyát.

■ Május 21-én Csórik Katalin túratársunkat búcsúztattuk. Isten nyugtassa, és vezesse lépteit az égi ösvényeken!

■ 23-án királyrózsákat találtunk a Keresztény-havason.

■ 25-én a Kalonda-tető nárciszmezejét szemlélítettük, és természetesen nem maradhatott ki a Mini Erdély Park sem.

■ Június 5-én a Baj-havas nárciszaiban gyönyörködtünk.

■ Június 5–9. között öt tagunk ERASMUS+ találkozón vett részt Lengyelországban, ahol a Gorce-hegységben, a Turbaczon és a Magas-Tátrában túráztunk. Csodálatos látványban volt részünk a Lengyel-Öt-tő völgyében.

■ Június 7-én a Feketeügy árterületén pompás virágok között sétáltunk.

■ Június 12-én a Pogány-havas és a Széphanavas gyönyörű virágait csodáltuk meg.

■ 13-án a Lempes virágait vettük szemügyre.

■ Június 19-én az esős idő ellenére a Bucsecs-hegységben kerestünk nyári virágokat.

■ Június 20-án Bikkfalván és a Rétyi Nyír csodás vidékén túráztunk.

■ Június 23-án a Keresztény-havason, a Julius Römer menedékházban búcsúztattuk a menedékházast, az SKV oszlopos tagját, Rolf Truetsch-t, mindannyiunk Killy-jét. Isten nyugtassa békében!

■ A Korona rádióban folytattuk a Járókelő magazinműsort, május 6-án a Lempesről, 13-án Grúziáról és Örményországról, 20-án Szászhermányról és Botfaluról, 27-én a Van-tóról, június 3-án a havaselvei székely megyéről, 4-én az ezeréves országhatárról, 10-én a Nemrut-hegyről, 17-én a Lovak havasáról és 24-én Kappadokiáról szóló Kovács Lehel István és Kovács Eszter Apolka műsora.

■ E két hónapban a csütörtöki sétálók is igen szép számban gyűltek össze, hogy a Nádudvary György indította mozgalom keretében kapcsolódjanak ki az újjávarázsolt Cenk alatti alsó sétányon vagy piknikezzenek a noai tónál.

A csodálatos kirándulásokat köszönjük lelkes túravezetőinknek, Blénesi Györgynek és Editnek, Popa Doinának, Kovács Lehel Istvánnak, Szász Ágnesnek. (Dr. Kovács Lehel István)

Rejtvény

■ Az Erdélyi Gyopár 2021/3. számában meghirdetett, a kolozsvári MORMOTA webáruház (www.mormota.ro) és az EKE által támogatott vetélkedő helyes megfejtései:
1. a. a közép- és utótor összedörzsölésével; 2. c. az Oszmán Birodalom 1923-as összeomlásáig; 3. c. légely; 4. b. 1902. október 12.; 5. c. Szemenik-hegység.

Nyertések:

- Egy Pinguin ivókulacsot nyert, a Mormota webáruház ajándékaént:
Gyarmathy Gábor (Nagybánya)
- Egy-egy példányt nyert az **EKE-Bakancs 11. számából** (*Barangolás a Gyergyói-havasokban, a Hagymás-hegységben, a Gyilkos-tó és a Békás-szoros környékén*):
 - **Böllöni Vass Emőke** (Csíkszereda)
 - **Kovács János** (Négyfalu)
 - **Pialoga Adolf** (Székelyudvarhely)

Újabb játékunk nyereménye:

- Egy **Baladeo** laptájoló (a Mormota webáruház ajándéka);
- 3 példány az **EKE-Bakancs 12. számából** (*Barangolás Wass Albert útjain a Kelemen-havasokban*).

A helyes megfejtéseket **2021. szeptember 1-ig** várjuk, e-mailben a rejtvény@eke.ro, illetve postán a S.C.A., O. P. 1, C. P. 41, 400750 Kolozsvár (Cluj) címre. A válaszok mellett kérjük feltüntetni a beküldő nevét és postacímét is.

Kérdések:

1. Hol volt nászúton Petőfi Sándor és Szendrey Júlia?
 - a. Erdőd
 - b. Koltó
 - c. Szatmár
2. Melyik a Radnai-havasok legmagasabb csúcsa?
 - a. Gargaló-csúcs
 - b. Nagy-Pietrosz-csúcs
 - c. Ünökő-csúcs
3. Melyik kastélyt tartják az erdélyi reneszánsz kastélyépítészet legszebb alkotásának?
 - a. az almakeréki Apafi–Bethlen-kastélyt
 - b. az altorjai Apor-kastélyt
 - c. a keresdi Bethlen-kastélyt
4. Kinek a lánya volt Eiréné császárné (1088?–1132?), eredeti nevén Piroška (Priszka)?
 - a. I. Béla
 - b. Könyves Kálmán
 - c. I. László
5. Hány rokon értelmű szava van a menni igének Czakó Gábor Kossuth-díjas magyar író szerint?
 - a. 36
 - b. 142
 - c. 1125

Médiatámogatók

Magyar közmondás

Hideg erdélyi szél	1	Elemér egyik beceneve	Cigaretta-márka	Alapfokú	Az erdő közepe!	Spanyol autójelzés	Korrózió	Maró vegyület; acidum	A tizenhárom vértanú városa	Buda központja!	A nitrogén vegyjele	Jelzett idő közben	Nősténye a kanca	Túl sokat termel valamből	Sakk-játszma vége lehet	
Köteléktől szabadít						Nemesített almafajta Magyar város lakója	Ósi bizony! Nyáját felém hajt			Ásítózás a jele Megtörtént dolog		Óvezet A rétre sétáló				
Nem dolgozó méh					Angol fiúnév Teller ...; atomfizikus		Fontos ipari fém Bosszút áll	Sámson veszte Semmibe vevés		Kicsinyítő képző Újság, folyóirat			Kettőt! Becézett Aranka		Tonna, röviden Határozott névelő	
Észak, röviden		Épületszint A harmadik helyen							Ritka női név Szalánta része							
Zala határai!			Mellém csúsztat Eisenhower												2	
Vonatkozó névmás				Belgiumi község Mértani test része							Becézett Péter Muzsika				Kérdőszócska Az Olt „testvére”	
Áll alatti zsrpárna					Indián nép ... Ilona; törzsvivő					Beintő! Tévémarca						
Attila név-változata						Csenő, lopó Félédes!							Térelválasztó elem Rainer ... Rilke			
Vállalati forma, röviden			Eszméletét veszti Becézett Etel				Ércesen szól Ligeti ülőhely					Mely dologra? Pápai hármas korona				
Római 1000-es		Hőn vágyakozik Rock and ...; zene					Rovarok tojása Rögtön, azonnal			Kártyaletét Kiképzés jelzője						
Becsés tárgy						Bamako a fővárosa Somogyi városka				London levegője! Nem is emide				Sor vége! Norvégia autójele		
Diana Ross műfaja					Mazsola barátja Újzást				... Delon; filmsztár Szörványos női név						Utca, röviden Műből citál	
Zászlós, röviden				Kopasz, lombtalan Francia festőművész			Lada-típus Körömmel váj							Határrag Rangjelző előtag		
Oda-vissza igekötő			Bűvös kocka „atyja” Fűvágó eszköz					Sánta, bicegős Pusztító eső jelzője					Állami bevétel Annak ellenére			
A tárgy ragja		Káposztafajta A fluor vegyjele			Buda részén lakik Olvad a tó jége							Pokróc, takaró Magfizikai egység				
Isztambul városrész							Tetőfedő anyag ...fut; rohangál			Igekötő Norma ...; Ritt filmje				A zokni feje! Újpesti sportklub		
Tóth Árpád verse																
Amper jele		Sorolni kezd! Idézett mű, röviden		Szlovákiai városka Kipling kígyója					Román férfinév A bróm vegyjele						X, Y, ... Ott kezdődik!	
Ötven perc a gimnáziumban								Férfi énekhang Elektron jele								
Dísz-növény							Afrikai nemzeti park									

■ A 2021/3. számban megjelent keresztrejtvény helyes megfejtése:

Muhammad Ali aforizmája: *Nem az előttünk magasló hegyek fárasztanak, hanem a cipőnkben lapuló kavics.*

A rejtvényt készítette: Békés Lajos

Kétszemélyes belépőt nyert a Kolozsvár melletti Adrenalin Parkba (www.adrenalinpark.ro):

- Kopányi Sándor (Biatorbágy)
- Orbán Éva (Kolozsvár)
- Varga Sándor Zsolt (Sepsiszentgyörgy)

E feladvány nyeresége **3 db. kétszemélyes belépő** a Kolozsvár melletti Adrenalin Parkba (www.adrenalinpark.ro).

Beküldési határidő: **2021. szeptember 1.** (e-mail: rejtveny@eke.ro)

Napkelte a tengeren ■ FOTÓ: SZÓKE ÉVA

Csíkszéki EKE

■ Május 9-én a Bálványosvár – Cecele útvonalon kirándultak túratársaink László Ilonka vezetésével. Bálványosvár romjainál László Csaba verssel üdvöztetette meg a résztvevőket, majd az ébredező, zöldellő erdők, famatuzsálemek között folytatták útjukat a Cecele-csúcs felé (1137 m), ahonnan gyönyörű panoráma nyílt a környező hegyekre.

■ Május 15-én a Hagymás-hegységgel ismerkedtek a sziklás terep szerelmesei, ahová Szabó József szervezett túrát. Balánbányát elhagyva a Nagyját pataka mentén közelítették meg a hegyet, egy széldöntéses terepen jutottak el a mészkösziklák alá, majd kőfolyásokon és sziklafolyásokon keresztül érték el a hegy csúcsát (1792 m), útközben betekintést nyerve a hegység mesés sziklavilágába. Visszafelé az Egyes-kő menedékház érintésével a Szép-patak mentén ereszkedtek be.

■ Május 23-án Székelyudvarhely környékére kalauzolta László Ilonka a

túrázni vágyókat: a Budvár–Csicsér tanösvény útvonalát járták be egy 12 km-es szakaszon, kényelmes terepen, szép időben.

■ Május 29-én Kozman Zsolt a Háromszéki-havasokba vezetett túrát, a Lakócára. A gyalogtúra 17 km-es útvonala Kommandóráról, az Ölvesből indult a Kövesorron át a Lakócára (1777 m), majd visszafelé a Máté Pál ösvényén ereszkedtek le a Nagy-Báscza völgyébe, innen egy erdei úton jutottak vissza az autókhoz.

■ Május utolsó hetében Kocsis Gyögy vezetésével egy csodálatos hétnapos expedíció vehettünk részt. Amolyan három az egyben programcsomagban volt részünk, melynek keretében a Dobruzsai hegyi szakaszt – a Măcin-hegység gerincét, a Duna-delta vidékét és a Fekete-tenger partját egyaránt lehetőségünk volt megismerni, s ezáltal életre szóló élményekkel gazdagodni.

■ Nyárelő hava tartalmaz túraprogramokat hozott, ugyanakkor több magashegyi túrát halasztanunk kellett a kedvezőtlen időjárási körülmények következtében. Június 5-én Nagy Attila túratársunk a Gyimesek völgyébe szervezett túrát a Palánka (660 m) – Oláhcsügés (690 m) – Apahavas (1329 m) – Hideg-kút (1220 m) – Ugra-sarka (1369 m) – Sebő Ödön emlékkereszt – Nyíresaljai vasútállomás (Gyimesfelsőlök, 890 m) útvonalon, egy közel 20 km-es szakaszon.

■ Június 7-én egyesületünk tagjai közösen a Hargita Megyei Mozgássérültek Egyesületével hátrányos helyzetű személyeknek szereztek örömet egy játékos, élménydús programmal Hosszúaszóban, Szakáli Mária túravezetővel, Füstös Csongor Nemere koordinálásával.

■ Június 16–20. között Bölöni Sándor honismereti túrát vezetett a Bánságba-Szörénységbe, melyben nosztalgiajavanatozás, vadvízi evezés, dunai hajózás, víz-esések, barlangok, egykori virágzó üdülőhelyek, a Néra és a Cserna folyó látványos völgyei, Zsilvásárhely látnivalói mind helyet kaptak.

■ Június 20-án László Ilonka és László Csaba Zeteváraljára és Varságra kalauzolta az érdeklődőket, akik a Zete-tanösvényen barangoltak, Varságon felkeresték a Csorgókő-vízesést és a kilátótornyot, színes virágmezők látványában gyönyörködtek, illatos szamócákat szedgettek.

■ Június 26-án a székelyudvarhelyi EKE-osztály tagjai besegítettek az első alkalommal megszervezett Szent János Teljesítménytúrán, melyre a csíki egyesülettől is többen beneveztek. (Péterffy Ágnes Katalin)

Kelemen-havasok az EKE-Bakancsban

■ Az EKE-Bakancs sorozatának tizenkettedik kötete látott napvilágot. A zsebkönyv méretű „túratárs” segítségével olyan helyeken járhatunk az eltévedés veszélye nélkül, melyeket Wass Albert regényeiből már félig-meddig ismerhetünk. Az igazi ismeretség viszont csak személyesen köthető meg, és Kocsis András, a kötet szerzője lesz az a személy, aki minket bemutat egymásnak, Kelemen a természetbarátnak. Útra fel, hátizsákot a hátra, bakancsot a lábra, könyvet a zsebbe és irány a Kelemenbe!

Következő lapszámunkban:

- Id. Tréger Lajos, az EKE Gutin Osztályának egykori jelese
- Képeslapok a nagyvilágból 6.3. – Isztambul – varázs a Boszporusz körül
- Jöttünk, láttunk, betelepedtünk (2. rész)
- 2017 májusában a Déli-Kárpátok kínálatából csemegézt a Hazajáró

Pihenőt a vándornak,
szálláshelyet, meleg vacsorát
a turistának – ezt kínálja a

NAGY- KŐHAVASI MENEDÉKHÁZ.

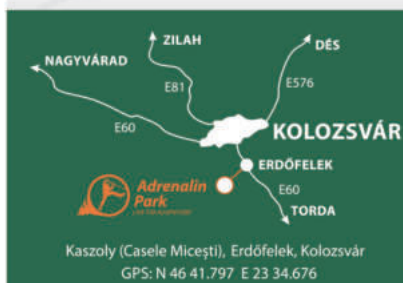
Szállást foglalni
csak előzetesen lehet
a 0744-322632 telefonszámon.

A négyfalui EKE,
a menedékház tulajdonosa
50%-os kedvezményben
részésít minden EKE-tagot.

12 kalandpálya
3 gyerek és 9 felnőtt & junior

Aktív kikapcsolódás
kellemes erdei környezetben.

Kaszoly (Casele Micești), Erdőfelek, Kolozsvár
GPS: N 46 41.797 E 23 34.676

www.adrenalinpark.ro

[/adrenalinparkcluj](https://www.facebook.com/adrenalinparkcluj)

Rendelések: 0721 926 234,
0264 436 343
contact@mormota.ro

**MORMOTA
LAND**

Túrafelszerelés-
webáruház

www.mormota.ro

10% kedvezmény
EKE-tagoknak

Csomagküldés
az egész ország
területére

SÁTRAK

ALPINISTA
FELSZERELÉS

HÁTIZSÁKOK

EDÉNYE
GÁZÉK

FEJLÁMPÁK

HÁLÓZSÁKOK,
MATRACOK

A Torockó Vendégház

várja Önt
május 20-tól
szeptember 30-ig!

Tel.: +40 258 768 240
+36 1 274 2366

E-mail: raczkati42@gmail.com
www.erdelyiturizmus.hu

AZ EKE-TAGSÁG ELŐNYEI

Számos, jelentős kedvezményben részesül Ön, ha az EKE tagja.

Mindehhez csak érvényes, idei pecséttel ellátott tagsági könyvének felmutatása szükséges.

- 50%-os kedvezmény az EKE Vándortáborokban való részvételkor;
- 50%-os szálláskedvezmény az EKE Nagy-kőhavas menedékházában;
- 50%-os kedvezmény a korondi Csiga-ház rezervátumba való belépéskor (www.korpa.ro);
- 50%-os kedvezmény a Sűgő-barlangba való belépéskor;
- 35%-os szálláskedvezmény a várfalvi EKE-Várban;
- 33%-os kedvezmény a vizsgálat, 20%-os kedvezmény a szemüvegkeretek árából a kolozsvári Oftaconsult Szemészeti Klinikán (www.oftaconsult.ro);
- 25%-os szálláskedvezményt nyújt a csíkszeredai Riehen Egyesület (www.asociatiariehen.ro) a Pottyandi Erdei Iskola vendégházban;
- 25%-os szálláskedvezményt nyújt a csíkszeredai Montana Tours Kft. a Madarasi Hargitai Hargita villában;
- 21 százalékos szálláskedvezmény a Madarasi Hargitán a 21 gramm menedékházban (www.21gr.ro);
- 15%-os szálláskedvezményt nyújt a borsafüredi Medve panzió;
- 10%-os kedvezmény a Columbia túraruháztól forgalmazó Dockyard Islands boltjaiban;
- 10%-os kedvezmény a csíkszeredai Kerékvár biciklikereskedésben (vásárlás és javítás);
- 10%-os kedvezményt nyújt a marosvásárhelyi, sport- és túrafelszereléseket forgalmazó Scopus bolt, a kolozsvári Mormota webáruház (www.mormota.ro) és az udvarhelyi, a gyergyói, valamint a csíkszeredai Zerge szakbolt;
- 10%-os kedvezmény a hargitafürdői Uz Bence menedékházban (20 főnél nagyobb EKE-csoport számára 20%-os kedvezmény) és a székelyudvarhelyi Oriente vendéglőben (www.oriente.ro);
- 10%-os kedvezmény a füzesgyarmati Kastélypark Fürdő (www.kastelyfurdo.hu) szállásdíjai árából.

UZ BENCE MENEDÉKHÁZ Hargitafürdő

~ 70 ÉVE A TURISTÁK SZOLGÁLTATÁBAN ~

Tel.: (+40) 745 629 337; e-mail: uz_bence@yahoo.com

www.uzbence.ro

KÉK IRINGÓ KÚRIA

Sztána

Tel.: +40 264 274 132; +40 744 601 587

info@kertimag.ro

www.erdelyiutazas.hu

Medve Panzió Borsafüred

Aktív pihenés romantikus környezetben!

435200 Borsafüred

(Borşa Complex)

Brădet u. 11/D.

Mobil: (+40) 743 272 575

cabanaursuborsa@yahoo.com

www.cabanaursu.ro

www.erdelyiturizmus.hu/szallas/medvepanzio

NATURA
TRAVEL
UTAZÁSI IRODA

20 ÉV UTÁN ÚJ CÍMÜNK:

400015 Kolozsvár

Főtér 10./Kötő (Ioan Rațiu) u. 9.

Mobil: 0723-155667, 0724-334364

Tel.: 0264-430911, 0264-450223

office@naturatravel.ro

Repülőjegyek, külföldi és belföldi nyaralások, szállásfoglalások, utazási szolgáltatások. Sodexo, Edenred, Cheque Vacances üdülési jegyeket elfogadunk.

sportmaniac.ro

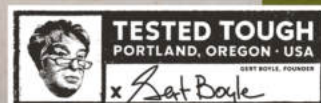
OUTLAND
hinta & vitorlás

10%
kedvezmény
EKE-tagoknak

MAROSVÁSÁRHELY, HOREA UTCA 33. SZÁM - WWW.SPORTMANIAC.RO

 Columbia

VÁROSBÓLA TEREPRE

ÜZLETEINK:

Brassó - Columbia: Republicii 52. | Bukarest - Columbia: Sun Plaza | AFI Cotroceni - Dockyard
AFI Brasov - Dockyard | Konstanca - Columbia: City Park | Kolozsvár - Columbia: Platina Shopping Center

WEBSHOP:

www.columbia-sportswear.ro